DENG

SİYASAL VE KÜLTÜREL DERGİ

Büyük bir değişimi yaşayan dünyada Türkiye 1994'e Kaz adımlarıyla giriyor

DEP'in önü açılmalı!..

Hangisi dış kaynaklı:
"Resmi ideoloji mi Kürt sorunu mu?"

PSK Yurtdışı Bürosu Üyesi Ünal Yardımcı:
"Partimiz, Kürt sorununun çözümü için mücadele eden Kürt tarafıdır"

Yıl: 5 · Sayı: 26 Ocak - Şubat 1994 Fiyatı: 20.000 (KDV Dahil)

www.dengvakfi.org

DENG

SİYASAL VE KÜLTÜREL DERGİ

Süreç İnşaat Turizm Yayıncılık Ticaret Limited Şirketi Adına Sahibi
Behram ALABAY

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Kamuran OTO

HUKUK MÜŞAVİRLERİ
Eren KESKİN-Selim OKÇUOĞLU

YAZIŞMA ADRESİ
Atatürk Bulvarı Emlak Bankası Apt.
B Blok No: 146 Kat: 7 Daire: 28 Aksaray - İSTANBUL
Tel: 513 23 56 - 513 63 25 Fax: 513 87 36

DİYARBAKIR İRTİBAT BÜROSU
Şair Sırrı Hanım Sk. Ustabaşı Apt. No: 29 Zemin Kat D: 1
Tel-Fax: 221 36 63 Ofis - DİYARBAKIR

ANKARA İRTİBAT BÜROSU
Necatibey Cad. Top İşhanı No: 40/17
Tel-Fax: 231 46 78 Sıhhiye -ANKARA

VAN İRTİBAT BÜROSU
Kazım Karabekir Cad. Zafer Matbaası Üstü No: 28
Tel-Fax: 214 25 61 VAN

İZMİR İRTİBAT BÜROSU
859 Sk. Saray İşhanı B Blok No: 3-102
Tel-Fax: 489 58 07 Konak-İZMİR

MERSİN İRTİBAT BÜROSU
İstiklal Cad. 29. Sk. Bulvar İşhanı
Kat: 2 No: 44 Tel-Fax: 237 97 11 MERSİN

AĞRI İRTİBAT BÜROSU
Vali Konağı Cad. Şahin Sk. No: 20
Tel-Fax: 215 19 76 AĞRI

ADANA İRTİBAT BÜROSU
Kızılay Cad. Ulusçutürk İş Merkezi Kat: 3 No: 17
Tel: 351 82 11 ADANA

URFA İRTİBAT BÜROSU
Urfa İşhanı Kat: 3 No: 331 Tel-Fax: 313 73 07 Ş.URFA

MALATYA İRTİBAT BÜROSU
İzzetiye mh. İnönü Cad. Etibank Üstü K:4 No:8
Tlf-Fax: 322 23 035 MALATYA

AVRUPA TEMSİLCİLİĞİ
Z. LAÇİN
In der Ossenbeck 7 5600 Wuppertal/ALMANYA

ABONE KOŞULLARI
Yıllık: 120.000 TL **Altı Aylık:** 60.000 TL
Avrupa: 60 DM **ABD**: 40 $ **Avusturalya:** 45 Avusturalya Doları

BANKA HESAP NO
İkramettin OĞUZ adına T.İş Bankası İst. Aksaray Şb. 987922 nolu hesap

İLAN TARİFESİ
Arka Kapak: 2.500.000 TL **İç Kapak:** 1.750.000 TL
İç Sayfalar: 1.000.000 TL **Yarım Sayfa:** 500.000 TL
1/4 Sayfa: 250.000 TL
Baskı: Metinler Matbaası

İÇİNDEKİLER

SUNU.....1

OLAYLAR ve GÖRÜŞLER

Büyük bir değişimi yaşayan dünyada Türkiye 1994'e Kaz adımlarıyla giriyor
Devrim DOĞAN.....2-15

DEP'in önü açılmalıdır!..
Cemşit MERT.....16-19

HEVDEM Çevresi gerçeklere gözlerini kapamamalıdır
Dara BENGİN.....20-25

Hangisi dış kaynaklı:
Resmi ideoloji mi Kürt sorunu mu?
K. CAN.....26-33

RÖPORTAJ

Kürdistan Sosyalist Partisi (PSK) Yurtdışı Bürosu Üyesi Ünal Yardımcı: "Partimiz, Kürt sorununun çözümü için mücadele eden Kürt tarafıdır".....34-39

ARAŞTIRMA-İNCELEME-BELGE

Yezidi dininin içeriği
Johannes DÜCHTİNG.....40-46

Şeyh Mahmut'un yargılanması
C. RÊNAS.....47-56

www.sivarundi.org

SUNU

DENG'in beşinci yılında, sizlerle bulaşmanın sevinciyle merhaba...

Kürt halkına yönelik baskı ve şiddet politikasının yoğunlaşarak, Kürdistan'daki köy ve kasabaların yakılıp yıkıldığı, toplu katliamların yaşandığı, Kürt basın ve yayın organlarının yoğun olarak toplatıldığı, Türkiye'de insan haklarının ayaklar altına alındığı bir yılı da geride bıraktık.

1993 yılında dergimiz Deng'de, tüm bu baskılardan yeteri kadar nasibini aldı. '93 yılı içerisinde yayınlanan tüm sayılarımız toplatıldı, dergimizin sorumluları hakkında davalar açıldı.

Ancak, 1990 yılında çıkan ve başta Kürt basını olmak üzere, muhalif sol basın için adeta bir yasaklar manzumesi olan sansür ve sürgün kararnamelerini, devrimci bir ustalıkla 5. sayısını fotokopi ile çıkarıp bu yasayı işlevsiz kılan **DENG**, Terörle Mücadele Yasası'nı da aşarak yayın yaşamını sürdürdü.

Geçen dört yıllık süre içerisinde sizlerden aldığı güçle yayın politikasından taviz vermeden, Kürt halkının çıkarlarını ön planda tutarak, Türkiye'de demokratik bir toplumun oluşması ve Kürt halkının özgürlüğüne kavuşabilmesi için üzerine düşeni yapmaya çalıştı. Bundan sonraki yayın yaşamında da yayın politikasından taviz vermeden, aynı karalılıkla yoluna devam edecektir.

Geçen sayımızda, dergimizin iki aylık periyodunu aksatmadan sizlere ulaştıracağımızı belirtmiştik. Bu sözümüzü tutarak, her iki ayda bir DENG'i sizlere ulaştırmaya çalışacağız.

Diğer sayılarımız gibi, bu sayımızıda beğenerek zevkle okuyacağınıza inanıyoruz.

******

Olaylar ve görüşler bölümünde, yazarımız Devrim Doğan, **"Büyük bir değişimi yaşayan dünyada Türkiye 1994'e Kaz adımlarıyla giriyor"** başlıklı yazısında, 1993 yılının panoramısını sizlere sunuyor. 1993 yılında dünyadaki değişim rüzgarlarını, Ortadoğu'da Filistin ve İsrail barış anlaşmasını, İngiltere ve İrlanda arasındaki barış görüşmelerini, Sovyetlerin yıkılışından sonra ortaya çıkan dünyadaki güçler dengesini, Azeri ve Ermeni çatışmasını, Balkanlardaki son durumu ana hatlarıyla ortaya koyarken, Türkiye ve Kürdistan'da yaşanan gelişmeleri de en ince detaylarıyla inceliyor.

Yazarlarımızdan Cemşit Mert, **"DEP'in önü açılmalı!..."** başlığıyla, DEP'in kuruluş sürecini, 12 Aralık 1993 tarihinde yapılan 1. Olağanüstü Kongre'de işbaşına gelen yeni yönetimi ve DEP'in Çekiç Güç'le ilgili tavrını irdeliyor.

Dara Bengin'in, **"Hevdem Çevresi Gerçeklere Gözlerini Kapamamalıdır"** başlıklı yazısı, Hevdem Dergisi'nin 1. sayısında Jiyan Rojdar imzasıyla çıkan "Özal Sonrası Türkiye ve Cephe Çalışmaları" başlıklı yazıya bir cevap neteliğini taşıyor.

Yazarımız K. Can, **"Hangisi dış kaynaklı: Resmi ideoloji mi Kürt sorunu mu?"** başlıklı yazısında, devletin Kürt sorununa yönelik 70 yıllık red ve inkara dayalı politikalarını irdeliyor. Resmi devlet ideolojisi, Türkiye'de olup biten her olayı dış kaynaklı gösterdiğini, aslında kendisinin dış kaynaklı olduğunu vurgulüyor.

Röportaj bölümünde, **Kürdistan Sosyalist Partisi (PSK)** Yurtdışı Bürosu Üyesi Ünal Yardımcı ile yapılan bir söyleşi yeralıyor. Ünal Yardımcı, 9 Aralık 1993 tarihinde Hürriyet Gazetesi'nden Selin Çağlayan'ın sorularına verdiği yanıtları yazılı olarak dergimize gönderdi. Türkiye ve Kürdistan'daki son gelişmeleri içeren bu röportajı zevkle okuyacağınıza inanıyoruz.

Araştırma-İnceleme- Belge bölümünde, 25. sayımızda birinci bölümlerini yayınladığımız Yezidi Kürtlerine ilişkin Johannes DÜCHTİNG'in **"Yezidi Kürtlerin Tarihi"** ve C. RÊNAS'ın **"Şeyh Mahmud ve Hareketi"** başlıklı araştırma yazılarının ikinci bölümlerini bu sayımızda bulacaksınız.

******

Gerek devletin Kürt basınına yönelik baskı ve sindirme politikaları sonucu verilen toplatma kararları ve gerekse dağıtım şirketlerinin dergimize uyguladıkları ambargo, dergimizin kitlelere ulaşmasının önüde ciddi bir engel oluşturuyor. Bu engellerin aşılmasında okurlarımıza ciddi görevler düşüyor. Bunun için iki aylık periyodla çıkaracağımız **DENG**'in dağıtımında tüm okurlarımızın dayanışma göstereceklerini umuyor, bu konuda yapacakları katkılarından dolayı şimdiden teşekkür ediyoruz.

Gelecek sayımızda buluşmak dileğiyle...

DENG

Büyük bir değişimi yaşayan dünyada Türkiye 1994'e Kaz adımlarıyla giriyor

Devrim DOĞAN

İki kutuplu dünya sisteminden çıkıldıktan sonra, biribirine hasım iki ideolojik blokun biçimlendirdiği sorunlardan farklı sorunlar ve dengeleri yaşayan 1993 dünyasında egemen güç, **siyasal istikrarsızlık** oldu. Gözler, ABD'de olmasına rağmen, bu durumu düzeltecek bir "**Süper güç**"de görülmedi.

Bugünkü sorunlar, iki kutuplu dünya sistemine dayanan Nato ve Varşova paktını oluşturan ülkeler arasında cereyan eden sorunlardan farklı özellikte ve farklı boyutlardadır. Bu fark, ABD ve SSCB'nin başını çektiği ideolojik blokların biçimlendirdiği uluslararası dengenin bozulmasından ve tek kutuplu hale gelmiş olan **yeni uluslararası şekillenmedeki sorunlar** ve **tek kutuplu dünya dengesinden** kaynaklanmaktadır.

Esas fark da, karşıt iki blokun dengesinden yoksun kalan dünyanın radikal değişikliklere uğramasında görüldü.

Sosyalist Sistem'in ve Sovyetler Birliği'nin çökmesi,1993'te de dünyayı sarsmaya devam etti ve önümüzdeki yılda da yeni bir değişiklik olacağa benzemiyor.

Örneğin, Bosna'daki savaş devam edecek. Afganistan'daki etnik sorunlardan kaynaklanan çatışma ve boğazlaşmalar başlayacak.

Somali durulsa bile, Cezayir'deki çekişme alevlenecek.

Demek ki, soğuk savaş döneminin **örgütlü** ve **kutuplu** dengelerinden boşalan dünyadaki sorunlar istikrarsızlığın belirleyici özelliği olacak.

İki kutuplu dünyanın ilkelerinden boşalan dünyadaki dengeyi, ABD'nin dolduramadığı ve küresel liderliği üstlenmek istemesine rağmen bu rolü başaramadığını da görmekteyiz. Soğuk savaş döneminin son bulmasından bu yana, **yeni dünya düzeninin** liderliğine soyunan ABD'nin bütün çabalarına rağmen **istikrar** sağlamakta yetersiz kaldığı görüldü. Bu nedenle 1993 dünyasında egemen güç, "**istikrarsızlık**" oldu diyebiliriz.

Bugünkü sorunlar, iki kutuplu dünya sistemine dayanan Nato ve Varşova paktını oluşturan ülkeler arasında cereyan eden sorunlardan farklı özellikte ve farklı boyutlardadır.

1993 dünyasında küresel ve bölgesel sorunlar nelerdi? Bu sorunlardan kim, nasıl etkilendi? Hangi sorunlar, nasıl çözüldü?

Eski Sovyetler Birliği

Aralık ayındaki Rus seçimleri, Rusya ve eski Sovyet Cumhuriyetleri arasındaki sorunlara yenilerini eklemekten başka bir şeye yaramadı.

Çöken ekonomi ve **siyasal alanda inisiyatifli ülke olamamanın yarattığı aşağılık duygusu**, milliyetçi kişi ve odakların ayranını kabarttı. Örneğin bu etkilerle Yelsin, nüfusunun %21'i Rus olan **Ukrayna** ya da etnik çatışmaların yoğunlaştığı **Kafkasya** gibi yerlede Rus milliyetçiliğini körüklemeye başladı.

SSOB'nin dağılmasından sonra durulmak bilmeyen, tersine artarak süren olaylarla boğuşan eski Sovyetler Birliği'nde 1993 yılında da **demokrasi** ve **özgürlük** sağlanamadı.

Ülke yıl boyunca Yeltsin ve karşıtlarının kavgasıyla çalkalandı. Halk geçim sıkıntısı ve enflasyon altında ezildi. Günlük yaşamında çaresizliklerle boğuşan halkın bir bölümü, komünizmin geri gelmesini istemeye başladı. ABD'ye yakınlaşan Yeltsin'e karşı, yeraltındaki ko-

münistler seslerini yükseltmeye başladılar. Bu nedenle, ülkede birçok olay yaşandı.

'93'ün Eylül ayında parlamento uzun süre işgal altında tutuldu ve Rus askerler tarafından bombalandı.

Nisan ayının ortalarında **referandum** için sandık başına gidildi; Boris Yeltsin, **referandum** sonuçlarını; hem iktidarına, hem de politikalarına **halkın destek verdiği** şeklinde yorumladı.

1917 Ekim Devrimi'nden 76 yıl sonra Rusya'da ilk **kanlı 1 Mayıs** yaşandı. 1 Mayıs nedeniyle sokaklara dökülen Yeltsin karşıtlarıyla güvenlik güçleri arasındaki çatışmada 1 kişi öldü, 150 kişi yaralandı.

93'ün **Temmuz** ayına gelindiğinde Rusya Parlamentosu 2.5 yıldır süren "**Kapitalizme geçiş süreci**" çerçevesinde hazırlanan "**şahısların özel mülk edinme**" kararnamelerini iptal edince Yeltsin, muhafazakarların çoğunlukta olduğu parlamentoyu feshederek **genel seçim** kararı aldı.

Parlamentonun iradesine rağmen tekbaşına **fesih** ve **genel seçim** kararı alan Yeltsin, Parlamento'yu **reformları engellemekle** suçlayarak askerlerini Moskova sokaklarına sürdü. Moskova sokaklarını tutan askerler parlamentoyu savunanlara karşı **Yeltsin darbesini** hakim kılmak için tavır aldılar. Ardından Yeltsin daha da ileri giderek, **Yasama görevi**ni kendisinin yürüteceğini açıkladı.

Parlamento Başkanı **Hasbulatov** ve Devlet Başkanı Yardımcısı **Alexander Rutskoy**, Yeltsin'e karşı çıktılar; Onu **darbe** yapmakla suçlayarak, halkı **parlamentoyu korumaya** ve darbeci Yeltsin'e karşı **direnişe** çağırdılar. Rutskoy, devlet başkanlığını yüklendiğini açıkladı.

24 Eylül 1993 günü Rusya'daki gerginlik son haddini buldu. Parlamentoya bağlı **7 bin** kişilik birlik bina çevresinde mevzilenirken, Yeltsin'e bağlı **Delta** kuvvetleri parlamento binasını kuşattı. Buna karşı da, Yeltsin'i destekleyenlerin gösterileri başladı. 20 bin kişi olduğu söylenen göstericilerin desteği ile cesaretlenen Yeltsin, tüm uzlaşma önerilerini reddetti ve direnişçilerin silah bırakması için 24 saat süre tanıdı. Ertesi gün, Rusya'da parlamentoyu ele geçiren **Yeltsin karşıtı grup** ile, **başkanlık birlikleri** arasında çatışma çıktı.

3 Ekim'de Yeltsinle, parlamento arasındaki mücadele silahlı çatışmaya dönüştü. **20 bine** yakın rejim aleyhtarı, parlamentoyu kuşatan polis barikatını yararak belediye binasını ele geçirdi. Olaylar üzerine Yeltsin, **olağanüstü hal** ilan etti ve özel birlikleri başkent Moskova'ya soktu.

1917 Ekim Devrimi'nden 76 yıl sonra Rusya'da ilk kanlı 1 Mayıs yaşandı. 1 Mayıs nedeniyle sokaklara dökülen Yeltsin karşıtlarıyla güvenlik güçleri arasındaki çatışmada 1 kişi öldü, 150 kişi yaralandı.

4 Ekim'de Boris Yeltsin'e bağlı ordu birlikleri, parlamento binasını tanklarla delik deşik etti. Çatışmalarda yüzlerce kişi öldü. Parlamentoyu savunan eski komünistlerle birlikte direnenlerin, direnişi kırıldıktan sonra, komandolar parlamentonun 5 katını ele geçirdiler.

Çatışma sonunda, parlamentoyu koruyan **bin** askerle birlikte, Parlamento Başkanı **Hasbulatov** ve **Rutskoy** teslim oldu ve hapse atıldı.

Yeltsin, parlamentodaki siyasi muhaliflerini askeri operasyonla safdışı ettikten sonra, egemenliğini pekiştirmek için, radikal siyasi grupları yasakladı.

Demokrasi ve **özgürlük** nutuklarıyla yönetime gelen Yeltsin, o günlerde siyasi çevrelerce diktatör olarak nitelendirilmesine rağmen Batı, Yeltsin'i destekledi ve bu desteğini de **"demokrasi ve istikrar arayışı"** olarak niteledi.

Yeltsin'in demokrasi adına ülkenin parlamentosunu topa tutması ve erken seçim kararından vazgeçmesi ve dünyanın bu olup bitenleri kaygıyla izlemesi ise, onların umurunda değildi.

1993'ün Temmuz ayında **Rusya**, **Beyaz Rusya** ve **Ukrayna**'yla birlikte ikinci BDT'nin temellerini attı. Birliğe gitme kararına **Türkmenistan**'da uydu. Üç ülke 9 Temmuz'da imzaladıkları ikinci BDT ile ECO'dan ayrılma kararını aldılar.

12 Aralık'ta Rusya'nın yeni Anayasası için parlamento seçimiyle birlikte halk oylaması yapıldı. Yeltsin'e modern bir Çar'ın yetkilerini veren anayasa az farkla yürürlüğe girdi.

12 Aralık 1993 tarihinde Rusya'da yapılan seçimlerde Rusya'da aranan istikrar ve demokrasi arayışı, yeni bir sürprizle karşılaştı. **Viladmir Jirinovski** liderliğindeki faşist Liberal Demokrat Partisi'nin, seçimlerde oyların %25' ini alarak çoğunluğu sağlaması dünyayı endişelendirdi.

Şimdilerde ise Yeltsin, komünistlerle birlikte anti-faşist blok oluşturmaya çalışacağını söylüyor.

Batının da, demokrasinin namusunu kurtarmak için, bu kez de, bu arayış içinde olanları **desteklediğini** söylemesi, elbetteki Rusya'da ki boğazlaşma ve çalkantıları dindiremiyecek.

Rus halkının, **Polonya** ve **Finlandiya'yı geri almayı**, **Ukrayna** ve **Kafkasya'yı Rus valilikleri haline getirmeyi** ya da

Rusya'nın bütün iç sorunlarını birkaç ay içinde halletmeyi vaadettiği için Jirinovski'ye oy verdiğini ayyuka çıkaranların gerçekçi olmadıkları açık.

Elbette ki, Jirinovski **faşist** ve **yayılmacı** özlemi ve politikaları olan birisi. Ama ona verilen oylar gerçekte, Rusya'ya dayatılan politikalara karşı **protestoyu** dile getiriyor olabilir. Büyük olasılıkla bu oylar demokrasi tekelinin ellerinde olduğunu söyleyen, reformları gerçekleştirmede başarısız kalan, nüfusun %30'unun **sefalet sınırının altında**, % 30'unda **ancak bu sınırın üzerinde** yaşadığı siyasal, sosyal, ekonomik durumu ve onların sorumlusu olanların yaşattığı hayal kırıklığını yansıtıyor. **Bir başka deyimle, bu oylar demokrasi, özgürlük ve değişim vaadeden fakat bu vaatlerinin tersi bir tutum içinde olan Yeltsin ve onu destekleyen Batı'ya karşı ciddi bir tepkiyi ifade ediyor.**

Jirinovski'nin Liberal Demokrat Partisi'nin başarısını, Rusya'nın **faşizm** tehlikesi yoluna girdiği şeklinde yorumlamak zor.

Ancak, Jirinovski'nin başarısında, **Yeltsin**'nin **Anayasası**'nın katkısının olduğunu söylemek mümkün. Jirinovski'nin işin başından itibaren Yeltsin Anayasası'na **şartsız destek** vermesi boşuna değildi.

Jirinovski, bu olanaklardan ve kitlelerin mevcut yönetimin uygulamalarına karşı olan tepkilerinden yararlanarak çoğunluğa ulaşsa bile, bunun kitlelerin **faşist politikalara eğilim gösterdiği** şeklinde anlaşılmaması gerekir.

Mevcut Anayasa'nın Jirinovski'nin ideolojisine uygun olması, bunun da **iktidar ipi**ne sarılan Jirinovski'ye, **kolaylık sağlayabileceği** düşünülse bile, yine de; Moskova önlerinde **Hitleri durduran** bir geleneğin, faşizme geçit vermeyeceğini düşünmek, elbetteki duygusal bir tespit olamaz.

Örneğin, bu seçimlerde Komünist Partisi'nin de başarısını küçümsememek gerek.

Gennadi Zyagonov'un liderliğindeki Komünist Partisi ve Jirinovski'nin Liberal Demokrat Partisi'nin parlamentodaki gruplarıyla Yeltsin ortak bir diyaloga zorlanarak demokrasi sağlanabilir ve hatta Anayasa'da da iyileştirmelerin de yapılması mümkün olur. **Batı, tek bir lidere değil de, demokratikleşmeye dönük politikalar demetine destek verirse, bu daha da kolay başarılabilir.**

Azerbaycan

Sovyetlerin dağılmasından sonra bitmek bilmeyen sorunlardan birisi de Azerbaycan açısından yaşanan sorunlardır.

Sürekli olarak ilan edilen ateşkeslere rağmen Azeri-Ermeni çatışması 1993'te de kanlı bir şekilde devam etti. Yılın ilk aylarında, diğer aylara oranla oldukça sakin günler geçiren Ermenistan-Azerbaycan ilişkileri, Nisan ayında gerginleşmeye başladı. Nisan ayının ilk günleri Ermeniler'in, Kelbecer'i ele geçirmesi üzerine **40 bin** Azeri kaçmaya ve göçetmeye başladı.

Nisan başlarında, Dağlık Karabağ, Laçin ve Kelbecer bölgeleri tamamen Ermenilerin eline geçti.

Bu arada, Kelbecer'den kaçan 150 Azeri, Hanlar kentine giderken yolda donarak öldü.

Azerbaycan Özerk Cumhuriyeti Ordusu da Nahcivan'da teyakkuza geçerken, 5 Nisan'da Ermeniler, Fuzuli kentine saldırdılar.

Türk hükümeti, gelişmeler üzerine Erivan'a gidecek **tarifeli, tarifesiz** tüm uçaklara hava sahasını kapattığını açıkladı.

Bu arada, dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal, Ermenilere karşı, TC devletinin **aktif tavırlar** almasını savunuyordu. Bu anlayışını ifade etmek için de, **"Ermenistan'a üç bomba düşse ne olur"** diyordu. Türkiye'de savaş naraları atılıyor, toplum ajite ediliyor, bundan yararlanılarak, Kürtlere karşı **şovenist duygular** gıdıklanırken 3. Ordu da teyakkuza geçiriliyordu.

O dönemde, Azerbaycan Cumhurbaşkanı olan Ebulfeyz Elçibey'in **"imdat"** mektubu da Başbakan Süleyman Demirel'e ulaşmıştı.

Aynı dönemde, kitleler ajite ediliyor, hergün binlerce insana sokaklarda gösteri yaptırılarak, **savaş** ve **müdahale** çığlıkları atılıyordu. Kamuoyu araştırmaları yayınlanıyor, buna dayanılarak, **halkın %42'sinin Azerbaycan'a silahlı müdahalede bulunulmasını istediği** şeklinde propagandalar yapılıyordu. Ermenistan ise tüm bu gelişmeler karşısında tavrını sürdürdü ve yıl boyunca süren toplantılar, ateşkes kararları ve birçok tehdide rağmen farklı bir sonuç çıkmadı.

Bu arada Azerbaycan, Ermenistan ile uğraşırken, içerideki gerginlik de tırmanıyordu. Azerbaycan, siyasal, sosyal ve ekonomik sorunlarıyla cebelleşiyordu.

3 Haziran 1993'te Cumhurbaşkanı Ebulfeyz Elçibey'in eski Dağlık Karabağ temsilcisi ve Gence Kolordu Komutanı Suret Hüseyinov, Elçibey'e karşı dire-

Bu oylar demokrasi, özgürlük ve değişim vaadeden fakat bu vaatlerinin tersi bir tutum içinde olan Yeltsin ve onu destekleyen Batı'ya karşı ciddi bir tepkiyi ifade ediyor.

nişe geçti. İlk eylemde 68 kişi öldü, pekçok sivil insan yaralandı.

Bu arada Karabağ Ermenileri Akdam ve Akcabat'a saldırdılar. Hızla gelişen iç ve dış olaylara karşı tutunamayan Ebulfeyz Elçibey özel uçağıyla Nahcivan'a kaçtı. Meclis başkanlığına seçilen Aliyev, 18 Haziran'da cumhurbaşkanı olduğunu ilan etti.

Elçibey'i desteklediğini ifade eden Türkiye, Elçibey'in yardım çağrısına somut ve kararlı bir destek vermedi ancak Genelkurmay alarma geçti.

Batı da, Elçibey'i destekler gibi göründü, ABD sesini yükseltti, ama Aliyev'i de engellemedi.

Elçibey her ne kadar "**görevimi bırakmadım, döneceğim**" dediyse bile, Aliyev iktidarı eline alarak ülkeyi yönetmeye başladı. 25 Haziran'da da, Elçibey'in tüm yetkileri, parlamento tarafından Aliyev'e verildi.

Türkiye Elçibey'i istiyordu, ama gelişmeler karşısında Aliyev'i içine sindirmeye çalıştı. Vaziyeti, içi kan ağlayarak "**Azerbaycan'ın içişlerine karışmamak**" şeklinde idare etmeye çalıştı.

Elçibey'i tutturamadıktan sonra, Aliyev'i küstürmeden idare etmek için **taktik** geliştirmeye çalışan Türkiye, Aliyev'in Türkiye'nin de içinde bulunduğu Petrol Konsorsiyumu'nu **iptal** etmesiyle karşı karşıya geldi. Bu Türkiye açısından ciddi bir kayıp oldu. Böylece Azerbaycan'la imzalanan **Bakü-Ceyhan boru hattı anlaşması** da tehlikeye girmiş oldu.

Elbette, bu boru hattı anlaşmasını tehlikeye sokan tek etken Aliyev'in cumhurbaşkanlığı değildi. Olayın temelinde, Türkiye'deki **Kürt sorununun çözümsüzlüğünden kaynaklanan** sorunlar yatıyordu.

Eğer Türkiye, böyle bir sorunu yaşamasaydı, Türkiye Kürt sorununu çözmüş, demokratik bir ülke durumunda olmuş olsaydı, elbetteki söz konusu boru hattının Kürdistan'dan geçmesi de sorun olmazdı. Çünkü, hiç kimse, ekonomik çıkarlarını sorunlu bölgelerde riske atmak istemiyor.

30 Ağustos 1993'te Azerbaycan'da **referandum** yapıldı, halk ezici bir çoğunlukla Elçibey'i istemediğini belli etti. Ekim ayı başında da Azerbaycan Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT)'na girdi ve üyeliğini resmen ilan etti.

Bu gelişmeyle birlikte ABD de tavrını değiştirip, Aliyev'e destek verdiğini açıkladı.

3 Ekim 1993'te sandık başına giden seçmen Aliyev'i cumhurbaşkanı seçti. Aliyev, Türkiye ile yapılan petrol anlaşmasına uymayacağı konusunda başından beri verdiği sinyalleri 18 Ekim 1993 tarihinde aldığı bir kararla pekiştirerek, Güneşli bölgesindeki petrol yataklarını Türkiye'ye vermeyeceğini ortaya koydu.

Balkanlarda durum nedir?

Yeni dünya düzeninde siyasal istikrarsızlık ve boğazlaşmalar 1993 yılında Balkanlar'da da artarak sürdü.

Balkanla'daki savaş, güneydeki Kosova'ya doğru yayılacağa benzemese de, Bosna'daki savaş cepheleri gittikçe daha da derinleşiyor. Sırplar, eski düşmanları Müslümanlarla, **Mostar** gibi bölgelerde Hırvatlara karşı ittifak kuruyor. Bunun yanı sıra, **Bosna'nın kuzeyinde** Müslümanlara karşı Hırvatlarla yanyana savaşıyor. Bu arada, kimi batılı yetkililer dış dünyanın yaptığı insani yardımın, **tarafları güçlendirerek savaşın uzamasına neden olacağına inanmaya başladıklarını** dile getirmeye başladılar.

Makedonya'nın İtalya, Fransa, Hollanda, Belçika, İngiltere ve Almanya tarafından tanınması da 1993 yılında Balkanlardaki önemli bir gelişme.

Bu bölgedeki, Sırp, Boşnak, Hırvat çatışmalarına neden olan sorunların çözümü için, 93 yılında birkaç kez liderler arasında anlaşmalar yapılmasına rağmen barış ve istikrar sağlanamadı olaylar yeniden patlak verdi. **Vance-Owen** planı, BM'nin ilan ettiği "**güvenli bölgeler**" önlemi, 30 Temmuz'da Bosna-Hersek Cumhuryetler Birliği adıyla yeni bir yapının oluşturulmasını öngören **anayasa taslağı** üzerinde, Sırp, Boşnak, Hırvat liderler arasında oluşan görüşbirliği, 27 Ağustos'da temeli atılan **3'lü Etnik cumhuriyet**'in ilk temelleri, Bosna-Hersek Cumhurbaşkanı İzzet Begoviç ile Boşnak Sırplarının lideri Redovan Karadziç'in "**Bosna'da güven artırıcı tedbirler**" belgesi bile çatışmaları sona erdiremedi.

Yılın sonunda bile görüşmelerdeki kısırdöngü ve çatışmalar tüm hızıyla devam ediyor.

Eğer Türkiye, böyle bir sorunu yaşamasaydı, Türkiye Kürt sorununu çözmüş, demokratik bir ülke durumunda olmuş olsaydı, elbetteki söz konusu boru hattının Kürdistan'dan geçmesi de sorun olmazdı. Çünkü, hiç kimse, ekonomik çıkarlarını sorunlu bölgelerde riske atmak istemiyor.

Ortadoğu

1993 yılında da yeni dünya düzeninden beklenen barış ve istikrar, Ortadoğu'da da sağlanamadı. Dünyanın pekçok bölgelerinde savaş rüzgarları eserken, milliyetçilik dalgalarıyla başlayan içsavaşlar sürerken, **Kürt sorunu** bölge barışının en önemli sorunlarından biri olarak hala çözümsüz kalırken, İsrail ile Filistin Kurtuluş Örgütü'nün birbirlerini tanıması, biraz olsun bölgedeki **barış** ve **mutluluk** umudunu canlandırdı. İsrail ile FKÖ arasında **30 yıl** süren ve binlerce insanın ölümüne, bir o kadarının da yaralanmasına, sakat kalmasına, her iki tarafın yerinin, yurdunun yakılıp yıkılmasına, milyarlarca doların heba olmasına, milyonlarca insanın mutsuz olmasına yolaçan savaş, 13 Eylül'de tarafların birbirlerini aranıyordu.

Öte yandan, FKÖ'nun 24 yıllık lideri Yaser Arafat'ın Körfez Savaşı'nda Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin'in yanında yeralması, Arap dünyasının FKÖ'ye yaptığı yardımın kesilmesine yol açmış ve böylece de İsrail-FKÖ barış süreci başlamıştı.

Demek ki dünyadaki ve bölgedeki kimi gelişmeler ya da beklenmedik olaylar, düşman tarafları, **istemeseler bile** el sıkışmaya mecbur kılabiliyor.

Norveç, İsral ile FKÖ arasındaki barış görüşmelerine **arabuluculuk** etmişti. İsrail-FKÖ arasındaki düşmanlığı sona erdirecek ilk açıklama **Paris**'ten geldi. FKÖ'nün siyasi danışmanı Bossam Ebu Şerif, Paris'te "**İsrail'in varlığını reddeden Filistin Ulusal Bildirgesi**" nin geçersiz olduğunu ilan etti.

Ne var ki, bu görüşmeler Ortadoğu'daki barış umudunu güçlendirse bile, bölgede henüz barıştan sözetmek mümkün değil. Çünkü bölgenin en önemli sorunu olan Kürt sorunu hala çözümsüz.

"**Karşılıklı tanıma**" anlaşmasını imzalamalarıyla şimdilik son buldu.

İsrail ile **FKÖ** arasındaki barış görüşmeleri 1993 yılının ortalarına kadar sürmesine rağmen düşmanlığın sona ermesine kimse ihtimal vermiyordu.

Ne var ki, dünya eski durduğu yerde durmuyordu, dünyada ki ve bölgedeki dengeler değişiyordu. İki kutuplu dünya düzeni değişmiş, soğuk savaş sona ermişti. Örneğin, Suriye artık, **Rusya yanlısı** politika izlemiyordu. Körfez savaşında batılı Koalisyon'un yanıda yer almıştı.

Bununla beraber İsrail'in Bölgede **stratejik önemi** giderek azalıyordu. Bu ise, ABD den İsrail'e akan yardımın birkez daha gözden geçirilmesini gerekli kılıyordu. O nedenle de, süren İsrail-Filistin savaşına çözüm

9 Eylül 1993'te Paris'te varılan anlaşmayla FKÖ ile İsrail birbirlerini tanıdılar. İsrail, FKÖ'yü, Filistin halkının temsilcisi olarak kabul etti. Ardından da, Yaser Arafat ile İzak Rabin Beyaz Saray'da buluşarak el sıkıştılar ve Filistinlilere işgal altındaki **Gazze Şeridi** ile **Batı Şeria**'da ki **Eriha** da **özerklik tanıyan anlaşma** İsrail adına dışişleri bakanı Şimon Peres, FKÖ adına da Mahmut Abbas tarafından imzalandı.

Rusya ve ABD Dışişleri Bakanları anlaşmaya tanık olarak imza attılar.

14 Eylül 1993'te de, Ürdünle İsrail bir **protokol** imzalayarak, 45 yıllık savaşı durduracak anlaşmaya ilk adımı attılar.

Bu gelişmeler, Suudi Arabistan ve Suriye'yi de İsrail ile **barış** için etkilemiş durumda.

Ne var ki, bu görüşmeler Ortadoğu'daki barış umudunu güçlendirse bile, bölgede henüz barıştan sözetmek mümkün değil. Çünkü bölgenin en önemli sorunu olan **Kürt sorunu** hala çözümsüz.

Ortadoğu coğrafyasının önemli bir parçasını oluşturan **Kürdistan**'ın her bir parçası bir başka devletin **sömürgesi** halinde. Bu parçalarda ki Kürt halkı da yüzyıllardır **özgürlük** ve **demokrasi** için savaşıyor. Irak Kürdistanı parçasındaki halkımız özgürlük kapısını aralamış olsa bile, Türkiye, İran ve Suriye Kürdistanı parçalarındaki Kürtler hala özgür değiller. Bu durum, Ortadoğu'da ki bütün dengeleri altüst etmekte ve barışın önünde hala en büyük engel olarak durmakta.

Kürdistan'ı aralarında bölüşmüş olan devletler bugün bile bölgelerindeki İsrail-FKÖ olayından ders çıkarmaya niyetli görünmemekteler.

Yıllar yılı da, inkar ve terör politikasını sürdüren İsrail'in 23 Eylül 1993 tarihindeki "**barışa evet**" diyen kararı, zalimler için tarihten çıkarılması gereken bir ders olması gerektiği halde, **kaçınılmaz son** için daha fazla inat etmenin, daha fazla kanın akmasını istemenin çare olmayacağı da hala anlaşılmamış gibi görünüyor.

Dikkatlerin, Filistinlilerin, İsrail işgali altındaki topraklarda kazanacakları özerk yönetime ilişkin gelişmeler üzerinde toplanmış olmasının nedeni, bölgenin bir an önce barışa ve huzura kavuşması özleminden kaynaklamasına rağmen, bölgede hala çözüme kavuşmamış olan Kürt sorununun varlığı barışsever insanlık alemini kaygılandırıyor.

Güney Kürdistan'da ki **Kürt Federe Devleti** henüz zorluklarından kurtulmuş değil. Irak'a uygulanan **ekonomik ambargo**

Kürt bölgelerini de etkiliyor. Üstelik Saddam'ın **dinarı** Kürt bölgelerinde **tedavülden kaldırması** ve **ilave ekonomik ambargolar** uygulaması, **enerjiyi kısıtlaması** da genç Kürt devletini boğmaya yönelik.

Siyasi, ekonomik, sosyal, idari yönleriyle yeniden yapılanma sürecinin başında olan Güney Kürdistan, bir yandan harabeye çevrilmiş kent ve köylerini onarırken, diğer yandan da ekonomik ve siyasal sorunlarla boğuşuyor. Etrafı kendisine dost olmayan devletlerle çevrili olan bu körpe devlet, Irak, Suriye, İran gibi sömürgeci devletlerin tehdidi altında olmaktan dolayı da büyük sıkıntılar yaşıyor.

Türkiye'de bu devleti sıkıştırıyor.

Irak'taki Saddam rejiminin baskı ve komplolarının yanısıra, İran İslam Cumhuriyeti'nin, Kürdistan Federe Devleti'ne karşı saldırıları da giderek yoğunlaşıyor.

İran, Kürdistan Federe Devletin'de düzenlediği eylemlerle aynı zamanda Kürt devletine yapılan yardımları da engellemeyi amaçlıyor.

Bilindiği gibi, Irak'a uygulanan ambargodan etkilenen Kürt bölgelerine **insani yardım** adı altında bir takım yardımlar yapılmaktadır. Bu yardımlar, **insan hakları** ve **demokrasi** çerçevesinde yürütülüyor.

İşte, Kürdistan Federe Devleti'nde çıkartılan kargaşa ve terör eylemlerindeki amaç, bu **yardımları** ve **destekleri** sabote etmek, ülkenin sosyal, siyasal ve ekonomik yapısını istikrarsızlaştırmaktır. Özellikle son aylarda meydana gelen siyasi çatışmalar da, Kürdistan Federe Devleti'ni dört bir yandan kuşatan düşmanların provakasyonlarından başka bir şey değil.

Bölgede, İran ve Irak henüz biribirlerini hazmedebilmiş değiller, biribirlerine karşı silahlanıyor ve güçlü olabilmek için olmadık işler yapıyorlar.

Militan İslam akımları Mısır'da ve Filistin hareketi içinde istikrarsızlık kaynağı olmaya devam ediyor. Cezayir, bu açıdan bölgede barut fıçısı gibi.

1993'ün en hareketli tartışma konularından biri de **Çekiç Güç**. Başta Irak olmak üzere, Çekiç Güç'e karşı olan çok. Buna rağmen Çekiç Güç bu yıl da bölgede kaldı.

Çekiç Güç'ün bölgede kalması kuşkusuz bölgedeki sorunlardan kaynaklanıyor. Bölgedeki sorunlar çözülmüş, barış ortamı sağlanmış olursa, elbette ki Çekiç Güç'e de ihtiyaç kalmaz.

Siyasi, ekonomik, sosyal, idari yönleriyle yeniden yapılanma sürecinin başında olan Güney Kürdistan, bir yandan harabeye çevrilmiş kent ve köylerini onarırken, diğer yandan da ekonomik ve siyasal sorunlarla boğuşuyor.

Ama bölgenin bugünkü durumunda, Güney Kürdistan'da Çekiç Güç faaliyeti olmadığı anda, Saddam buraya acımasızca saldırır, orada katliam yapar; taş üstünde taş bırakmaz.

Saddam'ın yeniden bölgeye hakim olmasının hiç bir ülkeye yararı olmayacağı gibi, bölge barışını da daha çok zora sokar.

Böyle bir durum, yanlız Kürtlerin değil, ABD ve Türkiye'nin de zararına olur. Böyle bir durumda, ABD, çok daha zor sorunlarla karşılaşırken, Saddam'dan gelecek bir saldırı karşısında kuşkusuz yüzbinlerce insan, Türkiye kapılarına dayanacaktır.

Demek ki, bu ve benzeri gelişmeleri önleyecek bir güce ihtiyaç var, onun için de Çekiç Güç bölgede kalıyor. Bütün karşı çıkmalarına rağmen, Türkiye **eli mahkum** olduğu için, Çekiç Güç'ün **bölgede kalma** kararını bu 6. kezdir, 6 aylık süreler ile uzatmış oluyor.

Ayrıca, Ortadoğu'da Suriye ve Irak'ın **nükleer güce sahip olma tehlikesini** de unutmamak gerekir. 1993'ten 94'e girerken bölgede bu tehlikenin olduğunu ve Güney Afrika ile Cezayir'inde özelliğini unutmamak gerekir.

Dünyadaki Diğer Gelişmeler

Güney Asya, Güney Afrika, Somali ve İrlanda'daki gelişmelere de dünyadaki **barış** ve **istikrar** sorunları açısından bakıldığında, 1993 yılı içinde bu bölgelerde de önemli gelişmeler yaşandı.

Hindistan'da '93'ün son aylarında yapılan seçimlerden Hint milliyetçisi, Bharatiya Janata Partisi'nin uğradığı yenilgi, geçen yıla kadar kitle ayaklanmalarına yolaçan aşırı dinciliğin siyasal tabanında geçicide olsa bir azalma yaratacağı görülüyor. Fakat bu da **dinsel çelişkiyle**, **bölgesel çatışmanın** içiçe geçmiş olduğu Kaşmir konusunda Hindistan ve Pakistan arasındaki gerginliği arttırabilir.

Bu arada, Afganistan'da geçici olarak çatışmayı bırakmış olan çeşitli **etnik** ve **dinsel** fraksiyonlar arasındaki çelişkilerin 1994 ortalarında yapılacak **seçimler** sonucunda yeni boyutlar kazanması büyük bir olasılık.

Bütün bunlar, genel olarak Batı'nın ve özel olarak ABD'nin ilgi duyduğu bölgeler. Gerçek çıkarlar ise tehlike de görünüyor. **Ancak, 1993'de Bosna, Somali ve Haiti'de yaşananların gösterdiği gibi, Amerika'nın sahip olduğu gücü kullanabilmesi-**

nin bir sınırı var. ABD '93'de dünyadaki istikrarı ve **Yeni Dünya Düzeni**'ni istediği gibi düzenleyemedi; '94'te de bu mümkün olmayacak.

1991 **Körfez Savşı**'ndan sonra ABD için, "**son süper güç**" belirlemesi yapıldığı halde, bu süper güçün kendisinden beklenen yeni dünya düzenini sağlayamadığı **'93**'ü bitirip, **'94**'e girerken daha iyi anlaşılmaktadır.

ABD'nin, **ideolojik kendine güven**, büyük **bir zenginlik** ve **uzak bölgeler üzerinde güç uygulayabilme yeteneğine** sahip olmasına rağmen, bu gücü kullanarak netice alamaması ise hala tartışma konusu. Sanırız, 1994 yılı da bu hareretli tartışmaya yine sahne olacak.

Örneğin, **Somali, ikinci Vietnam oldu.**

1992 yılında "**açlara yardım ve barış**" için Somali'ye giden BM Barış Gücü askerleri 1993 yılında tam bir **batağa** saplandılar.

Somali'de General Aidid ile BM Barış Gücü askerleri arasındaki çatışmalarda pekçok asker ve sivil yaşamını yitirirken, Aidid yanlıları tarafından yerlerde sürüklenen Amerikan askerlerinin fotoğrafları tüm dünyanın dikkatini çekti. Barışı korumak için gittikleri Somali'de anlamsız bir savaşa girişen BM Barış Gücü askerlerine "**ikinci Vietnam gazileri**" ünvanı yakıştırılmaya başlandı.

BM Barış Gücü askerleri arasında 35 ülkeyle birlikte yeralan **Türk askeri** de, Kore Savaşları'ndan 43 yıl sonda, 2 Ocak 1993'te bir de Somali topraklarına ayak basıyordu.

Başlangıçta Somali adeta, devlet adamlarının ve silah tüccarlarının **propaganda** ve **fuar** alanı gibiydi.

Somali bir batak olduğunun sinyallerini daha yılın ilk günlerinde vermeye başlamıştı.

BM Genel Sekreteri Butros Gali, 3 Ocak'ta gittiği Somali'de büyük bir öfkeyle karşılandı ve Gali'nin kaldığı bina, yüzlerce gösterici tarafından **taş yağmuruna** tutuldu. Binadaki BM amblemini söken göstericiler, yerine Somali bayrağını diktiler.

Tarihler 25 Şubat'ı gösterirken, Somali'deki BM Barış Gücü Komutanlığı'na Korgeneral Çevik Bir atandı. Ancak, **Çevik Bir** daha Somali'ye ayak bastığının ikinci günü Aidid yanlılarının **taşlı sopalı** saldırılarıyla karşılaştı.

5 Mayıs'ta BM'yi Mogadişu'da istemeyen Mohammet Farah Aidid yanlılarıyla, BM askerleri arasındaki çatışmalarda **26**'sı asker, **38**'i Somali'li olmak üzere **64** kişi öldü.

Ertesi gün, BM, 22 Pakistanlı askerin öldürülmesiyle **olağanüstü** toplandı.

Haziran ortalarında Mogadişu, Körfez Savaşı'ndaki Bağdat'ı andırıyordu. Kent, bombalar altında harabeye döndürülürken, Somaliler hergün onlarca ölü vermek pahasına direniyorlardı.

ABD Devlet Başkanı Clinton,17 Haziran'da yaptığı bir açıklamayla "**Somali'nin ulus olmasına yardımcı oluyoruz, bu nedenle oradayız**" diyordu. Ancak, bu açıklamanın hemen ertesi gününde, ABD önderliğinde Somali'de başlayan **kara** ve **hava** harekatı başarısızlıkla sonuçlandı. Harekatta, Aidid taraftarları, 2'si ABD'li olmak üzere 14 BM askerini **esir** aldı.

Temmuz ortalarında aciz kalan BM Barış Gücü içinde yeralan ABD, Türk, İtalyan taraflar biribirlerini ve hatta BM'yi suçlamaya başladılar.

Nihayet, birçok olayla birlikte Somali, BM Barış Gücü için bir **Vietnam bataklığı** haline gelmeye başladı.

1993'ün son aylarında ise, Türkiye, Birleşmiş Milletler Gücü'nde görev yapan birliğini **3 ay içinde çekeceğini** BM'ye resmen bildirdi.

Şimdi, Belçika, Fransa, Almanya, İtalya, İsveç gibi ülkeler de Somali'deki askerlerini çekiyor.

ABD Somalili General Aidid'in başına binlerce dolarlık **ödül koyma** kararından vazgeçerken, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'de Aidid'in ülkede kurulacak geçiş yönetiminde görev almasını onayladı.

Somali deneyi de gösterdi ki, hangi ad altında olursa olsun bir ülkenin bağımsızlığına ve o ülke halkının özgürlüğüne çevrilen namlularla sonuç almak mümkün değil.

Somali deneyi de gösterdi ki, hangi ad altında olursa olsun bir ülkenin bağımsızlığına ve o ülke halkının özgürlüğüne çevrilen namlularla sonuç almak mümkün değil.

1993'ün en önemli gelişmelerinden biri de **Güney Afrika**'da yaşandı. Yıllar yılıdır, siyahları ve onların hak ve hukukunu tanımayan beyazlar; siyahların **elini sıkmak** zorunda kaldılar.

Bu tarihsel uzlaşma, Devlet Başkanı De Klerk ile Mandela'nın karizmatik kişiliklerinde somutlandı. ANC-Afrika Ulusal Kongresi'nin 27 yıl hapis yatan Lideri Mandela ile onu serbest bırakan National Party(Ulusal Parti)'nin lideri De Klerk, soruna **görüşmeler yoluyla** çözüm buldular.

Bundan böyle, Güney Afrika'da **ırkçı baskıya** son verilecek; ırk, din ve cinsiyet ayrımı yapmayan yeni bir Güney Afrika Devlet'inin temelleri atılacak.

Bu temel için, '93'ün Kasım ayında, 17 parti, **Geçici Anayasa**'yı kabul edip imzaladı. Seçimler 17 Nisan 1994'de yapıla-

cak.

Herkes seçimleri ANC'nin kazanacağını söylüyor. Tüm kamuoyu yoklamaları da bu yönde. Önemli olan ikinci partinin hangisi olacağı.

Bu tarihi uzlaşmayı sağlayan Mandela ve De Klerk, herkesin gözdesi olduğuna göre, ikinci partinin, De Klerk'in National Partis'nin olmasını isteyenler çoğunlukta.

Unutmamak gerekir ki, ülkedeki 35 milyon nüfusun 28 milyonu siyahlardan, 5 milyonu beyazlardan, 2 milyonu "renkli" dedikleri Asyalılardan oluşuyor. Ve ülke nüfusunun yüzde beşi, ülke zenginliğinin yüzde seksen sekizine sahip.

Şimdi Güney Afrika'da oluşan bu tablodan ve beyaz "Aperheid" dan gerçek demokrasiye geçiliyor.

Köhne bir zihniyetle yönetilen Güney Afrika Cumhuriyeti de yerini, **çoğulcu**, **çok ırklı**, **çok dilli**, **çok kültürlü**, **yeni** ve **demokratik** bir **Güney Afrika Cumhuriyeti**'ne bırakıyor.

Önemli olan bundan sonra bu olumsuzlukları gideren, siyahların ve beyazların el ele verdiği Afrika'nın müreffeh ve mutlu ülkesini yaratmaktır.

Bugünkü uzlaşma, yarının barış ve demokrasi içinde kalkınabilecek Afrika ülkesinin yolunu açacaktır.

Bu tarihi uzlaşmadan çıkarılacak dersler çoktur.

1993 yılında bir başka gelişme de, İrlanda hükümeti'nin, Kuzey İrlanda'ya ilişkin barış önerileri konusunda anlaşarak, İRA'ya çağrıda bulunmaları oldu.

Kuzey İrlanda halkına self determination hakkı veren, hem orada, hem güneydeki İrlanda Cumhuriyeti'nde iki ayrı referandum yaparak, Kuzey İrlanda konusunda tüm İrlanda halkının özgür iradesiyle karar vermelerinin yolunu açan İngiltere- İrlanda barış girişimi, sorunun çözümü için yeni bir dönem başlatmış oldu.

Aşırı sağ, ideolojik boşluğu dolduruyor

ABD, Yeni Dünya Düzeni ile tüm dünyada barışı ve istikrarı sağlayamazken, Avrupa 1993'te bir yandan solun, öte yandan da aşırı sağın ya da neo-faşizmin yükselmesine tanık oldu.

Polonya'daki seçimlerde iktidara **eski komünistler** gelirken, Doğu Almanya'nın Branderburg Eyaletiyle, İtalya'daki yerel seçimlerde **sol partiler** zafer kazandı. İtalya'da Demokratik Sol Parti (eski Komünist Parti) Roma, Napoli, Venedik ve Cenova gibi büyük kentlerde belediye seçimlerini kazandı. Branderburg eyaletindeki seçimlerde Sosyal Demokratlar (SPD) **birinci parti**, eski komünistlerin Demokratik Sosyalizm Partisi ise **ikinci parti** durumuna geldi. Solun bu başarılarına karşı Avrupa'da asıl ağırlığını duyuran akım **aşırı sağ**, ya da **neo-nazizm** oldu. Rusya'daki seçimlerde **Viladimir Jirinovski**'nin başarısı dünyayı etkiledi.

Saldırgan milliyetçilikle ırkçılık karışımı aşırı sağcı akım, başta Almanya olmak üzere, birçok Avrupa ülkesinde hızla güçleniyor.

Neo-nazilerin 29 Mayıs 1993 tarihinde Almanya'nın **Solingen** kentinde üç katlı bir binayı ateşe vererek **6 Türkün** yanarak ölmesine neden olan eylemleri tüm dünyayı dehşete düşürdü.

Bu akım yalnız Almanya'da değil, Polonya, Macaristan ve Slovakya'da da etkinliklerini arttırıyor. İtalya'daki yerel seçimlerde de ise, **neo-faşistler** (İtalyan Sosyalis Hareketi) ilk turda sol partilerle başabaş gittiler.

Elbetteki, aşırı **sağın yükselişini**, Avrupa'da bazı ülkelerde **solun geri dönmesi** olayıyla birlikte ele almak gerçekçi olamaz. Çünkü, aşırı sağ tehlikeli ve yayılma potansiyeli büyük olan bir akım.

Sol, "**şok tedavisi**" dedikleri hızlı ekonomik reformların ezdiği kitlelere daha **adil** ve **eşitlikçi** düzen vaadederek iktidara geliyor. Sol, reform programlarını daha **dengeli** biçimde gerçekleştireceğini, piyasa ekonomisini **sosyal güvenlik önlemleriyle** destekleyeceğini ya da dengeleyeceğini söyleyerek ortaya çıkıyor.

Bu nedenle aşırı sağcı neo-faşist partilerle, radikal dinci eğilimler, kitlelere, hem içine düştükleri boşluğu doldurcak bir ideoloji, hem de daha yüksek yaşam standartları vaadederek tırmanışa geçebiliyor.

Aşırı sağ da ekonomik alanda üç aşağı, beş yukarı **solun vaadettiği** şeyleri vaadediyor. Ama, aşırı sağ bunlara ek olarak kitlelere **ideoloji** sunuyor. Soğuk savaşın sona erip, komünizmin yıkılmasının ardından büyük bir **ideolojik** boşluğa düşen yığınların, **ideolojik açlığını** gidermeye yöneliyor.

Nedir aşırı sağın kitlelere sunduğu ideoloji?

Saldırgan milliyetçilik, yayılma, büyük olmak (büyüme değil), yabancı düşmanlığı, ırkçılık, başkalarını ezme pahasına kendi gücünü arttırmak ve kendi sorunlarından ötürü başkalarını suçlu görüp onları cezalandırma eğilimi.

Bu nedenle aşırı sağcı neo-faşist partilerle, radikal dinci eğilimler, kitlelere, hem **içine düştükleri boşluğu doldurcak bir ideoloji**, hem de **daha yüksek**

yaşam standartları vaadederek tırmanışa geçebiliyor.

Bu nedenle, solun bugünkü haliyle geri dönüşü, aşırı sağın tehlikeli yükselişi karşısında duyulan kaygıları ne yazık ki hafifletemiyor.

Dünya ekonomisi

1993 sona ererken dünya ekonomisi adeta bir **üçgene** oturmuş gibi.

1993, beraberinde ticaretteki **korumacı politikalar**, **gümrük duvarları** ve **subvansiyonları** da sürükleyerek götürüyor.

Kuzey Amerika'da NAFTA, Avrupa'da **Avrupa Birliği** ve Uzak Doğu'da APEC'in devreye girmesi ile "**üçgen**" bir yapıya kavuşan dünya ekonomisi, GATT (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Anlaşması) anlaşmasının önümüzdeki Nisan ayında imzalanmasıyla derin bir nefes alacak milyonlarca dünya vatandaşı artık, aynı malı **daha ucuz alma** şansına kavuşacak. GATT'ın durgunluk içindeki dünya ekonomisine her yıl 200 milyar dolar tutarında **ek kaynak** yaratması bekleniyor. GATT pastasını, ABD- Avrupa Birliği ve Japonya bölüşecek. Dünya refahındaki artıştan öteki ülkelere **yüzde onluk** bir pay düşecek.

En eski ekonomik ve siyasi birlik olan Avrupa Birliği'nin bugünkü en büyük sorunu işsizlik. Onyedi ülke ve 380 milyonluk nüfusla **Serbest Ticaret Bölgesi** yaratmayı hedefleyen Batı Avrupa, GATT'la kendini **dünya rekabetine** açılmış buldu.

ABD, Kanada ve Meksika'nın imzaladığı anlaşma ile 360 milyonluk nüfus ve trilyon dolarlık bir pazar yaratıldı. Latin Amerika ülkeleri NAFTA'ya katılmak için çaba gösteriyor.

Öte yandan, APEC de hızla gelişen uzak doğu ülkelerinin çıkış yolu olarak görülüyor. Şu anda Asya ile birlikte dünyanın en önemli pazarı olarak niteleniyor. Ancak, birliğin lideri Japonya ise 1994'e iflas, artan işsizlik gibi ekonomik yıkımlarla karşı karşıya kalmış halde giriyor.

Türkiye'de durum

1993, yılında dünyada bu gelişmeler olurken, Türkiye bir yandan bu gelişmelerden etkilendi, diğer yandan iç sorunlarıyla çalkalanıp durdu.

Bu yıl da Türkiye, 70 yıllık biriken sorunlarını hep ertelemiş, çözememiş bir ülkenin, siyasal, sosyal ve ekonomik sorunlarıyla boğuşup durdu. Kuruluşundan bu yana değişim ve yenilenmeye karşı ayak direyen Türkiye, 1994'e çok uluslu yapısını **üniter devlet ideolojisi** ile **sürdürme saplantısının** ağır sorunlarını derinden yaşıyarak giriyor.

1923 yılında cumhuriyet ile yönetilmeye başlayan Türkiye'de **cumhuriyetin içi doldurulmadığı** için, **bürokratik devlet** ve onun etrafındaki **baskıcı anti-demokratik siyasi rejim**, **sömürüye, talana ve savurganlığa dayalı ekonominin** biriktidiği sorunlar katlanarak bugüne geldi.

Bugüne kadar, **cuntaları**, **darbeleri**, **zammı**, **zulmü**, **şiddeti** ve **terörü** sırtında taşıyan **siyasi rejim**, şimdi tıknefes olmaktan öte tamamen **tıkanmış** durumda.

İlginçtir ki bu durumu, 1993 Türkiye'sinin tutucu Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'de **itiraf** etmek zorunda kaldı.

70 yıllık resmi devlet politikası ve ideolojisini, Kürtlerin **red** ve **inkarı** üzerine kuran Türkiye Cumhuriyetinin egemenleri, oluşturdukları baskı, zülüm ve sömürü çarkını işletebilmek için hala **özgürlük**, **demokrasi** ve **değişim** güçlerine saldırıyorlar.

Ne var ki, artık yolun sonu görünüyor. Deniz, bitti bitecek. Kürdistan'da kendi elleriyle yaratıkları bataklık, onları yuttu yutacak.

1993'te tıkanan rejimin değiştirilmesini isteyen güçler, köhneyen devlet çarkını teşhir ediyor. Özgürlük, demokrasi ve **değişim** güçleri, **Kürt sorunu ile birlikte, demokrasi** ve **ekonomi sorunlarının da çözülmesini istiyor.**

Türkiye, bu sancılı sorunlarının ağırlığı ve şiddetli çalkantılarının girdabında dönüp dururken, 1993 yılında **Kürt sorunu** ve **Kürt ulusal demokratik hareketi** açısından ulusal ve uluslararası planda önemli gelişmeler yaşandı.

Sorun, uluslararası platformlarda daha yoğun, daha yaygın ve daha etkin bir şekilde tartışıldı ve giderek **AGİK sürecine** yansıdı. Kürt liderler Avrupa Parlamentosu'nda konuştular. Örneğin PSK Genel Sekreteri Kemal Burkay bu platformlardaki konuşmaları ve etkin girişimleriyle dikkat çekti.

Yine, bu yılın Mart ayında PKK'nin ateşkes kararıyla birlikte, **Kürt yurtsever hareketinin birliği** konusunda önemli adımlar atıldı.

PSK ile **PKK**'nin 19 Mart 1993 tarihinde imzaladıkları **Protokol**; yurtsever, ilerici, devrimci, demokrat çevrelerde **sevinç** ve **umut** dalgası yarattı.

PSK Lideri **Kemal Burkay** ve PKK Lideri **Abdullah Öcalan**'ın imzaladıkları Protokol'de **siyasi çözüm** ve **federasyon** tezi savunulurken, sorunun çözümüne ilişkin olarak **diyalog** yolunun açılması ve **barışçı** ortam için Türk devletinden **acil** olarak atılması gereken adımlar konusunda **öneriler** de yer aldı.

İçeride ve dışarıda büyük yankı yaratan ve geniş destekler bulan 19 Mart 1993 tarihli **PKK-PSK Protokol**'ünde acil talepler olarak;

1- Savaşan her iki tarafın ateş kesmesi,

2- Olağanüstü Hal ve Bölge Valiliği'nin kaldırılması,

3- Kürt halkının haklarını da

içeren yeni ve demokratik bir anayasanın yapılması ve demokratikleşmeyi engelleyen tüm yasaların ve düzenlemelerin kaldırılması,

4- Genel Af çıkarılması,

5- Düşünce, basın ve örgütlenme özgürlüğünün tanınması, Kürt dili ve kültürünün yaşamda, eğitim ve iletişimde serbestçe kullanılması,

6- PSK ve PKK de dahil olmak üzere tüm yasaklı partilere legalitede serbestçe faaliyet hakkı tanınması istenmekteydi.

Dokuz maddeden oluşan bu **Protokol**'de ayrıca Kürt yurtsever örgütleri arasındaki sorunlara, **diyalog yoluyla çözüm bulunması ve bu örgütler arasında ilişki ve işbirliğinin geliştirilmesi** vurgulanmaktaydı.

Ne var ki, **ateşkes** ve bu

İmaj ve medya tartışmalarının bolca yapıldığı siyasi süreçte, yelkenlerini sahte rüzgarla dolduran Çiller, babası Demirel 'den sonra ülkeye, bol keseden umut dağıtmaya başladı.

Protokol sonucu sıkışan Türkiye Cumhuriyeti Devlet yetkilileri, PKK'nin 25 Mayıs 1993 tarihindeki **Bingöl Eylemi** ile nefes aldılar. Çünkü, **PKK** bu eylemi ile, **süresiz** olarak ilan etmiş olduğu **Ateşkes**'i bozmuştu.

Diğer yandan 1993 yılının Mart ayında PSK ve PKK arasında imzalanan Protokol'den sonra Kürt yurtsever örgütleri arasındaki diyalog arttı; işbirliği çalışmalarına başlandı.

Bu çalışmalar, şimdi bir cepheye dönüştürülmek isteniyor. 1993 yılı içinde kamuoyuna resmen açıklanması beklenen **Kürtdistan Ulusal Demokratik Cephesi**'nin kuruluş çalışmaları 1994 yılına sarkmış durumda.

Özal 1993'te öldü

1980 yılından beri Türkiye siyasal yaşamında önemli rol oynayan ve 1983'ten sonraki dönemi damgasını vuran Turgut Özal'ın ölümüyle sancılı Türkiye yeni bir **cumhurbaşkanı** ve **başbakan** seçme ve **hükümet etme** kargaşası yaşadı. Siyasi partilerde lider değişimi oldu. Erdal İnönü, SHP Genel Başkanlığından ayrıldı. Murat Karayalçın, 12 Eylül'de SHP Genel Başkanı oldu.

Bugün de kişiliği, eylemleri ve politikaları hala tartışılan Turgut Özal, 17 Nisan 1993 günü 66 **yaşında yaşama** veda ederken, **son on yıla damgasını vuran karizmatik kişiliğiyle** tanınıyordu. Onun, önce teknik adam olarak yıldızı parladı, sonra siyaset sahnesinin tepesine kadar uzanan bir yıldız oldu.

Türkiye'de onun **başrol** oynadığı 10 yıllık dönem, dünyanın ekonomik olarak yeniden şekillendiği bir zamana denk geliyordu. O, önce başbakan, ardından da cumhurbaşkanı olarak, Türkiye'yi yeniden şekillenme sürecini yaşayan dünyanın dışında bırakmamak amacıyla, **değiştirmek** istediğini söylüyordu. O nedenle çok övüldü, o nedenle çok eleştirildi.

12 Eylül 1980'den üç yıl sonra, yani 1983'te Anavatan Partisi'ni kurdu. 6 Kasım 1983 seçimlerinde Anavatan Partisi büyük oy çokluğuyla iktidar oldu. (Seçime MDP, HP ile girdi). Cumhurbaşkanı Kenan Evren çağırmadığı halde "**çağırmadı, ama ben gideyim**" diyerek köşke çıkan Özal, 13 Aralık 1993 günü 1. Özal Hükümeti'ni kurdu.

Onun döneminde "**Çağ atlamak**", "**Köşe dönmek**", "**Bürokrasiyi önlemek**", "**Milletin zenginliği sonucu, devletin zenginliği**" kavramları siyasi literatüre girdi ve tartışıldı. İlk **özel üniversite** onun döneminde kuruldu. (Bilkent)

1986'da oy kaybına uğradı, 1987 seçimlerinde, değiştirilen Seçim Yasası'ndan yararlanarak yine **iktidar** oldu.

Cumhurbaşkanını halk seçsin tartışmasını başlattı. 31 Ekim 1989'da Cumhurbaşkanı oldu.

Yıldırım Akbulut'dan sonra parti Genel Başkanı ve Başbakan olan Mesut Yılmaz ile **ters** düştüler. Yanına aldığı 14 milletvekili ile değişim programını tartışmaya açtı. Kamuoyunda tartışılan, **cumhurbaşkanını halk seçsin** ve **ikinci cumhuriyet** tartışmalarını ortaya attı.

Kürt sorununu tartıştı. Kürt kimliğinin kabulü, federasyon ve benzeri kavramların tartışılmasıyla birlikte, **siyasi çözüm** konusunu da gündemleştirdi. Mart'daki ateşkese olumlu baktı, katkıda bulundu.

Kuzey Kıbrıs'ın federe devlet haline gelmesinde **rol** oynadı. AT'a **tam üyelik** başvurusunda bulundu. Türkiye'nin coğrafi konumunun değerlendirilmesi gerektiği savıyla, Karadeniz Ekonomik İşbirliği adı altında toplantı ve konferanslar düzenleyerek bölge ülkelerini bir araya getirmeye çalışıtı.

Türki Cumhuriyetler, Balkan ülkeleriyle sıcak ilişkiler kurmaya çalıştı.

2 Ağustos 1990'da patlak veren körfez krizi döneminde batılı ülkelerin oluşturduğu Koalisyon'da yeraldı; **üç koyup, yirmi alacağız** demesine rağmen, Türkiye avucunu yaladı.

Renkli bir kişiliğe sahip olan ve sürekli tartışmalara neden olan çıkışlarıyla meşhur olan Özal'ın ölüm nedeni de hala tartışılıyor. Onun bir suikaste kurban gittiği konusundaki kuşkular hala ciddiyetini koruyor.

Demirel Cumhurbaşkanı

Özal'ın ani ölümünün ardından Türkiye yeni bir cumhurbaşkanı arayışına girdi. Başbakan Süleyman Demirel 18 Nisan 1993 tarihinde cumhurbaşkanlığına aday olacağını, partisi DYP'nin **grup kararıyla** açıklattı.

Başlangıçta, Demirel'in cumhurbaşkanlığına karşı çıkan SHP Genel Başkanı Erdal İnönü, 3 Mayıs 1993 'te Demirel ile Çankaya konusunda anlaştı. SHP'de birkaç **çatlak ses** çıkmasına rağmen, **İnönü** partisinin **desteğini** sağladı.

Demirel, bir grup SHP'li ve ANAP, CHP, DSP, RP, BBP'nin karşı çıkmalarına rağmen 16 Mayıs 1993 günü yapılan üçüncü turda 244 oy alarak Türkiye'nin 9. Cumhurbaşkanı oldu.

Böylece, 31 yıllık politik yaşamında, 7 kez Başbakan'lığa çıkıp, inen Demirel, en sonunda da, Cumhurbaşkanlığıyla ödüllendirilmiş oluyordu.

Tansu Çiller Başbakan

Nisan 1993'ün son haftalarında cumhurbaşkanlığı seçimleri için hararetli günler yaşanırken, DYP içinde de Genel Başkanlık için ilginç **ittifaklar** oluşuyordu. "**Türkiye'nin EL Turco'su olurum**" diyen Cavit Çağlar, genel başkan adayı olduğunu ima ediyor ama, ardın da partisinin Bursa İl Kongresi'nden sonra **ağlayarak** bu **kararından** vazgeçiyordu. Genel başkan adaylığı için birtürlü karar veremiyen TBMM Başkanı Hüsamettin Cindoruk ise, inisiyatifi devlet bakanı Tansu Çiller'e kaptırınca, kesinlikle aday olmayacağını açıklıyor ve böylece, Haziran 1993'te boşalan DYP Genel Başkanlığı ve Başbakanlık için **üç aday** kesinleşmiş oluyordu.

Adaylar, Çiller, Toptan ve Sezgin di. 14 Haziran 1993 günü yapılan DYP Kongresi'nde Çiller ilk turda 574 oy alınca, İsmet Sezgin ve Köksal Toptan **yarıştan çekildiler** ve Çiller 2. turda **933 oy** toplayarak Genel Başkan seçildi. Böylece, Demirel'den hükümet kurma görevini alan Çiller, aynı zamanda Türkiye'nin ilk **kadın başbakanı** ünvanını da kazanmış oldu.

Tarihler 21 Haziran'ı gösterirken Tansu Çiller başkanlığındaki DYP-SHP Koalisyonu ana hatlarıyla tamamlandı. 25 Haziran'da **koalisyon protokolu** ve **hükümet üyeleri** belirlenerek imzalandı.

Yeni kabinede 34 bakan vardı. DYP'nin Demirel zamanında 20 olan **bakanlık** sayısı 22'ye çıkmış, 12 SHP'li de **bakan** olarak hükümette yer almıştı.

6 Temmuz 1993 günü Çiller Hükümeti meclisten 247 kabul, 184 red oy ile güvenoyu aldı.

100 Trilyon bütçe açığı, 70 trilyon KİT açığı, % 70'lerin üzerindeki enflasyon, pahalılık, sefalet, zam ve zulmün başını alıp gittiği 1993 Türkiye'sinde Çiller, **beyaz sayfa açacağını vurgulayarak** işe başladı.

İmaj ve **medya** tartışmalarının bolca yapıldığı siyasi süreçte, yelkenlerini sahte rüzgarla dolduran Çiller, **babası** Demirel 'den sonra ülkeye, **bol keseden umut dağıtmaya** başladı.

Ekonomiyi **düzlüğe** çıkaracak, ülkeyi **demokratikleşme** yoluna sokacak, toplumu **mutlu** kılacak, Kürt bölgesine **refah** getirecek ve Türkiye'nin **sorunlarını** ancak o çözecekti!

Onun gündeminde, özelleştirme, sosyal güvenlik, ekonomi, vergi reformu gibi ciddi konular vardı! O bunları bir bir çözerek ülkeyi iki binli yıllara taşıyacaktı!!!

Türkiye'nin büyük sorunlarını çözebilecek irade içinde olduğunu dünyaya haykıran Çiller, Kürtlere **ana şevkatiyle** yaklaşacağını ve onların sorunlarını bir bacı yaklaşımıyla çözeceğini söylüyordu.

Bu sorunları çözmekte ne kadar kararlı olduğunu göstermek için, 22 Temmuz'da kabineyi Hakkari'de topladı. Daha sonra Hakkari, Batman ve Diyarbakır'da halka seslendi; hamasi nutuklarla, **şevkat**, **şeffaflık** ve **refah** edebiyatı yaptı; aranıza "ana olarak geldim diyerek, Özal'ın "**hami**"lik, Demirel'in "**baba**"lık kazığından sonra, o da "**ana**"lık, "**bacılık**" tasladı.

Meclis'te sivil danışma komisyonu oluşturma iddiasında hemen vazgeçti. Yediği zılgıtla, Bask Modeli tartışmasından çarketti, çok bilmiş olduğu konusunda burnundan kıl aldırmayan, kararlı, bildiğini okuyan, zeki ve güzel lider diye topluma lanse edilen başbakan "ben Bask Modeli'nin ne olduğunu bile bilmiyorum" demeye başladı.

1993 Türkiye'si bir yandan Özal'ın vefatı, Demirel'in cumhurbaşkanlığı, Tansu Çiller'in rüzgarıyla oyalanarak hiçbir soruna çözüm bulunmadan '94'e fırtına ekip, yerine kasırga biçerek giriyor.

Çünkü, 1993'ün **starı** güzel Başbakan Çiller de büyük iddialar ve değişim rüzgarlarıyla geldiği iktidarın **esas sahibi** olamadı.

Türkiye'de parlamentonun ve sivil iktidarın ne kadar göstermelik olduğunu başbakanlık koltuğuna oturur oturmaz O da an-

ladı. Gerçek bir demokrasi kahramanı olmanın yerine, Türk işi Demir Leydi olmayı yeğledi. Güç odaklarına hemen **teslim** oldu.

Kürt sorunundan ve onun sivil çözüm yollarını aramak gerektiğinden söz ede ede gelen Çiller, Milli Güvenlik Kurulu toplantılarına katılıp, Genelkurmay'dan bir iki brifing aldıktan sonra, üstüne basa basa **Kürt sorunu yoktur** demeye başladı, hem de bunu ezan, bayrak, vatan, millet, Sakarya nutuklarıyla alelacele seslendirmeye başladı.

İnandıklarını gerçekleştirme konusunda pek **dirençli** olduğu söylenen Başbakan, Meclis'te **sivil danışma komisyonu** oluşturma iddiasından da hemen vazgeçti. Yediği zılgıtla, **Bask Modeli** tartışmasından çarketti, **çok bilmiş olduğu konusunda burnundan kıl aldırmayan, kararlı, bildiğini okuyan, zeki** ve **güzel lider** diye topluma lanse edilen Çiller, "**ben Bask Modeli'nin ne olduğunu bile bilmiyorum**" demeye başladı.

Tesbit ettiği sorunlara ilişkin olarak halka açıkladığı **çözüm önerilerini** ve **tedbir paketlerini** rafa kaldırdı.

Güneydoğu dediği Kürdistan için ilan ettiği **trilyonluk yatırım paketlerini** es geçti, bölgeye **zırnık** koklatmadan, Özel Ordu'ya **evet** dedi.

Bu dönemde, Kürt sorununa siyasi çözüm yolu, iktidar odaklarında daha çok tıkandı. Genelkurmay Başkanı, Cumhurbaşkanı ve Başbakan hep bir ağızdan **askeri çözümü** savundular. "**Önce ez, sonra düşün**" parolasıyla Kürt halkına daha yoğun olarak saldırdılar. Ülkeyi daha çok yakıp yıktılar, oluk oluk kan akıttılar.

Kürt halkını köle olarak yönetmek, Türkiye'nin demokratikleşmesini engellemek, sömürü çarkını işletebilmek için sürdürdükleri savaşa bir yıl içinde 100 trilyondan fazla para harcadılar.

Geldikleri noktada da bu savaşı sürdürebilmek için 1994 yılı bütçesinden 300 trilyon harcamaları gerekecek. Tansu Çiller gelecek yıl savaşı finanse edebilmek için, şimdiden **vergi reformu** adı altında halka "**salma**" salıyor.

Türk siyasi tarihinde ilk kadın başbakan olan Çiller, aynı zamanda "**siyasi iradeyi ordunun arkasına koyduk**" sözüyle de meşhur oldu. Çiller bu belirlemesiyle, "**siyasi iradenin ordunun emrinde olduğunu**" açıkça ifade eden **şeffaf başbakan** ünvanını da elde etti.

1923'te Türkiye'ye dayatılan siyasi rejim, Kürt halkının inkarı, etnik ve dinsel azınlıklara karşı dayatılan resmi ideoloji, içi boş cumhuriyetle başladı. Arkasından demokrasiyi dışlayan çok partili parlamenterizm ile devam etti.

Süleyman Demirel'in "**kızım**" dediği Tansu **Çiller**, kısa siyaset yaşamında 1993'ten 1994'e girerken; **Kohl, Clinton** gibi süper liderlerle görüşüp onları da **ikna ettiğini** sanarak PKK'ye endeksledikleri Kürt sorununu bastırabileceği hayaline kapıldı. Şimdi de terörü yendiği, **vergi reformunu** gerçekleştirdiği için "**heykelinin dikilmesini**" istiyor.

Ama Çiller, ekonomik konularda Waşington'daki finans çevrelerinde duyduğu mide bulandırıcı sözleri ise herkesten gizliyor.

Siyasetin ve ekonominin **patroniçesi** (!) uluslararsı piyasalarda Türkiye'nin zorlandığını, **kredi notu**'nun BBB'den B'ye düşmekte olduğunu ve itibarının düştüğünü duymazlıktan gelse bile, bunu artık herkes biliyor.

Örneğin, uluslararsı piyasada, **Standart and Poor's** ve **Moody's** adıyla anılan iki güvenilir kredi değerlendirme kurumu, Türkiye'nin ekonomik notunun düşürülmekte olduğunu açıklamaktadırlar.

Yine aynı kuruluşların yetkililerinin, **Tansu Çiller hükümeti'nin ömrünü ve Kürt sorununun nasıl çözüleceğini** tartıştıklarını ve bunların, çözüm yollarının ne olacağını öğrenmek istedikleri de bilinmektedir.

Dünya Bankası yetkililerinin, Başbakan Tansu Çiller'e; "Bu yılki dahil olmak üzere, beş yıldır uygulanan programların Türk ekonomisindeki sorunları çözmek yerine onu daha da ağırlaştırdığını, bu nedenle, program değiştirilmediği takdirde Türkiye'ye acil olarak kredi vermelerinin mümkün olamıyacağını, bir makro istikrar programı hazırlamaları durumunda ancak kredi verebileceklerini" öğrenince de, **biz bu işi biliriz, biz bu işin üstesinden geleceğiz** diyerek, halkın boğazına sarılan tedbirlere yöneldi. İMF ve Dünya Bankası görüşmelerinin acısıyla halka "**acı reçeteler**" hazırlamaya başladı.

Topluma **huzur, refah** vaadeden Çiller, iktidara geldikten kısa bir süre sonra 20 Ekim'de çalışanlara **vergi iadesini kaldırdı**, bazı mallarda **KDV oranlarını yükseltti**. Kamu çalışanlarının sendikal hakları, bir başka yıla havale edilirken, 2 Kasım günü kadrolu çalışanlar, maaşlarındaki olağanüstü kesinti nedeniyle tam bir **şok** geçirdiler. Böylece devlet, çalışanların maaşlarının yarısına birkez daha el koyarak, vaad edilen refah yerine topluma **Çiller kazığı**'nı atmış oluyordu.

Sıkışan ve tıkanan ekonominin çarkını işletmek için KDV zammı ile halkın cebinden çıkarılan 35 trilyonluk soygun bir an-

da uçup gitti; 94'e girerken ekonomi de, ülke de hala sıkışık; kitleler hala sefil ve perişan!...

1993 yılının Aralık ayının son günüde Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in basın mensuplarıyla yaptığı görüşmelerdeki çizdiği ekonomik tablodan çıkan sonuç bile durumun ne kadar bozuk olduğunu ortaya koymaktadır.

Örneğin, geçen yılın ilk on ayında 6.2 milyar dolar olan **dış ticaret açığı** bu yılın on ayı sonucunda 11.3 dolara yükselmiş.

Sayın Cumhurbaşkanı bir anlamda **kendi dönemini savunmak** için bu rakamları ortaya koymuş olsa bile, tablonun geçmişten bu yana Türkiye için iyi olmadığını, her dönemde kitlelerin binbir vaatle aldatılıp oyalandığını ve bugünkü kapkara tabloya 70 yıllık sistemin, siyasi ve ekonomik rejimin **kör-kütük** politikalarıyla gelindiğini ve bunun sorumlusunun da **70 yıllık iktidar** olduğunu biliyoruz.

Türkiye'deki siyasi rejimin tıkanmasının nedeni ne ise, ekonomideki terörün de nedeni odur.

Bütün bunlar biryana , Türkiye'de ekonominin dengelerinin kimin döneminde, nasıl bozulduğu ve bunun nedenlerinin ne olduğunu 70 yıldır Türkiye'ye yolu düşen **kuşlar** bile biliyor.

Aslında olay, 1923'te Türkiye'ye dayatılan siyasi rejim, Kürt halkının inkarı, etnik ve dinsel azınlıklara karşı dayatılan resmi ideoloji, içi boş cumhuriyetle başladı. Arkasından demokrasiyi dışlayan çok partili parlamenterizm ile devam etti. Dahası, 1924'ten başlayarak, bugüne kadar ülkede uygulanan anayasaların hiçbiri demokratik geleneklere uygun olarak halkın katılımcı iradesiyle yapılmadı. Anayasaların tümü, bürokratik, buyurgan iktidarlar eliyle topluma dayatıldı, cuntalar ve darbelerle ülkeye dayatılan siyasi rejimin tıkanan kanallarını açmak için yenilendi.

Elbette bu süreç içerisinde sorunlar çoğaldı, katlanarak bugünlere gelindi.

Bu nedenle, Sayın Demirel'in kendisini aklamaya çalışması boşuna... '93' Türkiye'sinin bugünkü hazin tablosunun sorumluları, ondan öncekiler olduğu gibi, O ve ondan sonrakilerdir. Bu kapkara tablodan hepsi sorumludurlar.

Pek uzağa bile gitmeye gerek yok.

12 Eylül darbecilerinin ülkeyi ne hale soktukları herkes tarafından biliniyor. Siyasi ve ekonomik çarkın nasıl dejenere olduğu ve bu bozulmanın ANAP iktidarları döneminde nasıl geliştiğini, bu bozulmayı düzelteceğini vaadederek iktidara gelen DYP-SHP Koalisyonunun vaadlerinin tersine, bozulmayı nasıl körüklediğini, Tansu Çiller hükümetinin de çığırından çıkan düzeni, daha da **berbat** ettiğini bilmeyen kalmadı.

1991'de 7.5 milyar dolar olan dış ticaret açığı, bugün 14 milyar dolara doğru gidiyor. Cari işlemler dengesinin bu yıl sonunda 6 milyar dolar açık vermesi bekleniyor. İç borçlar 350 trilyon liraya, dış borçlar 65 milyar dolara tırmanıyor.

İMF ve OECD, Türkiye'de enflasyonun daha da artacağı tahminini yapıyor.

Cumhurbaşkanının **"siyasi rejim tıkanmıştır"** belirlemesinin yanı sıra; **ekonomik yapıdaki feci durumu**; ekonomistler, bilimadamları, özel sektör temsilcileriyle birlikte, siyasete henüz ısınmaya başlayan, dün tükürdüğünü bugün yalayan, birgün önce söylediğini, iki gün sonra tersleyen pişkin başkan da **"ekonomik terör"** belirlemesi ile dile getiriyor.

Örneğin DPT (Devlet Planlama Teşkilatı) raporuna göre; ekonomi için alarm çanları çalıyor. 1994'te enflasyonun % 137'ye ulaşma istidadı gösterdiği konusunda belirlemeler var.

Rapora göre, 1996 yılında beklenen ekonomik çöküntüyü 1994 yılında yaşamak kaçanılmaz olacak. Büyüme hızının ise. **eksi** 6.9'a gerileme olasılığı çok yüksek.

"Ekonomik terörden" söz eden Çiller, buna rağmen kitleleri oyalıyor.

Bütçenin yarısını borç ve faizleri alıp götürürken, ekonomik kaynakların büyük bir bölümü devletin şiddet politikasına tahsis edilirken, başbakanın bunları bile bile, devlet terörünü gizlemek için "ekonomik terör"den söz ederek kitlelerden fedekarlık istemesi ve acı reçetelerle halkın boğazına sarılması, rejimin ve temsilcilerinin saplandığı batağı göstermektedir.

Kitleler bu hazin tabloların altında ezilirken, inim inim inlerken, Cumhurbaşkanı, Başbakan

Bütçenin yarısını borç ve faizleri alıp götürürken, ekonomik kaynakların büyük bir bölümü devletin şiddet politikasına tahsis edilirken, başbakanın bunları bile bile, devlet terörünü gizlemek için "ekonomik terör"den söz ederek kitlelerden fedekarlık istemesi ve acı reçetelerle halkın boğazına sarılması, rejimin ve temsilcilerinin saplandığı batağı göstermektedir.

ve müflis rejimin diğer temsilcileri, **demokratik, laik rejime bağlı fedekar halkımızı 1994 yılına girerken alkışlıyoruz**, diyebilecek kadar pişkinler.

Bu pişkinler; kör politikalarıyla ülkeyi çıkmaza soktuklarını görmezden gelerek yol almaya çalışalar bile, kamuoyuna yansıyan tepkiler onların gerçek yüzünü teşhir etmeye yetiyor.

Örneğin, Aralık ayının başında TÜSİAD'ın Sivil Muhtırası ile, **KDV zammı** ile, **özelleştirme**, **ithalatta patlama** ve **ihracattaki yavaşlamanın getirdiği döviz krizi**, **iş güvencesi yasa tasarısının geleceğinin belirsizliği** konularında sert eleştiriler dile getirildi.

TÜSİAD Başkanı Halis Komili aynı açıklamasında, Kürt sorununun askeri önlemlerle çözümlenemeyeceğini de belirterek, bir an önce **siyasi** ve **sosyal** reformların yapılmasını Türk sanayicileri ve işadamları adına istedi.

Bu gibi tepkiler de gösteriyor ki, '94'e girerken ülkeye dayatılan zorba rejimi isteyenlerin alanı giderek daralıyor. Çoğunluğun iradesine rağmen, birtakım güç odakları hala bildiklerini okuyor.

Yine bu yıl içinde meydana gelen kimi olaylar, bu zorba rejimin çürüyen ve kokuşan çarkını çalıştırmak için kendisine hizmet edenleri bile gerektiğinde **nasıl harcadığını** ortaya koydu.

Bilindiği gibi, Orgeneral Eşref Bitlis'in uçağı Ankara üzerinde düştü. Bitlis ile dört subay bu olayda öldü. Olayla ilgili **suikast** iddiaları ayyuka çıktığı halde, devlet yetkilileri tarafından kamuoyunu tatmin edebilecek inandırıcı açıklamalar hala yapılmış değil. JİTEM ajanı binbaşı Cem Ersever ve arkadaşlarının da katledilişi aynı operasyonunun bir parçası olarak nitelendiriliyor. Ocak ayında gerçekleştirilen bir suikast sonucu cumhuriyet Gazetesi yazarı Uğur Mumcu'nun da ölümü aydınlatılamadı.

Tüm bunlar, içte ve dışta sıkışan devletin çatlakları olarak 1993'ün bilançosuna yazılmış durumda.

Rejim, muhaliflerini bir bir temizleyen çarkını 93 yılında daha hızlı işletti. "Faili Meçhul" diye adlandırılan planlı cinayetler arttı. Resmi makamlara göre bu yıl 4200 kişi öldürüldü.

Elbette bu rakam gerçeği yansıtmıyor. Öldürülenlerin sayısı on binlerle ifade ediliyor. Bununla da yetinilmedi. Kulp ve Lice yerle bir edildi. Birçok yerde toplu katliamlar yapıldı. 2 Temmuz'da, Sıvas'ta Madımak Oteli'nde 37 aydın ve sanatçı diri diri yakıldı.

HEP kapatıldı. Demokrasi Partisi (DEP) Mardin Milletvekili Mehmet Sincar Batman'da katledildi. Partinin Genel Başkanı Yaşar Kaya tutuklandı. Partinin kapatılması için savcılar, mahkemeler harekete geçerken, TBMM Anayasa Komisyonu'da Ahmet Türk, Hatip Dicle, Leyla Zana ve Mahmut Alınak'ın dokunulmazlıklarının kaldırılmasına karar verildi.

1993 yılının son günlerinde HBB televizyonu program yapımcı Erhan Akyıldız ile M. Tevfik Berber'de **rejim muhalifi** sayılarak Askeri Mahkemece tutuklandılar.

Akyıldız ve **Berber** HBB televizyonunda yaptıkları programlarla "**Askerliğe karşı propaganda yapmak süretiyle milli duyguları zayıflatmak, Türk Silahlı Kuvvetleri'ni zaafiyete uğratmak**" iddiasıyla Genelkurmay Başkanlığı Askeri Mahkemesi'nde yargılandılar. Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş, bu olaya tepki gösteren aydınları, basını ve kamuoyunu **cüce olmak** ve **münafıklıkla** suçladı.

Bu durum, yöneticilerin ağızlarından düşürmedikleri, **"Hukukun üstünlüğüne dayalı demokratik hukuk devleti ve sivil yönetim"** in neme-nem birşey olduğunu ortaya koyarken, 1993 yılında da **askeri adımlarla talim ettirilen ülkenin 93 takviminin dehşet dengiz bir askeri ültimatomla** kapatılmasının **nişanı** olacaktır.

Kuşkusuz, ülkenin büyükleri tarafından **demokratik kaide** ve **hukukun üstünlüğü nezaketi** içinde söylenmiş olduğu kabul edilecek olan bu **zılgıt**, bizzat Genel Kurmay Başkanı Güreş tarafından vatana ve millete **Yılbaşı şildi** olarak takdim edilmiştir.

Rejim, muhaliflerini bir bir temizleyen çarkını 93 yılında daha hızlı işletti. "Faili Meçhul" diye adlandırılan planlı cinayetler arttı. Resmi makamlara göre bu yıl 4200 kişi öldürüldü.

Besbelli ki, şark despotluğu ve kışla disiplini ile demorasiyi, henüz birbirinden ayıramamış kudretliler kuşağının hala egemen olduğu Türkiye, bilgi çağının harika çocukları ve muhteşem olanaklarıyla haşır neşir olmaya başlayan çağdaş uygarlığa, kılıcından kan damlayan paşalarının komuta ettiği **kaz adımları** ve **mehter marşıyla** ulaşamaz.

Özgürlük, demokrasi, değişim ve yenilenmenin yakıcı özlemi içinde 1994'e giren Türkiye'nin, üniformalı büyüklerinin **uygun adım komutlarıyla** bu yılda bir arpa boyu yol alamayacağı şimdiden belli.

DEP'in önü açılmalı!..

Cemşit MERT

DEP, kurulduğu günden bu yana, çağdaş bir demokrasi ve değişim için mücadele eden tutarlı, kitlelerin geniş desteğini kazanabilen; özgürlük, demokrasi ve değişim programının yolunu açabilecek ve çağın gereklerine yanıt verebilecek, çoğulculuğu ve katılımcılığı sağlayabilecek bir parti olarak, Türkiye siyasal yaşamındaki ciddi bir boşluğu doldurmaya aday olmuştur.

DEP, Türkiye'nin acil çözümler bekleyen sorunlarını çözmek, ülkeyi düzlüğe, esenliğe çıkarmak; özgürlük, barış, demokrasi içinde kardeşçe yaşanılabilir adil, demokratik ve eşitlikçi bir düzen kurabilmek için, 70 yıldan beridir ülkenin gündeminde duran ve çözümlenemeyen sorunları çözebilmek için Türkiye siyasal yalpazesindeki yerini, programıyla çizmiştir. Ona göre ilkeler saptamış, program ve ilkelerini hayata geçirmek için politikalar üretmeye başlamış, topluma projeler sunmuştur.

DEP'in varlığını ve politik hedeflerini; bugün Türkiye'nin gündeminde duran şu üç temel sorunun acilen çözümüne ilişkin tespitler oluşturmaktadır.

DEP, bu sorunları; **demokrasi sorunu**, **Kürt sorunu** ve **ekonomik sorun** olarak saptıyor ve bunların çözümünün de birbirleriyle bağlantılı olduğunu vurguluyor.

DEP'in de vurguladığı gibi, besbelli ki, Türkiye'deki özgürlük, demokrasi ve değişimin yolu, ancak bu sorunların çözümünden geçer.

Ne var ki, Türkiye'ye dayatılan siyasal rejim, bu sorunları çözebilecek karekterde olmadığı için, sorunlar çözümsüz kaldı; ağırlaşarak bugüne kadar sürdü.

Türkiye'nin bugüne kadarki **iktidarları** ve **muhalefeti her** geçen gün ağırlaşan bu sorunları çözmediler, çözemediler.

Binbir türlü vaadle işbaşına gelen **Demirel-İnönü Hükümeti** de topluma bir kez daha acı çektirdi. Hayat pahalılığı, zam, zulüm tırmandı. **İnsan hakları**, **halkların hakları**, **demokrasi**, **barış** ve **hukuk ilkeleri** ayaklar altına alındı. Siyasal iktidar, **barış**, **huzur** ve **refah** getireceği yerde topluma meydan okumaya, **kin** ve **nefret** kusmaya başladı.

Ülkeyi yangın alanına çeviren Koalisyon Hükümeti başbakanı, daha sonra Cumhurbaşkanlığıyla ödüllendirildi.

Binbir türlü vaadle işbaşına gelen Demirel-İnönü Hükümeti de topluma bir kez daha acı çektirdi. Hayat pahalılığı, zam, zulüm tırmandı. İnsan hakları, halkların hakları, demokrasi, barış ve hukuk ilkeleri ayaklar altına alındı. Siyasal iktidar, barış, huzur ve refah getireceği yerde topluma meydan okumaya, kin ve nefret kusmaya başladı.

Pembe masallar, mavi düşler, tatlı vaatlerle kitleleri uyutmaktan başka marifeti olmayan **İnönü** de insanları can pazarının ortasında, **ateş** içinde bırakarak kaçtı.

Şimdi de sıra bayan Çiller'de. O da topluma daha ağır ve artık katlanılamaz bir yaşam tarzının **acı reçetelerini** uyguluyor. Ülkeye demokrasiyi, barışı, insan haklarını çok görüyor. Eskileri yetmiyormuş gibi daha ağır **yasa tasarıları** hazırlatıyor.

Türk ve **Kürt** halklarının özgürlük ve demokrasi mücadelesine daha ağır darbeler indirebilmek için eşi görülmemiş baskı ve zorbalıklar içeren **Terörle Mücadele Yasası** hazırlolda bekletiliyor. Kürt basını ipe-sapa gelmez yöntemlerle engelleniyor; yazı işleri müdürleri, yayın sahipleri hakkında tutuklama kararları çıkarılıyor; artık hesabı-kitabı tutulamayacak kadar **para** ve **ağır hapis** cezaları veriliyor; gazete ve dergiler durmadan **sorumlu müdür** ve **sahip** değiştiriyor. Türk hukuk sistemi ve siyasi rejimine basın, **adam dayandıramıyor**.

Bugünkü yönetim, hergeçen gün daha hızlı bir şekilde çare tüketen çarkını işletebilmek için, daha ağır siyasi, idari ve ekonomik **önlemler** almaya memur edilmiş durumda.

Türkiye'ye yeni, çağdaş, değişimi ve yenilenmeyi sağlayabilecek bir imaj olarak sunulan Başyan Çiller, **Cen Ajans**'a hazırlattığı **imaj ünvanları** içinden kendisi için en uygun bulduğu **ÇELİK YÜREK**'i seçmiş.

Bu yılbaşından sonra **afiş** ve **reklam** kampanyalarıyla kendisini **ÇELİK YÜREK ÇİLLER** olarak topluma sunacak.

Besbelliki, O bunu, Kürt halkına karşı açılan **Psikolojik Savaş**'ta kendisine biçilen **rol**'ü vurgulamak için seçmiştir.

Elbette, ÇELİK YÜREK, İzmir-Menteş'te oluşturulan Katliam Timleri'nin **Ramboları**'nı büyük bir **gurur** ve dehşetli bir **sevinçle** denetleyen Başbakan'a **pek çok** yakışıyor.

Ama, O bilmelidir ki, mazlum bir halkın katledilmesinden **sonsuz** bir **zevk** duyanların ona biç-

tiği bu **rol**'e **reklam ajansları** aracılığıyla isim araması, kendisi ve Türk halkı için büyük bir talihsizlik olmuştur.

Bununla beraber, kendi kendisine **Çelik Yürek** ya da hangi tür **savaşkan** imaj'ı yakıştırırsa yakıştırsın, aslında, **Sarışın Bomba**, uzaktan kumandalı olarak patlıyor. İradeli, üretken, cesur ve kararlı lider olarak, siyaset sahnesine kondurulan bayan başbakan, rejimin savaşanlarına **gak** deyince **silah**, **guk** deyince **mermi** yetiştirebilmek için seferber olmuş durumda. O, **sivil** olacağına, **sivil** siyasetin tıkanan kanallarını açmak için çaba göstereceği yerde; tam tersine, **tek dişi kalmış köhne rejimin neferi olarak**, üniformalıların önünde **mum** duruyor.

O, **müflis rejim**'in bitini kanlandırmak için bin dereden su getiriyor, bir ayak üstünde **bin yalan** söyleyerek, kitleleri soyup soğana çeviriyor. **Vergi reformu** adı altında **kitlesel soyguna** başvuruyor. **Çok kazanandan çok vergi alacağız** derken, çok kazananın ürettiği mallara, bir de vergi zammı koydurarak, az kazananların, emekçilerin ve dar gelirlilerin canına okutmaya hazırlanıyor.

Ülke ekonomisi, topa-tüfeğe mermiye yatırılan paralar, talan ve savurganlık sonucu yıkıma gidiyor. Bu yıl, yüzde 70'lerin üstüne çıkan ve İMF ve Dünya Bankası gibi ekonomik kuruluşlarının, **böyle giderse gelecek yıl yüzde 137'lerde seyredeceğini söyledikleri enflasyon**, bizzat devlet eliyle uygulanıyor.

Esasında, kurumlaşan ve sistemli bir şekilde işletilen soygun ve talan politikası, salt **ekonomik** ve sivil bir olaymış gibi **enflasyon** adı altında yürütülürken, bir de bununla savaşan sahte, **Sivil Kraliçe** siyaset sahnesine sürülerek kitleler oyalanıp, uyutulmaya çalışılıyor.

Avrupa Topluluğu ve Avrupa Birliği yolundaki projeler hızla hayata geçerken, GATT dünyayı heyecanlandırıken, Türkiye siyasi rejiminden kaynaklanan sorunları, **iç** ve **dış** politikaları nedeniyle, giderek Avrupa bütünleşmesinin dışına düşmektedir.

Devlet, uluslararası yükümlülüklerini yerine getirmiyor; altına imza attığı **uluslararası anlaşma** ve **taahütlerini** içeride uygulamıyor; bu anlaşmalardan doğan haklar, birer **iç hukuk** normu olmasına rağmen, bunun tam tersi olan uygulamalarında direniyor.

Devlet adım adım saydamlaştırılıp, demokratik denetim altına alınacağı yerde, hergeçen gün daha karanlık bir yapıya bürünüyor, halka ve topluma karşı **yabancılaşma** giderek derinleşiyor.

Ta başından beri sürdürülen resmi anlayışın engellemeleri ve kuşatmasıyla, üniter devletin çatısı altında yaşayanlar; Kürdüyle, Türküyle, Lazı, Çerkezi, Arabı, Müslümanı, Hıristiyan ve Yezidisiyle, kendi değerlerini, inançlarını, düşüncelerini, kültürlerini, kimlik ve benlikierini özgürce geliştirememiş; devlet tarafından, sürekli belli inanç, düşünce, kültür, kimlik ve benlik kalıbına sokulmaya çalışılmıştır.

Toplumsal diyalog ve **iletişim** sabote edilmiş; toplumsal kanallar tıkanmıştır.

Görüldüğü gibi, Türkiye'nin **asgari bilançosu** bu olan olumsuz tabloya, bugüne kadarki iktidarlar çare bulmadı ve bugünkülerin de çare bulamayacağı belli olduğu için, DEP siyasi alandaki yerini aldı ve bastırılan demokrasi ve değişim istemlerini kucaklamak, Kürt halkının özgürlük talebine yanıt verebilmek için yola çıktı. Özgürlük, demokrasi ve değişim güçlerinin siyasal partisi olabilmek için bu onurlu ve tarihsel rolü üstlendi.

Bunun için de O, Türkiye'ye dayatılan ırkçı, şoven, milliyetçi, baskıcı, insan haklarına aykırı; talana, sömürüye, zamma ve zülme dayalı bugünkü çağdışı rejimin, çağdaş bir demokrasiye dönüşebilmesi, Kürt halkının özgür olabilmesi ve toplumun refah içinde yaşayabilmesi için, ülkenin gündemindeki sorunların çözümüne, tam bir siyasi kararlılıkla talip oldu.

O, ülkenin temel sorunları olan **demokrasi sorunu**, **Kürt sorunu** ve **ekonomik sorunu** çözebilmek için de, şu temel engelleri aşma görevini üstlendiğini ilan etti.

Bu sorunlar nelerdir ?

Bu sorunlar;

1- **Gerçek bir demokrasiye ulaşabilmek için**, 12 Eylül rejiminin ürünü ve bugünkü rejimin güvencesi olan 1982 Anayasası'nı toptan kaldırmak; yeni ve demokratik bir anayasa taslağının hazırlanmasının yanı sıra, rejim yasaları niteliğindeki tüm temel yasaları demokratikleştirebilecek taslaklar hazırlayarak yaşama geçirmek, diğer yasalara, tüzüklere, yönetmeliklere giydirilmiş bulunan tüm anti-demokratik hüküm ve kuralları temizlemek.

Devlet örgütlenmesini yeniden düzenlemek, onu demokratikleştirmek; yerel yönetimleri katılımcı, saydam, demokratik bir işlerliğe kavuşturarak, merkezi katılığı gidermek, bürokrasinin egemenliğini kırmak.

2- **Demokratik ve katılımcı bir sisteme kapalı olan Türkiye ekonomisini zora sokan sorunları aşmak**, gelir dağılımındaki dengesizliği gidermek, çalışan halk kesimlerini yıkıma götüren vergi sistemini değiştirmek, çalışma yaşamını, anti-demokratik yasal düzenlemelerden arındırmak, tüm çalışanların ekonomik yaşama örgütlü olarak katılımını sağlamak; grevli, toplu sözleşmeli sendikal hakları, tüm çalışanları kapsar hale getirmek, toplumu, içinde yaşayarak geldiğimiz ve her geçen gün daha

çok ağırlaşan, sömürü, savurganlık ve talana dayalı ekonomik sistemin cenderesinden kurtarmak ve refaha kavuşturmak.

3- **Türkiye'ye demokrasi, Kürt halkına özgürlük için**, partinin Türkiye için öngördüğü çağdaş demokrasinin ve değişimin hedeflerini belirleyen asgari programının başarıya ulaştırılmasını engelleyen sorunları aşmak.

DEP bu engelleri aşmak ve görevlerini yerine getirebilmek için; geniş, katılımcı, **çoğulcu bünye**'de olmayı benimsemiş bir parti olmayı hedeflemişti.

Bu nedenle de partinin, bu kimliğini ifade edebilecek bir yönetimle yönetilmesi gerekirdi.

DEP kurulduğundan bugüne kadar da böyle bir bünyeye, kimliğe ve yönetime kavuşmak için çaba gösterdi.

Ne var ki O, partiyi kendi istekleri doğrultusunda yönetmek emelleri içinde olanların yarattığı sorunları bir türlü aşamadı. Parti yönetiminde **çoğunluk sağlamak anlayışı**, her zaman partiyi daraltabilecek tehlike olarak kendisini gösterdi.

Bu yüzden de, 1. Olağanüstü Kongre'de bu kısır döngü çemberini kırmak gerekiyordu.

Çünkü, özgürlük, demokrasi, değişim güçlerinin ve geniş halk kitlelerinin DEP'ten beklentisi büyük.

DEP gibi bir parti, çağdaş normları içine sindirebilmiş bir parti olmalı. Demokrasi güçlerinin yanısıra, dünyadaki demokratik güçlerle dayanışmayı ihmal etmemeli, barış, yumuşama, silahsızlanma sürecine katkıda bulunacak, bu süreçte mücadele edecek olan tüm güçlerle sıcak dayanışmalar içinde olabilecek politikaları izleyen yapısal ve yönetsel özellikler gösterebilmelidir.

DEP'in bu görevini başarıyla yerine getirebilmesi için de, ona uygun mesajlar verebilecek bir yürüyüş içinde olması gerekir. O, bağımsızlığına kıskançlıkla bağlı olmalı, ona gölge düşürebilecek her türlü davranışa karşı durmalı, eleştiriye açık olmalı, ama onu yönlendirme izlenimi verebilecek her türlü girişimi de kamuoyu önünde mahkum edebilecek kişilikli ve tutarlı bir yönetim etkinliği sağlayarak, ona gönül veren kitlelere güven vermeli, başı dik ve onurlu adımlarla iktidara yürüyen bir parti olduğunu dostadüşmana anlatabilecek konumda ve görünüşte olmalıdır.

Bu, nitelikte bir partinin oluşturulması ve etkinlik kazanması sürecinin henüz başındayken, onun ilkelerinin hayata geçirilmesinin önünde bunca engel varken, devletin ve DEP'e karşı olan şer cephesinin saldırıları her geçen gün daha çok artarken; özgürlük, demokrasi ve değişimden yana olan herkesin, bu sürece katılması, katkı sağlaması yönündeki çabaların yoğunlaştırılması gerektiğini hiçkimse yadsıyamaz ve bunun tersini savunamaz.

DEP, ancak bu niteliği ve imajı ile çağdaş, çoğulcu ve katılımcı bir demokrasi özleminin önündeki engelleri aşarak, Türkiye'de çağdaş bir demokrasinin kurulması, yerleşmesi ve yaygınlaşması için gerekli koşulların hazırlanabilmesini, demokrasiden yana olan yığınların özlem ve isteklerinin yansıtılmasını sağlayabilir ve bu güçleri en geniş biçimde bağrında toplayan ve demokrasi idealine ödünsüz biçimde bağlı, güçlü bir kitlesel siyasal parti olabilir.

Bu, nitelikte bir partinin oluşturulması ve etkinlik kazanması sürecinin henüz başındayken, onun ilkelerinin hayata geçirilmesinin önünde bunca engel varken, devletin ve DEP'e karşı olan şer cephesinin saldırıları her geçen gün daha çok artarken; özgürlük, demokrasi ve değişimden yana olan herkesin, bu sürece katılması, katkı sağlaması yönündeki çabaların yoğunlaştırılması gerektiğini hiçkimse yadsıyamaz ve bunun tersini savunamaz.

Buna rağmen, DEP'in 1. Olağanüstü Kurultayı'na giderken, Kurultay sırasında ve sonrasında bu konuda yeterli duyarlılık gösterilememiş, DEP'in misyonuna ve işlevine uygun düşmeyen tavırlar hakim kılınmaya çalışılmış ve maalesef bu tür olumsuz tavırlar etkili bile olmuştur.

Yönetimde **çoğunluk anlayışı** dayatılmış; yönetim daraltılarak, DEP'in **çoğulcu, geniş yapısı** için gösterilen çabalar darbe yemiştir.

DEP'in program, ilke ve politikalarına uygun düşmeyen mesajlar veren konuşmalar yapılmış.

Genel Başkan adayı, DEP'in program ve ilkelerine hiç de uygun düşmeyen konuşmalarıyla DEP'i zor duruma düşürerek, onu kapatmak isteyenlerin eline arayıp bulamadıkları kozlar vermiştir.

Çoğulculuğa ve dengeli yönetime tahammülü olmayan tasviyeci anlayış, dar bir yönetimin işbaşına gelmesine neden olmuştur.

Seçilen Genel Başkan'ın topluma ilk mesajı; **"bundan böyle kendisinin konuşmayacağı, kendisinin yerine saptanacak basın sözcüsü'nün konuşacağı"** şeklinde oldu.

Oysa **acul** Genel Başkan, ayağının tozuyla bu mesaji veriken, siyasi **gaf** yaptığının farkında değildi. O, siyasi gündemin bu kadar sıkışık olduğu bir ortamda söyleyecek şeyi çok olan

DEP'in **konuşmamak için Genel Başkan seçme** tercihi içinde olamayacağını kavrayamamıştı. **Çiçeği burnunda Genel Başkan**, parti tabanının bu **garip tavıra** ciddi tepkiler göstereceğini sezememiş, **kişisel** kararıyla, **şık** ve **orijinal** bir **siyaset taktiği icat ettiğini** sanarak çıkış yapmış, fakat **istihza** ve **buruklukla** karşılanmıştı.

DEP'e gönül veren insanlar, bu **aymazlık** karşısında şaşakalmış; DEP gibi önemli görevler üstlenen bir partinin sayın Genel Başkanı'nın hiç konuşmayacaksa, bu kara günlerde **niçin** ve **neden** bu göreve talip olduğunu anlayamamışlardı.

Besbelli ki, sayın Genel Başkan, **Gandi**'ye özenmişti; fakat işi bilmediği için yüzüne gözüne bulaştırmıştı.

Derler ya; "Erivan'da halı dokunulduğunu duymuş ama, **eni**'ni **uzunu**'nu bilmiyor!" DEP'in **taktisyen** Genel Başkanı da **Gandi Yöntemleri**'nin enini uzununu bilmediği için ayağının tozuyla büyük bir **çam** devirdi.

Çünkü O, **Gandi**'ye özenirken **Gandi gerçeğini** ve onun **sürecini** yeteri kadar incelemeden, bilmeden; **kulaktan dolma**, rastgele tepkilerle Gandileşmek istemişti.

Oysa ki, **Gandi**, uzun bir mücadele sürecinden sonra, çeşitli **pasif** yöntemlerle **aktif** ve sonuç alıcı eylemler koyuyordu.

O, sayın Genel Başkan gibi, dün bir, bugün iki, henüz hiçbir başarının adamı olmadan, **uzun** ve **çileli** direnişleriyle dünya kamuoyunun dikkatlerini üstünde toplamadan, **küskün**, **hırçın** ve **antipatik** bir edayla hiçbir pasif eyleme **itibar** etmedi ve bu tür **garip** tutumları da olmadı.

DEP Genel Başkanı, konuşmama kararını, üstelik, **ortak karar alma sürecini**, **kollektif yönetim uslubunu** ve **Parti Meclisi**'ni umursamadan, tek başına aldığı için yönetici kademelerden ve parti tabanından yoğun bir **tepki** aldı. Genel Başkan'a, marifet, **konuşmamak değil**; marifet, **nerede, nasıl konuşmak gerektiğini bilmektir**, şeklinde eleştiriler de yöneltildi.

Bu tepkiler üzerine, büyük bir **siyasi gaf** yaptığını anlayan Genel Başkan, Hilton'da basına bir kokteyl vererek, **konuşacağını** söyledi!

DEP'in yönetim kademelerindeki **hata yapma** olayı keşke Genel Başkan'ın bu gafı ile sınırlı kalsaydı.

Oysa ki öyle olmadı. Hem de çokça yazılıp, çizilen; şu kadar zamandır üzerinde tartışılan **ÇEKİÇ GÜÇ** konusunda da DEP yönetimi, yanlış bir karar aldı. Onlarda, diğerlerine uyarak, "**Çekiç Güç Türkiye'ye yaramaz, Saddam için caydırıcı özelliği yoktur, bu aşamada Kürtlerin işine yaramıyor**" diye, Çekiç Güç'ün gitmesini istediler.

Elbetteki bu **garip tutumu** da anlamak zor.

Onlar, **Kürt halkının**, Güney Kürdistan'daki koşullarını bilmiyor değiller. Saddam'ın Kürt halkı için nasıl bir **tehlike** olduğunu onlara anlatmaya gerek var mı?

Yoksa, dün Kürtlere **kimyasal silah** bile kullanarak saldıran Saddam'ın ve onun dayanağı olan **ırkçı-faşist** BAAS rejiminin değişerek, pek insancıl ve **Kürtsever** olduğunu mü düşünüyorlar?!..

Sözkonusu kararı alan DEP yönetiminin Güney Kürdistan'da iki yıldan beridir ayakları üzerinde durmaya çalışan körpe **Kürt Federe Devleti**'nin etrafının **düşmanlarla çevrili olduğunu**, Saddam'ın orada **DİNAR**'ı **tedavulden kaldırdığını**, oraya **ekonomik ambargo uyguladığını**, oranın **enerjisini kısıtladığını** ve fırsat buldukça oraya **mevzii saldırılarda** bulunduğunu, Güney Kürdistan'ı istikrarsızlaştırmak için **provakasyonlar düzenlediğini**; eğer Çekiç Güç olmasaydı, şimdiye kadar oraya çoktan **topyekün saldırı düzenleyerek**, orada **ikinci bir Halepçe yaratmış olabileceğini**, şimdi de hala böyle bir tehlikenin varolduğunu bilmeden, anlamadan mı o kararı aldılar?

Sanmıyoruz!.. Onların, bunları bilmeleri gerekir.

Buna rağmen, DEP'in bugünkü **yönetecilerini** ve sözkonusu kararın altında **imzası** olanları; Kürdistan gerçekliğine böylesine **aykırı bir kararı** niçin aldıklarını anlamamakla beraber, yadırgıyoruz da...

Tüm bu durumlar, DEP'in zor bir döneme girdiğini, ciddi sorunlarla yüzyüze geldiğini göstermektedir.

Elbetteki, aklı başında hiçkimse bu tür sorumsuzluklara ortak olmak istemez. Ve hiç kimse böylesi olumsuzlukları onaylıyamaz. Bu yüzdendir ki, birçok partili milletvekili huzursuz.

Bu nedenle, bu durumlardan rahatsız olanlar Parti Meclisi'ne az da olsa yansıyabilmiş olsalar bile, bu olumsuzluklara ortak olmamak, o kurulda hiçbir etkinliği olmayacağı halde **süs** ve **çeşni** olmak gibi bir duruma düşmemek için **Merkez Yürütme Kurulu**'nda görev almak istememektedirler.

Bu yüzden de, Parti Meclisi'nde yoğun bir **muhalefet kanadı** oluşmuş durumdadır.

Görünen odur ki, Parti Meclisi'ndeki bu muhalefet, yönetim dışındaki muhalif partililerle birleşerek bu olumsuz gidişata etkin bir şekilde müdahale edecek ve bu muhalefetle birlikte yeni bir süreç başlayacaktır.

Bu nedenle, Kongre sürecinde oluşan ve Kongre sonrası gelişmelerden de etkilenen parti içi muhalefet genişleyerek, oluşan yönetimden hoşnutsuzluğunu dile getirmeye başladı.

Bu durum şimdiden yeni bir Olağanüstü Kongrenin sinyallerini vermeye başladı bile.

HEVDEM Çevresi Gerçeklere Gözlerini Kapamamalıdır

Dara BENGİN

Kürt yurtsever hareketi, önemli bir süreci yaşıyor.

Şu veya bu nedenlerle, geçmişte ilişkileri iyi olmayan, birbirlerine uzak duran Kürdistanlı parti ve örgütler, ilişkilerini geliştirme, sorunlarını, şiddete başvurmadan diyalog yoluyla çözme konusunda önemli adımlar atmaya başladılar. Yine ortak iş yapıp, ortak ürünler vermenin yollarının araştırılması, kalıcı adımların atılması konusunda girişimler başlattılar. Bu, en başta Kürt halkı ile dostlarını büyük bir sevince boğdu. Aynı ölçüde de düşmanlarını tedirgin etti; korku saldı.

PSK-PKK protokolünün bu gelişmelerdeki etkisinin büyük olduğu bir gerçektir.

Yıllar yılı ayrı durma, olaylara yaklaşım, farklı ideolojik-politik belirlemeler, ister istemez ortak çalışmada, iş yapmada bazı güçlüklerin ortaya çıkmasına neden olmuştu. Bunun Kürdistanlı tüm örgüt ve partilerin ortak çabasıyla; büyük bir sabır ve karşılıklı anlayış gösterilerek aşılabileceği gerçeği kabul ediliyordu. Bu, düne oranla bugün, daha bir önem kazanıyor.

Her şeyden önce, "ulusal birlik yönünde önemli adımların atıldığı bir dönemde kimse farklı şeyler savunmamalı" gibi bir saplantı içersinde değiliz elbette. Kürt ulusu ve toplumu olarak bizim de çok sesliliği; farklı düşünceleri taşıyan parti ve örgütlerin, tek tek kişilerin düşüncelerine saygılı olmayı öğrenmemiz gerek.

Bu tür yaklaşımların zorunlu olduğu bir süreçte, özellikle yayın alanında, döneme denk düşmeyen, ilişkileri iyileştirip, geliştirmekten ziyade, eski alışkanlıkları aratmayacak yaklaşımlar yeniden göze çarpıyor. Dergilerde, gazetelerde bu yönde yazılar çıkmaya başladı. Bu da, Kürdistanlı parti ve örgütlerin taraftarları açısından olduğu kadar, kitleler arasında da "ne oluyor?", "yine eskiye mi dönülüyor?" vb. sorulara neden oluyor.

Her şeyden önce, "ulusal birlik yönünde önemli adımların atıldığı bir dönemde kimse farklı şeyler savunmamalı" gibi bir saplantı içersinde değiliz elbette. Kürt ulusu ve toplumu olarak bizim de çok sesliliği; farklı düşünceleri taşıyan parti ve örgütlerin, tek tek kişilerin düşüncelerine saygılı olmayı öğrenmemiz gerek.

Ama bu gerçekler söylenir, bunlar yapılırken, doğruları dile getirmek, okuyuculara yanlış bilgiler sunmamak da ayrıca önem kazanıyor. Bunun ahlaksal bir yönü de var. Aksi yapıldığında, zararın en büyüğünü, buna başvuranlar çeker. Yoksa, partilerin politik farklılıklarını tartışmak, kendimizce doğru gördüğümüz şeylerin altını çizmek kimseye yasaklanmamalı.

Tüm bunlara ilişkin olarak, Hevdem Dergisi'nin birinci sayısında, özellikle ad verilerek PSK ve PKK'nın çeşitli konulardaki görüşlerinin "eleştiri"sine değinmek zorunluluğu doğuyor.

Hevdem Dergisi'nde ele alınan çeşitli yazılar, ister istemez belleğimizin yeniden yoklanmasını gerektiriyor.

Bu yazıda, Hevdem'in bazı konulardaki yaklaşımına yönelik düşüncelerimi özetle sunmaya çalışacağım.

Cephe Çalışmaları ve Bonn Eylemi

Kürdistanlı her örgütün, tek tek yurtsever insanların büyük bir umut beslediği, değer biçtiği birlik konusunda atılan adımları kamuoyu, haziran ayındaki bir açıklama ile öğrendi. 12 örgütün cephe kurmak amacıyla biraraya gelip, çalışmaları başlattıklarına dair kamuoyuna yaptıkları açıklama, büyük bir ilgi gördü. Gerek Kürdistan, gerekse Türkiye kamuoyu; basın-yayın organları -kimileri de büyük bir tehlike olarak gördükleri için- konuya oldukça yakın bir ilgi gösterdi.

Daha sonraki haftalarda, kimi konularda sonuca varıldığı, ama çalışmaların devam ettiği konusunda kamuoyuna bilgiler sunuldu. Ve cephe çalışmalarına yönelik olarak, Cephe Platformu'na katılan parti ve örgütlerin yetkili organları dışında, gerek bu örgütlerin üye ve sempatizanlarının, gerekse de kamuoyunun bilgisi, sözkonusu açıklamalarla sınırlı idi. Taraflar, cepheye yönelik düşüncelerini, yazılı veya sözlü olarak birbirlerine sunuyor; Cephe Platformu'nda sonuca varmada mesafeler alınması konusuna çaba harcanıyordu.

Cephe çalışması henüz sonuçlanmadan, kamuoyunda konu ile ilgili tartışma yürütmek, doğrusu pek de anlaşılır bir durum değil. Doğal olarak, program dahil, çeşitli konularda her örgüt kendi yaklaşımını tartışma ihtiyacı duyabilir. Ancak bu, henüz sonuçlanmamış bir şeyi daha başından zedelememeli.

Bu konuda Hevdem Dergisi'nde bazı yaklaşımlar yer aldı.

Hevdem'deki imzalı ya da imzasız yazıların hangi ihtiyaçtan kaynaklandığını anlamak gerçekten de zor...

Hevdem'deki yazılardan sonra, bazı konularda kamuoyunun bilgisinin yenilenmesinin gerektiği ortaya çıkıyor. Yazılanların eksik, yanlış ve doğru olmayan yönlerini bu yazıda ele almaya çalışacağım.

Öncelikle Jiyan Rojdar imzalı "Özal Sonrası Türkiye ve `Cephe' Çalışmaları" başlıklı yazıdan başlayalım.

Kürdistanlı her örgütün, tek tek yurtsever insanların büyük bir umut beslediği, değer biçtiği birlik konusunda atılan adımları kamuoyu, haziran ayındaki bir açıklama ile öğrendi. 12 örgütün cephe kurmak amacıyla biraraya gelip, çalışmaları başlattıklarına dair kamuoyuna yaptıkları açıklama, büyük bir ilgi gördü. Gerek Kürdistan, gerekse Türkiye kamuoyu; basın-yayın organları -kimileri de büyük bir tehlike olarak gördükleri için- konuya oldukça yakın bir ilgi gösterdi.

Sayın Rojdar yazısının bazı bölümlerinde PSK'ya yönelik eleştiri ve suçlamalarda bulunuyor. "Cephe'nin Yumuşak Karnı..." bölümünde "Diğer Kürt örgütleri PSK'nin cephe anlayışını çok iyi biliyor. PSK dar grupçulukta, anti-demokratiklikte her zaman PKK ile atbaşı gitmektedir. Avrupa'da kitlesel kitle örgütlerinin kurulamamasında bu iki partinin büyük sorumluluğu vardır" biçiminde bir suçlamada bulunuyor.

Her şeyden önce Bay Rojdar kimin adına konuşuyor? "Diğer Kürt örgütleri" adına mı, Hevgırtın-PDK adına mı?. Öyle tahmin ediyorum ki "Diğer Kürt örgütleri" Bay Rojdar'a kendi adlarına PSK veya bir başka örgütü eleştirmesi, eleştiriden de öte suçlaması için vekalet vermiş değiller. Varsa eleştirileri kendileri bunu ifade ederler. Kaldı ki geçmişten bu yana gerek birlik konusunda, gerekse de başka konularda Kürt parti ve örgütlerinin karşılıklı eleştirileri olmuştur. Bu eleştirileri kimimiz haklı, kimimiz haksız; kimimiz doğru, kimimiz yanlış olarak değerlendirmişizdir. Ancak tüm Kürdistanlı örgütlerin bir birlik oluşturmak için çalışmalar yürüttüğü şu günlerde PSK'nın "dar grupçuluğuna", "anti-demokratikliğine" ilişkin hiç bir kanıt göstermeden, önyargılı bir şekilde, hem de "diğer Kürt örgütlerinin" adına onu suçlamak pek de iyiniyetli bir tavır olmasa gerek.

Yok eğer Sayın Rojdar PSK'yı Hevgırtın-PDK adına suçluyorsa (ki yazının bütününde Bay Rojdar'ın Hevgırtın-PDK adına konuştuğu anlaşılıyor), burada da iyi niyetli değil. Bilindiği gibi Hevgırtın-PDK 1992 Eylül'ünde oluşturuldu. Aradan fazla süre geçmedi, yapılan ortak iş de az. Öyle görünüyor ki arkadaşımız cephe çalışmalarını kastediyor. Eğer Bay Rojdar PSK'nın bu çalışmalarda "dar grupçu", "anti-demokratik" olduğunu iddia ediyorsa, o zaman da öncelikle bu eleştirilerini cephe

toplantılarında dile getirmeli, orada tartışmalı, varsa bu tür sorunların aşılması için o platformda çaba göstermeliydi.

Aynı şekilde Bay Rojdar PSK'nın ne zaman, nasıl, hangi tavrıyla "Avrupa'da kitlesel demokratik örgütlerin kurulamamasında sorumluluğu" olduğunu açıklamalıydı.

PSK'nın gerek birlik, gerekse de kitle örgütlerinde ortak çalışma konularındaki tavrı Kürdistanlı kitleler tarafından bilinmektedir. Jiyan Rojdar bu tür mesnetsiz suçlamalara ve karalamalara gireceğine, bu konularda örnekler verebilmeliydi.

Ayrıca yazısının bir başka bölümünde PSK'nın "dar grupçuluğuna" örnek olarak gösterdiği 29 Mayıs Bonn mitingine ilişkin de kamuoyuna doğru bilgi vermiyor. Bay Rojdar, "Hevgırtın-PDK'nın, ortak pankart açma ve Şıvan'ın mitinge katılması önerisi PSK ve PKK tarafından reddedildi" diyor. Öncelikle belirtmeliyim ki her iki öneri aynı zamanda PSK'nın da önerileriydi.

Bu konular PSK, PKK ve Hevgırtın'ın üçlü olarak daha geniş toplantılar başlamadan yaptıkları ilk toplantıda konuşuldu. Öyle olunca da, ya Hevgırtın adına toplantıya katılan temsilci, arkadaşlarını doğru bilgilendirmemiş ya da temsilci doğru bildirdiği halde, Bay Rojdar bile bile olayı çarpıtıyor, siyasi malzeme olarak kullanmayı amaçlıyor.

Gerçekte Bonn mitingine Şıvan'ın sanatçı olarak katılması yönündeki öneriye PKK temsilcisi, tabanlarının buna henüz hazır olmadığı gerekçesiyle karşı çıktı.

Miting öncesi ve sonrasında, Bonn mitingine sanatçı olarak Şıvan'ın katılmasına PSK'nin engel olduğu yönünde söylentiler dolaşmaya başladı. Gerçekten PSK bu konuda Hevgırtın'dan arkadaşların yazdıkları gibi "Şıvan'a engel olmuş muydu?" PSK buna neden gerek görsündü?

Bunun doğru olmadığını, böylesine basit dedikoduyu yayanların ya da yazısında ele alan Jiyan Rojdar'ın da çok iyi bildiğini düşünmeden edemiyorum.

Her şeyden önce, Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde ve kentlerinde, her yıl, Kürt halkıyla dayanışma veya Newroz kutlamaları adı altında onlarca gece yapılıyor. Bunların büyük çoğunluğunu PSK'liler ve PKK'liler yapıyor. Bu iki parti dışında, Kürdistanlı tüm örgütlerin düzenledikleri etkinliklerin sayısı herkesçe biliniyor. Ve PSK'lilerin ya da KOMKAR'ın düzenlediği gecelerin tümüne -zamanın uygun olmaması gibi istisnalar dışında- Şıvan katılıyor. Kuzey Kürdistanlı örgütler arasında Şıvan ile ilişkileri iyi olan örgütlerin başında KOMKAR ve PSK geliyor. Buna rağmen, PSK'nin Şıvan'a "itiraz"ının hangi mantık çerçevesinde yapıldığını anlasa anlasa Hevdem'in yazarı Jiyan Rojdar anlar!...

Ortak flama açma konusu da Sayın Rojdar'ın söylediği gibi değil. PSK temsilcisinin, "tüm kitlenin ortak bir flama altında yürüme ve ortak slogan atma" yönündeki önerisine Hevgırtın temsilcisi de katıldı. Ancak önerinin ortak flama altında yürüme bölümü kabul görmedi, buna karşın üç örgüt de ortak sloganların atılmasında ve taşınacak flamalarda ağırlıkla PKK-PSK protokolündeki taleplerin yer almasında anlaştılar ve bu, diğer örgütlerin de katıldıkları toplantılarda tartışılarak ortak bir karar haline geldi.

İlk kez, tüm Kürdistanlıların biraraya geleceği, böylesine büyük ve ortaklaşa bir eylem düzenleniyordu. Ve doğal olarak da örgütlerin asgari düzeyde üzerinde anlaşabilecekleri konuların karara dönüşmesi doğru bir yaklaşımdı. Bunda kızacak bir durumun olmadığını bu arkadaşımızın da anlaması gerekir...

"Bağımsız kişilerin kendilerini ifade etmemesi" ya da "PSK ile PKK'nin gövde gösterisi" düşüncesine gelince...

Hevgırtın'dan arkadaşların, 100 bin dolayında kitle katılımının beklendiği böylesine bir eylemde kendi flamaları altında yürüyecek insanların sayısını çoğaltma, kitlesel katılımı arttırma yolunda çalışma yapmaları gerekirken, PSK ile PKK'lilerin kitlesel katılımından rahatsızlık duymaları boşunadır. İster istemez böylesine büyük eylemlerde her örgütün, daha fazla bir kitle ile katılması kadar doğal bir durum sözkonusu olamaz.

Unutulmamalıdır ki, kitlelere gidildiği, onlar etkilendiği ve kazanıldığı ölçülerde, kitleler de yurtsever hareketlerin, partilerin düzenlediği eylemlere katılırlar. Yoksa, bir-iki "seçkin"in ismini

Unutulmamalıdır ki, kitlelere gidildiği, onlar etkilendiği ve kazanıldığı ölçülerde, kitleler de yurtsever hareketlerin, partilerin düzenlediği eylemlere katılırlar. Yoksa, bir-iki "seçkin"in ismini afiş ve bildirilere yazmakla, salonlar, alanlar dolup taşmaz. Bunu Hevgırtın içinde yer alan arkadaşların hemen hemen tümünün, daha önceki deneylerinden öğrenmiş olmaları gerekiyor.

afiş ve bildirilere yazmakla, salonlar, alanlar dolup taşmaz. Bunu Hevgırtın içinde yer alan arkadaşların hemen hemen tümünün, daha önceki deneylerinden öğrenmiş olmaları gerekiyor. Hevgırtın'dan arkadaşların yapacakları da bu olmalıydı. Arkadaşlar daha aktif bir çalışma içine girip, kendi flamaları altında, PKK'den, PSK'den veya bir başka örgütten daha fazla sayıda kitle yürütmeliydiler. Böylelikle her iki partinin "dar grupçu" yaklaşımlarına iyi bir cevap vermiş olurlardı. Yoksa söyledikleri serzenişten öte bir anlam taşımaz...

Konu hakkında bilgi sahibi olmayanların aklına şu sorular gelebilir: "PSK sekter davrandı, dar grupçuluk yaptı!. Peki diğer partiler, örgütler sorunun aşılması için neden çaba harcamadılar? Tüm bu birliklerde salt PSK'nın söyledikleri mi geçerli oluyordu? Neden alınan kararların hayata geçirilmesinde, pratik adımların atılmasında sizler önayak olmadınız? Siz ayrı bir politik örgüt değil miydiniz?" Bu tür soruları çoğaltmak mümkün.

Ülkede 12 Eylül zorbalığı devam ettiği, şartların zorluğu, çalışmaların gizli koşullarda sürdürüldüğü vs. "gerekçe" gösterilebilinir. Bunun ne derece inandırıcı olup olmadığı bir yana; bu arkadaşa, "peki Avrupa'da neden yapmadınız? Neden binler, onbinler toplayamadınız?" demezler mi?

Yine PSK ve PKK dışında güçbirliği yapılabilecek örgütler vardı. Neden bunlarla güçbirliği yapmadınız? Böylelikle sekter ve dar grupçu iki parti dışında bir adım atılmış olunurdu ve sözkonusu iki parti de "şapkalarını önlerine koyar" düşünmek zorunda kalırlardı. Tabanları, onları böylesine geniş bir birliğe zorlardı. Haklı olan da Sayın Jiyan Rojdar gibileri olurdu...

PSK ile PKK'nin tavırlarını, Avrupa'da kitlesel demokratik örgütlerin oluşturulamamasının nedeni olarak gösteren Hevgırtın'dan arkadaşlara şunu sormak gerekiyor: Şimdi oluşturduğunuz örgüt içindeki kadroların ezici çoğunluğu, Kürdistanlı değişik örgütlerden şu veya bu nedenlerle ayrıldılar. Ve büyük çoğunluğu da on yılı aşkın bir süredir Avrupa'nın değişik ülkelerinde yaşıyorlar. Bu "seçkin" kadrolar, örgütlerinden ayrıldıktan sonra neden o bahsedilen "kitlesel örgütler"i kuramadılar? Ellerini tutan, yollarını kesen mi vardı? Yoksa Avrupa'daki tüm Kürdistanlılar, PSK veya PKK'li mi olmuşlardı? Bu arkadaşlar da, ismi KOMKAR olmasa bile başka bir isimle "kitlesel" örgütlerini yaratabilirlerdi.

Ama arkadaşların söylemek istediği, yapmak istediği kısa yoldan hedefe ulaşmak. Ter dökmek, uğraşıp didinmek, aşırı bir fedakarlık göstermek, sıradan insanla muhatap olmak, tüm bu uğraşlar sonucu birşeyler yaratmak, arkadaşlarımızın işi değil. Onu Haso'lar, Huso'lar yapsın, ama akıl vermeyi, başa oturmayı seçkinlerimiz..

Zaten bu anlayış yerleştiği için de arkadaşlar hep seçkinlerle uğraşıyorlar. Nereden "namlı" biri kopmuş, kapağı oraya atmak, nereden hatırı sayılır biri gelmiş, hemen yanına yanaşmak cazip işleri arasında yer alıyor.

TEVGER zamanında bazı konular ve sorunlar oldukça detaylı tartışıldı. Ama görünen o ki, Hevgırtın içinde yer alan arkadaşlar, o gün ileri sürdükleri düşüncelerini bugün de "vazgeçilmez doğru" olarak kabul edip, yeni oluşturulacak cephe için de geçerli görüyorlar.

TEVGER döneminde kitle örgütlerinin birleştirilmesi yönünde tartışmalar başladığında, PSK, bunun tabandan ve demokratik bir şekilde olması gerektiğini söylemişti. Ama bazıları, politik ve pratik güçlerine, örgütsel yapılarına gözatmadan, işi parmak sayısı derecesinde ele almaya çalıştılar. Örgütün merkezinde oturup, kararları alacaklar, bu işin hamallığını ise PSK'liler, ya da KOMKAR'lılar yapacaklar. Onlar da işin zevkini çıkaracak; yeri geldiğinde böbürlenmeyi elden bırakmayacaklar. Bu arkadaşlar, KOMKAR veya benzer örgütlerin karar organlarında yer alarak, -hem de eşit bir şekilde- özlemini çektikleri birliğin sağlanabileceğini düşündüler. Görünen o ki, bugün de hala bunu savunuyorlar.

Demokratik örgütlerin bir çatı altında birleştirilmesi görüşmeleri başladığında, kimileri bunun ilkelerinden ziyade, KOMKAR'ın maddi olanakları, mal varlığı ve yönetim organlarının paylaşılmasını tartışma konusu yaptılar... Bu, birlikten ne anladıklarını, ona nasıl baktıklarını göstermeye yetip artıyordu. Bu yaklaşımın KOMKAR tarafından kabul edilemeyeceği gün gibi ortadaydı.

Demokratik örgütlerin bir çatı altında birleştirilmesi görüşmeleri başladığında, kimileri bunun ilkelerinden ziyade, KOMKAR'ın maddi olanakları, mal varlığı ve yönetim organlarının paylaşılmasını tartışma konusu yaptılar... Bu, birlikten ne anladıklarını, ona nasıl baktıklarını göstermeye yetip artıyordu. Bu yaklaşımın KOMKAR tarafından ka-

bul edilemeyeceği gün gibi ortadaydı.

Bu konuda PSK'nin ya da KOMKAR'ın yaklaşımının ne olduğu, daha sonraki günlerde kamuoyuna açıklandı.

Eğer bu arkadaşlar, bundan sonra da birliğe böyle yaklaşırlarsa, kendilerinin hiç olmadığı, hiçbir çalışmalarının bulunmadığı alanlarda da tasarruf haklarının olduğunu düşünüyorlarsa, yanılıyorlar. İnsanlar, örgütler yaşam buldukları yerlerde, katkıda bulunup, ürettikleri şeyler üzerinde tasarruf hakkına sahip olabilirler. Yoksa, emek vermeden, ürünlerini paylaşmak, olsa olsa "kendilerini cingöz", başkalarını aptal görenlerin işi olabilir.

Yine bu arkadaşlar, etkinliği ve ağırlığı kabul edilen, saygı duyulan KOMKAR'ın yönetimine tepeden operasyonlarla oturmamiz kadarıyla Köln'deki Cıvata Kurd ya da Hevdem yazarlarının da anlayabilmeleri için, onların özellikle kullanmayı tercih ettikleri yabancı kelime ve tanımlamalarla da pekiştirip, tekrar edelim; bir "Gemeinde" vardı. Hevgırtın içinde bugün yer alan kimi arkadaşlar KOMKAR'ın başına oturamayınca, KKDK'yı yıllarca yaşatan, ona emek vermiş, bir yerlere getirmiş insanlarla birlikte KKDK'yi Gemeinde'ye dönüştürdüler. Ancak aradan üç-dört yıl geçmesine rağmen bu arkadaşlar devraldıkları mirasa birşeyler katmayı beceremediler, onu daha da geliştirip, güçlendiremediler, maharetlerini orada sergileyemediler.

Ayrıca birlikten, çok seslilikten, başkalarının sekterliğinden, dar grupçuluğundan bahseden arkadaşlar, savunduklarını, etkin oldukları Berlin'deki Kültür Mer-

Türkçe dilbilgisinde "lar" eki, sözkonusu olan şeyin sayısının fazlalığını, yani birden fazla olduğunu belirtmeye yarar. Böyle olunca da Sayın Reşo'nun "TSKP'den ayrılan üst düzey kadrolar" sözünden de, bu sayının birden fazla olduğu sonucu çıkıyor. Birini biz biliyoruz, ama diğer "üst düzey kadroların" kimler olduğu bizim için de merak konusu...

yı, böylelikle kendi politikalarını bu örgütün etkinliği sayesinde hayata geçirmeyi düşünüyor ve bunu "PSK ve PKK'nin anlayışlarını terketmesi"yle başarabileceklerini umuyorlarsa, yanılıyorlar. Bu, ham hayalden öte birşey değildir ve bu arkadaşlar bunun gerçekleşmesi için daha çok beklerler...

Diğer yandan konumuzla ilgili olduğu ve Hevdem yazarları gündeme getirdiği için bir iki noktaya daha açıklık getirmekte yarar var. Hevgırtın'ın kuramcılarından kimi arkadaşların da içinde yer aldıkları örgütlenmeler de mevcut. Örneğin, bilebildiğikezi'nde yaşama geçirmediler, tam tersi bir konumda oldular. Başka yurtsever insanların, katkıları, alınteriyle yıllar yılı uğraşarak oluşturdukları bu derneği, son aylarda komplolarla, düzenlenen tezgahlarla, ne idüğü belirsiz, kime ve hangi kafaya hizmet ettikleri belli olmayan meçhul insanlarla mirasyedi misali talan ettiler. Oraya başından beri emek vermiş, Türk konsoloslukların, lobilerinin tüm karşı çabalarına rağmen belli olanaklar yaratmış insanları apar topar dernekten uzaklaştırmaya çalıştılar.

İşte bunlar bilindiği için de

Aralık 1989'da birlik tartışmalarına ilişkin olarak Dengê KOMKAR'ın özel sayısının son bölümü şöyle bağlanıyordu: "Sorun yurtsever bazda daha etkin iş yapabilmektir. Kürdistan'da hergün yeni bir olay gelişiyor; katliam, sürgün, operasyon ve bok yedirmeler birbirini izliyor. Bu ve benzer konularda somut pratik, iş yapabilirlik, eylemlilik aynadır. Kitle ve taban da buna göre kişi ve örgütleri değerlendirebilecek güçtedir."

Tüm bu örneklerden sonra, çıkıp bile bile tersini söylemek, başkalarını sekterlikle suçlamak iş olmasa gerek. Öncelikle aynaya bakmaları gerekenler Hevdem'li arkadaşlardır, başkaları değil..

PSK Damgasının Silinmezliği

Hevdem'in aynı sayısında Hevgırtın-PDK'nin Genel Başkanı Sayın Hemreş Reşo ile bir söyleşi de yapılmış. Reşo söyleşisinde, örgütünü tanıtırken, "TKSP'den ayrılan bazı üst düzey kadrolar" belirlemesinde bulunuyor ve bu "üst düzey" kadroların oluşturduğu Bergeh grubunun da Hevgırtın'ın oluşmasında yer aldığını söylüyor.

Türkçe dilbilgisinde "lar" eki, sözkonusu olan şeyin sayısının fazlalığını, yani birden fazla olduğunu belirtmeye yarar. Böyle olunca da Sayın Reşo'nun "TSKP'den ayrılan üst düzey kadrolar" sözünden de, bu sayının birden fazla olduğu sonucu çıkıyor. Birini biz biliyoruz, ama diğer "üst düzey kadroların" kimler olduğu bizim için de merak konusu...

Gelelim işin özüne: Aradan on yıla yakın bir süre geçmiş olmasına rağmen, (sözkonusu TKSP'liler, 1984 ile 85 başlarında ayrıldılar) 1993'teki bir röpor-

tajda bu konunun dile getirilmesinin pek de hayra alamet olduğunu söylemek mümkün değil.

Mübarek eski adıyla PSKT, yeni adıyla PSK, nasıl bir örgüt ki, yıllar sonra bile, ondan ayrılanlar, "eski ünvanlarıyla" adlandırılıyorlar... Neredeyse İsa'dan önce, ya da İsa'dan sonra gibi bir durum ortaya çıkıyor!.

Bugün Hevgırtın'ın içinde yer alan "TSKP'nin üst düzey kadroları"nın çoğunun adını PSK'lılar bile bilmiyor. Ama Hevgırtın Genel Başkanı, kendisince kitlelere belli mesajlar vermeyi düşünüyor. Örgütünün ne derece "geniş bir yelpazede", değişik partilerden insanlardan oluştuğunu söylemek istiyor.

Yukarıda kısaca değindiğimiz PSK'dan ayrılan "sekter ve dar grupçu" olmayan "üst düzey" kadroların yaptıklarına ne demeli, hangi adı yakıştırmalı? Bırakalım Hevgırtın'ı, demokratik bir dernekte bile çok sesliliğe, çok renkliliğe tahammül edemeyenlerin "çok seslilikten, geniş yelpazeli"likten dem vurmaya hakları yok.

Birlik ve Yakınlaşma Gerekli midir?

Hevdem Dergisi'nin sayfalarının önemli bir bölümünü kaplayan diğer bir konu da "PSK-PKK Protokolü"dür. Arkadaşlardan bazıları "neden PSK tek başına böylesi bir adımı attı" diyorlar ve kendilerinin PKK ile protokol yapmadıklarını ortak bir basın açıklaması yayınladıklarını söylüyorlar.

İşe biçimsel bakmak yerine, yapılan işin, atılan adımların sonuçlarına, getirdiklerine bakmak gerekir. Kürt hareketi yakınlaşmaya, birlikteliğe ihtiyaç duyuyor muydu, duymuyor muydu? Atılan bu adımlar buna hizmet etti mi, etmedi mi? Üzerinde varılan anlaşma, ardından Kürt hareketinin yakınlaşmasını getirdi mi, getirmedi mi? Yoksa PSK ile PKK her şeyi kendileriyle özdeş mi gördüler, salt kendileriyle mi sınırladılar?

Şunu söylüyoruz: Kürt halkı dağınıklıktan, sürtüşmelerden, kardeş kavgasından çok çekmiştir. Yapılması gereken belli ilkeler üzerinde dağınıklığa, ayrılığa son vermek, ortak hareketi amaçlamak, bu yönde sorumluluk duyarak çaba harcamaktır. PSK de, PKK da ortak protokolle tarihi bir adım atarak, birliğe giden yolu açtılar. Buna sevinmek gerekir. Çünkü birilerinin, hesabı kitabı bir yana bırakarak ülkenin ve halkın çıkarları doğrultusunda bu adımı atması gerekiyordu.

Ancak aradan bunca süre geçmesine ve kimi ortak adımlar atılmasına rağmen, arkadaşlarımız sevineceklerine; bu adımın işlev ve önemine işaret edeceklerine, içten içe bir serzeniş hissediliyor. Bundan kurtulmak gerekir.

Yeter ki, biryerlere varmak, taraf olmak, gündeme girebilmek için birşeyler yapabilelim; kendimize, savunduğumuz görüşlere, yaptığımız işe güvenebilelim. O zaman işin sırasının, başı ve sonunun fazla bir önem taşımadığını görür, komplekse kapılmayız.

Sonuç olarak

Hevgırtın'ın geçmişi uzun olmadığı için, güçbirliği, cephe ve benzer çalışmalardaki tavırlarının ne olduğunu şimdiden söylemek mümkün değil. Gelecekte yapacakları eylemler, kitlelere, yurtsever partilere onları değerlendirmede yeni imkanlar sunacaktır.

Tüm bunlara rağmen, gelinen süreçte, şu veya bu örgütün, şu veya bu alandaki çalışmaları konusunda eziklik duymamak gerekiyor. Hevgırtın'dan arkadaşlar, örgütlü çalışmada yeni değiller; ama örgüt olarak daha işin başındalar. Politik mücadelenin inişli çıkışlı olduğunu, uzun ve sabırlı bir çalışma gerektirdiğini bizler kadar bilirler.

Bugün ülkemiz yakılıp-yıkılırken, ulusumuz varlık-yokluk mücadelesi verirken, tüm yurtsever kişiler, partiler, örgütler vurguyu ulusal birliğe yapmalı; aralarındaki ilişkileri kardeşlik ve dostluk temelinde yürütmelidirler. Aralarındaki ideolojik ve politik ayrılıkları tartışırken, asıl düşmanı gözardı etmemeliler. Tartışma ve ilişkiler uygarca yapılmalı, bir kör döğüşüne, kardeş kavgasına izin verilmemeli; silahlar, olanaklar, enerji düşmana yöneltilmelidir.

Şunu söylüyoruz: Kürt halkı dağınıklıktan, sürtüşmelerden, kardeş kavgasından çok çekmiştir. Yapılması gereken belli ilkeler üzerinde dağınıklığa, ayrılığa son vermek, ortak hareketi amaçlamak, bu yönde sorumluluk duyarak çaba harcamaktır. PSK de, PKK da ortak protokolle tarihi bir adım atarak, birliğe giden yolu açtılar. Buna sevinmek gerekir. Çünkü birilerinin, hesabı kitabı bir yana bırakarak ülkenin ve halkın çıkarları doğrultusunda bu adımı atması gerekiyordu.

Hangisi dış kaynaklı: "Resmi ideoloji mi Kürt sorunu mu?"

K. CAN

Türkiye'de Kürt sorununun varlığını bir türlü kabul etmeye yanaşmayan; Kürt kavramının kullanılmasından bile rahatsızlık duyan, bu kavramı kullananları dönem dönem cezalandırmaktan kaçınmayan; Kürt sorunu denildiğinde, hemen "Emperyalizmin, Yüce Türk Milletini..." diye başlayan "oyun, tezgah" türünden nakaratlarla devam eden tezlere sarılan; yıllardır Kürtlerin en temel en insani taleplerine kulak tıkayan, hatta bu talepleri aşağılayan, hor gören; her fırsatta Kürtlere daha fazla kan, gözyaşı, sürgün ve katliamları yaşatan ve bu yolla Kürtleri sindirmeye, zavallılaştırmaya giderek yoketmeye yönelen resmi ideoloji, gelinen aşamada bir yandan sorunun varlığını inkar etmeye ve sorunu kapatmaya yönelik hummalı bir propaganda kampanyasını sürdürürken, bir yandan da "neye mal olursa olsun şiddeti dıştalayan bir çözüme yanaşmamakta"şiddetle ısrar etmektedir. Hatta her fırsatta giderek şiddeti yoğunlaştıracağını dile getirmekten kaçınmamaktadır.

Şiddetin yoğunlaştırılması ne demektir? Herşeyden önce adı konulmamış kirli savaşın giderek azgınlaştırılması anlamına gelmektedir bu yoğunlaştırma. Savaşın azgınlaştırılması ise, Kürt halkı için daha fazla kan, daha fazla gözyaşı, daha fazla göç, işsizlik, açlık, sürgün, hastalık, kısaca daha fazla zulüm demektir. Ancak, savaşın azgınlaştırılması, sadece Kürt halkı için değil, yoksul Türk halkı için de benzer anlamlar taşımaktadır. Savaşın azgınlaştırılması demek, yoksul Türk anası için, "vatan görevi" yapmak üzere askere göndereceği oğlunun ölüsüyle yüzleşebileceğinin derin kaygısını taşımak demektir. Türk köylüsü için daha düşük taban fiyatına ürününü elden çıkarmak, Türk memuru için daha az maaş almak, Türk esnafı için daha az ticaret yapmak, Türk işçisi için emeğini daha ucuza pazarlamak, kısacası, Türkler için de giderek daha da ağırlaşan ekonomik koşullar içinde çırpınmak demektir. Savaşın azgınlaştırılması, Türk aydının zihnine, bilincine daha fazla zincir vurmak, fikir üretmesini engellemek, onu konuşmaktan düşünmekten ve tartışmaktan alıkoymak, kısaca entellektüel yeteneklerini köreltmek, ideolojinin kölesi haline dönüştürmek demektir. Şiddetin yoğunlaştırılması genel anlamıyla, Kürt halkı için olduğu kadar, yoksul Türk halkı için de, içinden çıkılması güç proplemlerin artarak devam etmesi, halkların giderek daha az insani koşullarda yaşamını sürdürmesi demektir.

Savaşın azgınlaştırılması, Türk aydının zihnine, bilincine daha fazla zincir vurmak, fikir üretmesini engellemek, onu konuşmaktan düşünmekten ve tartışmaktan alıkoymak, kısaca entellektüel yeteneklerini köreltmek, ideolojinin kölesi haline dönüştürmek demektir. Şiddetin yoğunlaştırılması genel anlamıyla, Kürt halkı için olduğu kadar, yoksul Türk halkı için de, içinden çıkılması güç proplemlerin artarak devam etmesi, halkların giderek daha az insani koşullarda yaşamını sürdürmesi demektir.

Durum böyle olduğu halde, resmi ideoloji niçin şiddeti dıştalamıyor? Niçin şiddet politikasında ısrar ediyor ve giderek bu politikasını yoğunlaştıracağını açıklamaktan çekinmiyor? Bu süreç kimin lehine işliyor? Bu soruları cevaplamak, günümüzde oldukça önemli bir hale gelmiştir. Bu soruları cevaplamaktan daha zor olan ve asıl yapılması gereken ise, soruların cevaplarının Türk halkının bilincine çarpmasını sağlayacak araçları geliştirmektir. Çünkü ancak ve

ancak böylelikle resmi ideolojinin şiddete dayalı politikalarının üzerine gidilebilir. Böylelikle, savaşta çıkarı olmayan kesimlerin birbirlerini boğazlama aşamasının önüne geçilebilir.

Yukarıda sıralanan soruları cevaplamak, tarihsel süreç içinde ulusal haklar konusunda egemenlerin sürdürmeye çalıştıkları anlayış ve mücadele biçimlerini gözden geçirmek ve bu sürecin Kürtlerle ilgili olarak Türkiye'de nasıl işletildiğini anlamaktan geçiyor. Ancak bu yazı, bu kadar geniş bir süreci ele almak iddiasında değildir. Bu yazı temelde, resmi ideolojinin bugün bulunduğu noktada ortaya attığı bazı sloganların gerçekle ilişkisinin bulunup bulunmadığına, resmi ideolojinin bu iddiaları ortaya atarken neyi hedeflediğine ilişkin bazı olgular üzerinde durmayı amaçlamıştır.

Son zamanlarda, Kürt sorunu ile ilgili olarak resmi ideolojide bazı değişikliklerin olduğu bilinmektedir. Özellikle yükselen halk hareketi karşısında, sadece silahla bu işin bitirilemeyeceği görüşü giderek yaygınlaşıyor. Ne varki, silahla bitirilemeyeceği söylenilen "Kürt sorununun" nasıl bitirileceğine ilişkin olarak verilen cevaplar yinede, sorunu siyasal boyutlarıyla görmeyi gündemleştirmiyor ve siyasal yöntemlerle sorunu çözmeye yanaşmayı içermiyor. Yani resmi ideoloji bir yandan şiddetin dozunu her geçen gün artırmakta ancak, bunun sorunu çözmede yeterli olmadığını da görmekte, yine de farklı yöntem arayışlarına girmekten ısrarla kaçınmaya çalışmaktadır. Böylece resmi ideoloji şimdilik zaman kazanmaya çabalamaktan, Kürt halkının bu süreçte göçe zorlanacağını bilmekte ve bölgenin süreç içinde boşalmasıyla birlikte sorunun hafifleyeceğini düşünmektedir. Bu sürecin, kendi lehlerine işleyebilmesi için ise, şimdilik bundan üç yıl öncesinden beri telafuz etmeye başladıkları ancak ne demek istediklerini kendilerininde bilmedikleri, "Kürt realitesini kabullenme" ve "Kürt kimliğinin tanınması" gibi kavramları tekrarlamaya, içi boş umutları halka sunmaya özel önem vermektedirler. Bugünlerde terörün üzerine ısrarla gidileceğine, bu amaçla özel birliklerin oluşturulmaya başlandığına, ("böcek yiyen böcekler" yetiştirildiğine) bolca vurgu yapılmakta; bu işin üstesinden gelmek için "dış kaynakların" kurutulmasının önemine değinilmektedir. Dolayısı ile bugünlerde resmi ideoloji, sorunu "dış kaynaklı" bir sorun olarak halka sunmaya özel bir önem vermekte, bunun gereğini yapmaya çalışmaktadır. Bu konuda resmi ideoloji büyük bir açmaza girmektedir. Kısaca bu açmaza bakıldığında:

İlk olarak sorunun sürmesinin temelde yoksul Türk halkı ve Kürt halkı için olumsuz bir durum olduğuna, iki halkın bu sorunun sürmesi durumunda hiçbir çıkarlarının olmadığına, hatta korkunç kayıpları bulunduğuna yukarda örnekleriyle değinildi. Kısaca sorunun sürmesinin halkların çıkarına denk düşmediği açıktır. Bunun kamuoyunun bilincine böyle çarpmasını sağlamak gerekmektedir.

İkinci olarak sorunun gerçekten "dış kaynaklı" olup olmadığı konusunun açıklığa kavuşturulması için ya da, gerçekte neden "dış kaynaklı" olduğunun açıklanması ve kamuoyunun bu konuda bilgilendirilmesi için çaba harcanmalıdır. Sorunun dış kaynaklı olmadığını açıklamak için çok ayrıntılı tahliller bile yapmaya gerek yoktur. Bugün PKK hareketinin yurtdışında lojistik destek sağladığından hareketle sorunu dış kaynaklı görmeye ve göstermeye çalışmanın tutarlı hiçbir yanı yoktur. PKK'nın Türkiye sınırları dışındaki yerlerde de kamplarının olduğu, yurtdışında çeşitli ekonomik gelir elde ettiği, lojistik destek sağladığı hatta dönem dönem Avrupa ülkelerinde ve Amerika'dan bile siyasi destek aldığı doğrudur. Siyasi desteği şimdilik bir yana bırakırsak, PKK'nın Türkiye sınırları dışında lojistik ve ekonomik destek sağladığı gerçeği bizi sorunun dış kaynaklı olduğuna değil, sorunun Türkiye sınırlarını aşan uluslararası bir boyutta olduğu gerçeğine götürür. PKK kamplarının İran'da olması, İran devletinin de Kürtleri içinde barındırdığından dolayıdır. Keza Suriye ve Ermenistan için de durum farklı değildir. Kuzey Irak ya da daha doğru bir tanımıyla Güney Kürdistan'da PKK kamplarının olması, PKK'lıların bu ülkeden destek görmesi ve yardım alması gerçeği de orada yaşayan halkın Kürt olmasından ve yıllarca Kürt olmalarından dolayı BAAS yönetiminin zulmünden inlemesinden kaynaklanmaktadır. Bulgaristan zulmü nedeniyle oradaki Türkler için, Türkiye'nin yapıp ettikleri nasıl ki Bulgaristan'da Türk sorununun dış kaynaklı olduğunu göstermez ise, Türkiye'de Kürt hareketlerine Türkiye dışındaki Kürtlerin yardım etmeside, Türkiye'deki Kürt sorununun dış kaynaklı olduğunu göstermez. Keza, Batı Trakya Türkleri için başka devletlerdeki Türklerin yardım etmesi na-

Bulgaristan zulmü nedeniyle oradaki Türkler için, Türkiye'nin yapıp ettikleri nasıl ki Bulgaristan'da Türk sorununun dış kaynaklı olduğunu göstermez ise, Türkiye'de Kürt hareketlerine Türkiye dışındaki Kürtlerin yardım etmeside, Türkiye'deki Kürt sorununun dış kaynaklı olduğunu göstermez.

sıl ki, Batı Trakyadaki Türk sorununun dış kaynaklı olduğunun işareti olarak kabul edilmez ise, bu Türkiye'de yaşayan Kürtler içinde aynıdır. Günümüzde, başka ülkelerin Kürtlere sunduğu siyasi destek boyutuna gelince bunun başlıca iki önemli nedeni vardır. Birincisi, soruna hümanist olarak yaklaşan diğer ülkelerin aydınlarının ve aydın politikacılarının sunduğu destek, ikincisi ise, Ortadoğu'daki çıkar hesaplarıdır. Değişen dünya ve değişen dengeler, bütün ülkelerin başka ülkelerle ilişkilerini yeniden gözden geçirmesini gerekli kılmıştır. Günümüzde, paktlara dayalı siyasal anlayışların yerini bölgesel siyasal anlayışlar almıştır. Daha açık bir ifade ile sermaye grupları artık bölgesel çıkarlar üzerinde politika yapmaktadırlar. Ortadoğu, Avrupa, Orta Asya ve Kafkasya yeni çıkar bölgeleridir ve tıpkı Türkiye gibi diğer ülkelerde bu çıkar bölgelerindeki gelişmelere kayıtsız kalamamaktadır. Ve yine Türkiye gibi diğer ülkelerde, bir yandan bu bölgelerde sömürü çıkarlarını genişletmek için uluslararası dengeler üzerinde cambazlık yaparken, bir yandanda halklarına o bölgede yapıp ettiklerinin ne denli insancıl amaçlara yönelik olduğunu anlatmaya çalışmaktadırlar. Tıpkı Türkiye'nin Amerikan çıkarlarını ve Amerikan çıkarlarına bağlı konumda bulunan kendi sermaye gruplarının çıkarlarını korumak üzere kamuoyunun bir çoğunun dünya coğrafyasındaki yerini bile bilmediği Somali'ye "insani yardım" yapma gerekçesiyle asker göndermesi olayında olduğu gibi. Bunlara rağmen, Kürt sorununu "dış kaynaklı" olarak göstermeye çalışmak, sadece halkı kandırmaya; halka yeni düşman hedefler gösterme yoluyla, halkı kendi sorunlarından, kendi isteklerinden uzaklaştırmaya yönelik bir taktik anlayıştan öte bir şey değildir. Nitekim bu taktik önemli oranda da tutmuştur. Örneğin, işçiyi, memuru, köylüyü, esnafı ve sanatkarı, kısaca artan yoksullukla boğuşan insanları giderek daha da yoksullaştıran resmi ideoloji, bir yandan tüm bu kesimleri yirminci yüzyılın sonunda insanlık dışı yaşam koşullarıyla başbaşa bırakırken, diğer yandan da bunun kılıfı hemen yapıştırılmakta, "herşeyi teröre" bağlamaktadır. Resmi ideoloji bugün bütün halk tabanının istemlerine kulak tıkamakta, hatta bununlada yetinmiyerek, aş ve iş isteyenlere "terörist" gözüyle bakmaktadır. Çünkü, bugün Türkiye'de aş istemek, iş istemek ülkenin "terörle mücadelesi"nin yollarını kesmek, devletin "terörle mücadelesi"ni engellemek ya da en azından, bu işin halledilmesi için yeteri kadar devlete destek sunmamak demektir. Oysa aynı resmi ideoloji, tirilyonlarca lirayı bir kalemde affedebilmekte, birilerinin kursağına tirilyonları akıtabilmektedir. İşin ilginç yanı, hiçbir emek sarfetmeden bu yağmadan nasibini alanları eleştirmek ve bu konuda hesap sormaya kalkışmak, devletin "ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne" gölge düşürmek anlamına getirilmektedir. Yakında, usulsüz kazançların üzerine gitmek isteyenlerin "Terörle Mücadele Kanunun" çerçevesinde yargılanmaya başlanmasını yadırgayamaz konuma gelinirse şaşırmamak gerekir.

Kürt sorununu "dış kaynaklı" olarak göstermeye çalışmak, sadece halkı kandırmaya; halka yeni düşman hedefler gösterme yoluyla, halkı kendi sorunlarından, kendi isteklerinden uzaklaştırmaya yönelik bir taktik anlayıştan öte bir şey değildir. Nitekim bu taktik önemli oranda da tutmuştur.

Kürt sorununun devam etmesinin, yukarda sıralananlar gözönüne alındığında elbette birilerinin işine geldiği anlaşılır. Ancak yukarda sıralananlar, sorunun devamından dolayı, yoksul Türk halkının ve Kürt halkının çıkarı olmadığını da gösterir. Durum böyle olduğu ve bu gerçeklerin halkın bilincine çıkması, oyunu bozacağı için, resmi ideoloji bir türlü sorunun varlığını kabule yanaşmamakta, sorunu "dış kaynaklı" göstermeye özel bir önem vermektedir. Çünkü, sorunun kabulü demek, sorun üzerinde halkı düşünmeye itmek demektir. Halkın düşünmesi ve tartışması ise, kendi çıkarları doğrultusunda bilinçlenmesi, dolayısıyla bugünkü çıkar gruplarının çıkarlarını sürdürebilmesi için bilinçsizce yaptıkları eylemlerden vazgeçmesi demektir. Bu yüzden, resmi ideoloji sorunun gerçek yüzünü gizlemeye çalışmakta, Kürtlerin ne istediğini bir türlü gündeme almamaktadır. Resmi ideolojiye göre, Kürtlerin tarih boyunca amaçları bu ülkeyi bölmek ve sınırlar içinde bir Kürt ve Ermeni devleti kurmak olmuştur. Bugün kamuoyu da, bu bilgiye büyük çoğunlukla inanmaktadır. Oysa ateşkes sürecinde olsun, daha sonraki dönemlerde olsun, PKK dahil hiçbir Kürt örgütü vatanı bölmek gibi bir amaç ortaya koymamışlardır. Son bir yıl içinde yaşanılanlar, üniter devlet yapısına bile dokunulmaksızın, yani bırakın vatanı bölmeyi, eyalet ya da federasyon bile olmaksızın sorunun çözülebileceğine ilişkin birçok ipucuyla doludur. Bu konuda hem tek tek örgütlerin, hem de Kürt aydınlarının demeçleri vardır. Ancak, bu demeçler bile bir yandan satır aralarına sıkıştırılırken, bir yandan da, demeçleri verenler yargılanmışlardır. Bu bakımdan SHP eski milletvekili Fehmi Işıklar'ın başına gelenler ilginçtir. Işıklar, "biz Kürtler ve Türkler

barış içinde yaşamak istiyoruz. Kimsenin gücü bizi ayırmaya yetmez. Bu vatanı böldürtmeyiz" dediği için dokunulmazlığı kaldırılmış ve milletvekilliğinden düşürülmüştür. Böylesine bir ortamda; ya da Kürtlerin ne istediğinin bile kamuoyu tarafından bilinmesinin engellendiği bir ortamda, kimin vatanı bölmeye çalıştığını oturup yeniden düşünmek gerekmektedir. Bugüne kadar Kürtlerin ne istediği, niçin silaha sarıldıkları Kürtlere sorulmuş mudur? Kürtlerin, kendi dillerini özgürce konuşmasının, Kürt çocuklarının ana dilleriyle eğitim yapmasının, Kürtçe televizyon izlemesinin, radyo dinlemesinin, çocuklarına kendi istedikleri adı koymasının, "ben Kürdüm" derken en azından psikolojik baskı içinde olmamasının, daha insanca yaşam koşullarında yaşamak istemesinin Türk halkı açısından sakıncası nedir? Bir Kürt, çocuğuna istediği ismi koyduğu için Türk halkı daha az mı ekmek yiyecektir? Ya da Kürtler ana dillerini kullanamadığı, çocuklarına istedikleri adı koymadıkları sürece, Türk halkının sofrasında bir ekmek daha mı fazla olmaktadır? Açıktır ki hayır. Hatta bu isteklere kulak tıkanıldığı için, Türk halkı da bugün yokluk ve perişanlık içindedir. Çünkü, bölgedeki sorunun sürmesi nedeniyle, bütçe giderlerinin % 25'i ekstradan askeri harcamalar olarak bölgede eritilmektedir. Tüm bunlara rağmen, niçin şimdilik güvenlik güçleri ile PKK gerillalarının, ancak gidere-

Günümüzde, Kürt sorununun çözülebilmesi için mücadele, iki ana eksen üzerinde yoğunlaşmaktadır. Devletin tüm olumsuz değerlendirmelerine rağmen, hatta devletin tüm katliamcı politika ve uygulamalarına rağmen, demokratik yolları zorlamaya çalışan ayak, ve silahı sorunun çözümünde araç olarak gören ayak, resmi ideoloji, son yapıp ettikleriyle, aslında bu demokratik ayağı kesmeye çalışmaktadır.

rek sinyallerini daha yakından aldığımız Türk-Kürt halkının birbirlerini boğazlama sürecinin önüne geçilmeye çalışılmamaktadır. Devlet niçin bu sürecin önüne geçmeye yönelmemektedir?

Resmi ideolojiye göre, bölgede Kürt-Türk çatışmasını PKK çıkarmaya çalışmaktadır. Bir an için doğru kabul edelim. Diyelim ki, PKK bu tür bir yöntemle nihayi amacı olan "ülkeyi bölmeyi" gerçekleştirmeyi istemektedir. Böyle bir amacı ve yöntemi olan bir örgütün bu sürecin önüne geçmesini beklemek doğru mudur? Elbetteki hayır. Peki kim bu sürecin önüne geçecektir? Açıktır ki, devlet. Yani eğer PKK Kürtlerle Türkleri birbirine düşürmeyi amaçlıyorsa, bunu engellemek devletin görevidir. Devlet, bu sürecin önüne geçmek için ne yapmaktadır? Kürt sorununun açıktan tartışılmasına-konuşulmasına izin mi vermektedir? Demokratik platforma sorunu çekip gerginliği azaltmaya mı çalışmaktadır? "Ey Kürtler, siz PKK'nın oyununa gelmeyin, işte size kendinizi ifade etme özgürlüğü, Kürt olmanızdan dolayı yaşadığınız ekstra proplemler nelerdir, bunları açıkça bize iletin. Bu amaçla bilimsel heyetler gönderiyoruz, tüm bunlar yasal güvenceler altında olmaktadır, sorunlarınızı ve varsa çözüm önerilerinizi tartışmaya hazırız" mı demektedir? Kesinlikle hayır. Resmi ideoloji böyle dememektedir. Aksine, yeni çıkarmaya çalıştıkları "Terörle Mücadele Kanunu" aracılığı ile konuya ilişkin fısıltıyla konuşmayı bile yasaklamaya çalışmakta; sorun konusunda düşünmeyi bile "terör suçu" kapsamına almaktadır. Kürt halkının seçip meclise gönderdiği milletvekillerinin bırakın sorun konusunda konuşmalarını, fikir üretmelerini, onların meclisteki varlıklarına bile tahammül etmemektedir. Resmi ideoloji tüm bunları, sorunu bilmediğinden dolayı da değil, bilakis bilinçli bir politika olarak yürütmektedir. Çünkü resmi ideolojiyi oluşturan kaynakların, sermaye gruplarının bu gerginliğin tırmanmasında önemli çıkarları vardır. Bu yüzden özellikle sayıca Kürtlerin ve Türklerin eşit olduğu yerleşim birimlerinde, örneğin Erzincan'da, Erzurum'da Kürtlerin üzerine Türkleri salma provaları yapılmaktadır. Bu yüzden bu bölgeler silahlandırılmakta, bu yüzden "PKK'ya lanet" mitingleri kisvesi altında, Türk halkı kitleselliğe ve kitlesel eylemliliğe hazırlanmaktadır.

Günümüzde, Kürt sorununun çözülebilmesi için mücadele, iki ana eksen üzerinde yoğunlaşmaktadır. Devletin tüm olumsuz ve değerlendirmelerine rağmen, hatta devletin tüm katliamcı politika ve uygulamalarına rağmen, demokratik yolları zorlamaya çalışan ayak, ve silahı sorunun çözümünde araç olarak gören ayak, resmi ideoloji, son yapıp ettikleriyle, aslında bu demokratik ayağı kesmeye çalışmaktadır. Resmi ideoloji, amaçlarını sis perdesi arkasında kaybettirmek niyetiyle ortamı daha da karanlıklaştırmaya yönelmektedir. Bugün bölgede kimin ne yaptığı bilinmemektedir. Halk korkunç bir biçimde sıkışmıştır. Halk resmi ideoloji tarafından "ya dağa çıkarsın, ya da istediklerimi yaparsın" tercihine zorlanmaktadır. Halkın, ne yaptığı hangi koşullarda yaşadığı resmi ideolojinin umurunda değildir. Hatta o çok övündükleri, Türk

halkının yaşadığı koşullar, yirmisinde toprakla kucaklaşan Türk gencinin ölmeside resmi ideolojinin umurunda değildir. Halkların birbirlerini boğazlama aşamasında olması da bu ideologları hiç ilgilendirmemektedir. Onlar için varsa yoksa çıkar hesapları. Bu keşmekeş içinde ne kadar daha fazla kazanabilirim hırsı. Bu nedenlerle, Kürt sorununun çözülmemesi için resmi ideoloji ayak diremektedir. Bunu sağlayabilmek için ise, yoksul Türk halkının bilincine sürekli sorunu "dış kaynaklı" olarak sunmaktadır. Oysa, resmi ideolojinin sorun karşısında girdiği tutuma kısaca göz atmak bile, neyin dış kaynaklı olduğunun görülmesine yetecektir.

Bugün resmi ideolojinin sorun karşısında gösterdiği tutuma bakıldığında; resmi ideoloji her şeyden önce sorunu Kürt sorunu olarak telaffuz etmeye yanaşmamakta, sorunun bir terör sorunu olduğunu her fırsatta yaymaya çalışmaktadır. Yine resmi ideolojiye göre, terör sorunu olan bu kargaşa ortamında, Kürt halkının Kürt olmasından dolayı hiçbir ekstra proplemi bulunmamakta, Kürt halkı mutlu bir biçimde bu ülkede yaşamaktadır. Ancak, dış devletler, bu ülkenin kalkınmasını, Ortadoğu'da büyük bir güç haline gelmesini engellemek için, bu ülkede mutlu bir biçimde yaşamını sürdüren Kürtleri kışkırtmakta, kendi kötü emelleri için, Kürtleri kullanmaktadır. Kürtlerde, (herne hikmetse) mutlu bir biçimde yaşarken, bu dış mihrakların etkisinde kalmakta ve ülkeyi başkalarına peşkeş çekmek için ayaklanmaktadırlar. Ülkenin kalkınmasını ve halka refah götürülmesini sağlamak içinde, devlet, devlet olmasının kendisine sağladığı meşru haklarını kullanarak, bu "bir avuç eşkiya"ya hadlerini bildirmek üzere, bazı çalışmalar yapmaktadır. Bu amaçla, gelirlerinin büyük bir çoğunluğunu, büyük bir fedakarlık örneği göstererek güvenlik harcamalarına ayırmakta, bu amaçla, yirmi yaşındaki yoksul delikanları cepheye sürmekte, onların cenaze törenlerinde gözyaşları akıtmaktadır. Devlet bu amaçla, hareket ederken bazen istemediği münferit olaylarla da karşılaşmaktadır. Örneğin Şırnak, Lice gibi il ve ilçeler yakılıp yıkılabilmekte, yine bu yüce amaçlar uğruna, hiç istemedikleri halde, Kürtler sürgün edilmekte, topraklarından koparılarak açlığa, perişanlığa terkedilebilmektedir. Tüm bunlar ise, geçici sıkıntılardır. Yakın bir gelecekte tüm bu olayların kökü kazınacak, bu olaylara alet olanlar cezalandırıldıktan sonra, insanlar yine eskisi gibi mutlu ve müreffeh bir yaşam sürdürmeye devam edeceklerdir. Bu yüce amaçların gerçekleştirilmesi ve bu işin halledilmesi için, resmi ideoloji yukarda sıralanan fedakarlıklarla yetinmemekte, son zamanlarda, bu olayları destekleyen "dış güçlere" hadlerini bildirmek üzere bazı yeni fedakarlıklara soyunmaktadır. Bunu gerçekleştirmek için, önce komşu ülkelerin dostluklarını ve düşmanlıklarını göstermelerinin zamanı geldiğini onlara anlatmak üzere diplomasi trafiğini yoğunlaştırmakta, diplomasi çözüm getirmezse bu ülkelerle kozlarını başka yöntemlerle paylaşacağını vurgulamaktadır.

Bugünlerde, sorun karşısında geliştirilen tutum özetle yukardaki gibidir. Bu tip bir tutum kendi içinde, her yargısı, birbirleriyle çelişen ifadelerle doludur. Örneğin, bu dış mihraklar ülkenin kalkınmasını engellemek için niçin Türkleri değilde Kürtleri kullanmaktadırlar. Madem ki Türklerin Türk olmaktan, Kürtlerinde Kürt olmaktan dolayı karşılaştıkları hiçbir farklı proplemleri yoktur. Dış mihraklar niçin Kürtleri kullanmayı tercih etmektedirler? Ya da Kürtler niçin bu dış mihrakların oyununa Türklerden daha kolay gelebilmektedir? Üstelik bu durum yanlızca bugün değil, niçin tarih boyunca hep böyle olmuştur? Resmi ideolojinin kendi mantık çerçevesi açısından bakarsak, Kürt olmalarından dolayı hiç bir ekstra sorunla karşılaşmayan; bu ülkenin mutluluk içinde yaşayan asli unsurlarından olan Kürtlerin, dış mihraklar tarafından kullanılması/kullandırılması; dış mihrakların kendi emellerine ulaşması için Türkleri değilde Kürtleri tercih etmesi, olsa olsa Kürtlerin, en hafif deyimle "aptal olmalarından" dolayıdır. Çünkü herşey güllük gülistanlıkken, bir halkın yüzlerce yıldır, başkaları tarafından sürekli kandırılarak ayaklandırılması, her ayaklanma sonucunda tarifsiz acılar yaşadıkları, sürgünler, katliamlar gördükleri halde halen bunda ısrar etmeleri süreci gözönüne alındığında, resmi ideolojinin, bunun nedeni konusunda verebileceği bir başka cevap yoktur. Bu cevap ise, bizi bir başka gerçekle yüzleştirir. Gerek resmi ideolojinin mantık çerçevesi açısından bakıldığında, Kürtleri dış mihraklar onların "aptallığından" faydalanarak yüzlerce yıldır onlarca defa ayaklandırmayı başarıyor; ancak Türkler, Kürtleri bir defa olsun kandırarak onlara bu gerçeği anlatmayı başaramıyorlarsa, Türklerinde Kürtlerden en hafif deyimle "zeki" olmadıklarını açıkça göstermektedir. Kürtlerin ve Türklerin zeki insanlar olmadığı doğrultusunda bilimsel kanıtlar olmadığına göre, Kürtlerin dış mihraklar tarafından kandırıldığı, sorunun dış kaynaklı olduğu söylemi doğru değildir. Kaldıki, Kürtlerin dış mihraklar tarafından kandırıldığı, bu mihrakların Kürtleri kullandığı söylemi Kürtlerle ilgili yoğun bir aşağılamayı da içermektedir. Ve asıl üzerinde durulması gereken nokta da budur. Bu aşağılama tutumu yaygınlaştırıldığında, Hitler Almanyasında, Yahudilerle ilgili

olarak Alman halkına verilen bu tür aşağılama tutumunun sonucunda, Almanların Yahudilere reva gördükleri insanlık dışı uygulamalarının benzerlerinin, Türkiye'de Türkler tarafından Kürtlere gösterilmemesinin hiçbir nedeni de kalmamaktadır. Dolayısıyla hiçbir doğru temeli olmayan bu tür bilgiler, iki halkın birbirlerine karşı giderek azalsa da, hala var olan olumlu tutumlarını olumsuzlaştırıcı işlev görmektedir. Böyle bir tutumun uygulanması durumunda, tam da resmi idolojinin dilinden hiç düşürmediği "bölünmez bütünlüğün" yapı taşları kalmayacaktır. Bu tip olumsuz tutumları yaygınlaştırıcı söylemleri her fırsatta bu tip asılsız bilgileri bağıra bağıra meydanlarda halka anlatan resmi ideolojinin sözcüleri, bunlar aracılığı ile dillerinden düşürmedikleri "bölünmez bütünlük"anlayışının temellerine dinamit koyduklarını bilmemekte midirler? Bunun farkında olmadıkları için mi öyle yapmaktadırlar? Kesinlikle hayır. Süreci, onlar çok iyi bilmelerine rağmen bilerek yapmaktadırlar, Çünkü, bu süreç onların perde arkasında duran ve ekonomik ve siyasi anlamda ellerini kollarını bağlayarak onlara emirler veren asıl emperyalist güçlerin işine gelmektedir. Daha açık bir ifadeyle, sürecin böyle işletilmesi gerektiği perde arkasından resmi ideolojinin uygulayıcılarına fısıldanmaktadır. Bu perde arkasında bulunanlar ise, başta ABD olmak üzere, Ortadoğuda çıkarlarını geliştirmek isteyen tüm emperyalist güçlerdir.

Resmi ideolojinin sorun karşısında gösterdiği bu asılsız bilgi ve iddiaları yayma, bu yolla, Türklerle Kürtlerin tarih böyunca oluşturdukları bağların iplerini koparma tutumu oyunun birinci perdesidir ve sahnelenmek üzeredir. Senaryo yazılmış ve roller ezberletilmeye başlanmıştır. Senaryonun asıl oyuncuları Kürtler ve Türklerdir. Bu asıl oyuncular senaryo gereği birbirlerine düşman olması gereken unsurlardır.

Türklerin ve Kürtlerin birarada özgürce yaşamaları, senaryoyu hazırlayanların çıkarlarına ters düştüğü için onları rahatsız etmektedir. Çünkü, Türk ve Kürt halkının özgür ve eşit koşullarda birarada yaşamasının koşulları oluşturulduğundan hareketle Anadolu ve Mezopotamya toprakları üzerinde yaşayan herkese yetecek kaynakları emperyalistlerin kursağına akıtılamayacaktır. Bereketli Anadolu ve Mezopotamya topraklarında yeni bir güç haline dönüşecek olan, bu iki halkın birlikteliği emperyalistlerin gerçekten de korkulu rüyasıdır. Bu korkulu rüyanın gerçekleşmemesi için, iki halkın birbirine düşmesi gerekmektedir. Bu yüzden her tür kanal kullanılarak, şimdilik gizlice, giderek daha açıktan düşmanca tutumlar, halklarda, özellikle Türk halkında yaygınlaştırılmaya çalışılmaktadır. Özellikle Türk halkında geliştirilmeye çalışılan düşmanca tutum eğilimlerinde, Kürtlerin değilde özellikle Türklerin seçilmesi tesadüfi değildir. Türklerin seçilmesi yüzyılı aşkın bir süredir bu topraklarda yanlızca Türklerin yaşadığı gibi yalan bir bilginin bütün ideolojik aygıtlar kullanılarak Türklere empoze edilmesinin; Türklerin yüzyılı aşkın bir süredir bu yalan bilgiyle pohpohlanmasının ve ulusal duyguların onlarda daha gelişkin olmasının bir sonucudur. Nitekim günümüzde, Türkler; Kürtleri il ve ilçelerine kabul etmemeye; onları kendi yerleşim birimlerinden kovmaya yönelmişlerdir. Resmi ideoloji bu tür tutumları açıktan desteklemese de, bu tutumların önüne geçme gibi bir eğilimide göstermemektedir. Sürecin bu tarzda işletilmesi, Kürtlerin kendi örgütlerine giderek daha fazla baskı yapmasına yol açacak, Kürtler şimdilik örgütlü güçlerinden Türklere karşı daha sert tavır almalarını isteyecek, Türk güvenlik güçlerinin Kürt köylerinde uyguladıkları zulmün benzerlerinin Kürt örgütleri tarafından Türk köylerinde uygulanması gerektiğini onlardan bekleyecek ve süreçte Türkler Kürtlere karşı giderek yaygınlaşan düşmanca tutumlarına benzer olarak kendileride Türklere karşı düşmanca tutumlar geliştirecektir. Bu senaryonun asli unsurlarına yani Türklere ve Kürtlere emperyalistler tarafından verilen roldür. Senaryonun ikinci perdesi, Kürt sorununu kabul etmeyen ve terör sorunu olarak sorunu algılamaya zorlayan resmi ideolojinin, terör sorununu dış kaynaklı görmesinde gizlidir. "Kürt sorunu yoktur, terör sorunu vardır ve dış kaynaklıdır" diyen resmi ideoloji, terörün dış kaynaklarını kurutma sevdasına düşmüştür. Şimdilik, diplomasi ile sorunun, dışkaynaklarını kurutmaya yönelen resmi ideoloji, gerekirse kuvvet kullanmaktan çekinmeyeceğini açıklamaktadır. Bu amaçla, Suriye'ye "suyunu keserim", Ermenistan'a "iki saatte işini bitiririm" tehditleri savurmaktadır. Bu arada Suriye ve Ermenistan'la ilgili

Bereketli Anadolu ve Mezopotamya topraklarında yeni bir güç haline dönüşecek olan, bu iki halkın birliktelliği emperyalistlerin gerçekten de korkulu rüyasıdır. Bu korkulu rüyanın gerçekleşmemesi için, iki halkın birbirine düşmesi gerekmektedir. Bu yüzden her tür kanal kullanılarak, şimdilik gizlice, giderek daha açıktan düşmanca tutumlar, halklarda, özellikle Türk halkında yaygınlaştırılmaya çalışılmaktadır.

aslı astarı olmayan bilgileri kamuoyuna sunmaya ve halkın düşmanlık duygularını geliştirmeye de önem vermektedir. Bu günlerde insanlar Suriye'nin ya da Ermenistan'ın kaç saatte işlerinin bitirileceğine ilişkin bolca yorumlar yapmaktadır. Şimdilik, sadece İran'ı dışine kestiremeyen resmi ideolojinin uygulayıcıları, bu ülke ile diyalog sürecini hızlandırmaya gayret etmektedir. Kuzey Irak ya da Güney Kürdistan zaten başından beri düşman olarak algılatılmaya çalışılan bir "sahipsiz toprak parçası". Ancak tüm bu söylem ve eğilimlere rağmen, dış kaynakların kurutulması konusunda kararlılık gösterisine girişememesi de ilgi çekicidir ve önemli ipuçları bize sunmaktadır. Şimdilik yanlızca, muhalefet liderleri bu işte atak davranmayı gerekirse savaşmayı açıktan dile getiriyorlar. Muhalefetin bunu dile getirmesi sadece muhalefette olmalarının bir gereğidir. Yoksa iktidarda olduklarında gerçekten de bu koşullarda savaşa giremeyeceklerini onlarda bilmektedirler. Özetle, senaryonun ikinci perdesi, Türkiye'yi komşu ülkelerden biriyle kapıştırmaktadır. Ancak şu anda buna gerek yoktur. Çünkü şu andaki Ortadoğu dengeleri, herne kadar bazı emperyalistlerin çıkarlarına denk düşmesede, ABD'nin çıkarına uygundur. Türkiye'de dış politika konusunda yaşanılan kararsızlıklar ise, ABD'yi Ortadoğu ile ilgili taktik anlayışlarının sıkça değişmesi nedeni iledir. Ya da daha açık bir ifade ile "dış kaynaklı terör sorununun dış kaynaklarının" üzerine gidilmekte ki kararsızlık, ABD'nin Ortadoğu çıkarlarının böyle gerektirmesinden dolayıdır. Türk ve Kürt halkının çıkarlarını resmi ideolojinin umurunda olmadığı için, Türkiye'nin Kürt sorunu konusundaki politikalarını temelde ABD belirlediği için, tüm bunlar böyle gelişmektedir. Yoksa biryandan PKK'ya açık destek verdiği her fırsatta dile getirilen Güney Kürdistan'a, ekonomik ve siyasi destek, Talabani'ye kırmızı pasaport vermek, diğer yandan bunlara güvenilmeyeceği bilgisini kamuoyuna yaymak mükün değildir. Bir yandan meclisiyle, adıyla, sınırlarıyla artık belirginleşen bir Kürt devletinin oluşum sürecinde, bu oluşumu desteklemek; Saddam'a karşı savaşmayı göze almak, bunlar bizim kardeşlerimizdir diyerek Çekiç Güç'ü bu ülkede konuşlandırmak, diğer yandan, bunlar teröre destek veriyor türünden bilgileri kamuoyuna sunarak, bir açmaz içine girmek mümkün değildir. Türkiye'nin Suriye ile ilgili politikasında da benzer eğilimler sözkonusudur. Bugün Suriye bir yandan "terörist ülke" olarak ilan edilmektedir, diğer yandan ekonomik, kültürel ve siyasal ilişkiler geliştirilmeye çalışılmaktadır. Aynı anda bir ülke hem dost, hem düşman olarak halklara sunulmaktadır. Keza Ermenistan için durum farklı değildir. Böyle olmasa, Ermeniler için bir yandan "tarihte bizi astılar, kestiler" diyerek, Ermeni mezalimi konularını resmi tarih kitaplarında okutan resmi ideoloji, bu yolla Ermenileri, Türkiye halklarına düşman göstermesinin gayretleri içine girerken, diğer yandan Ermenistan'a "insani yardım" gerekçesi altında buğday yardımı yapmayı gerçekleştirmez. Yine Ermenistan'la ilgili olarak biryandan, "bunlar Azeri kardeşlerimizin topraklarını işgal ediyorlar, direniş birlikleri gönderelim" diye Türkçülüğü ön plana çıkarıp, Türklerin milli duygularından faydalanarak Türk milliyetçilerini bu ülkeye karşı savaşmaları için Azerbeycan'a yollamaya çalışır, "can Azerbeycan" türküleriyle bunları sınırlardan uğurlarken, bir yandan da, Ermenistanla iyi ilişkilerini geliştirmeyi amaçlayamazlar. Kürtlere PKK'ya destek veriyorlar diye Ermeni düşmanlığını yaymaya girişmek ve Ermenistan'la barışık yaşamak istemekte şu andaki (halklarla hiçbir ilişkisi olmayan) çıkar dengelerinin bir sonucudur.

Bugün resmi ideoloji tarafından, senaryonunun ikinci perdesi olan, "Türkiye'yi bir komşu ülke ile kapıştırmak" amacıyla, komşu ülkelerin hepsi Türkiye kamuoyuna düşman olarak sunulmaya çalışılmakta, bu konuda yoğun propagandanın etkisiyle halkın doğru bilgilenmesine fırsat tanınmamaktadır. Kısaca komşu ülkelerle ilgili olarak resmi ideolojinin takındığı tutumların ve bu konudaki açmazlarının kamuoyunun bilincine çarpmasını engellemek için her yola başvurulmaktadır. Tüm bu yapılıp edilenler ve tüm bu açmazlar resmi ideoloji tarafından sanki Türkiye'nin; Türkiye'de yaşayan halkların çıkarlarına yapılıyormuşcasına lanse edilmektedir. Tüm bu açmazlar ve ilişkiler gizlenerek, emperyalistlerin çıkarlarına çanak tutulmaya çalışılmaktadır. Kısaca, senaryolar dışarda yazılmakta, Türk ve Kürt halkıda kendileri için biçilen bu kötü rollerde oynamaya razı edilmektedir. Bu etkili ideolojik aygıtlar

Muhalefet liderleri bu işte atak davranmayı gerekirse savaşmayı açıktan dile getiriyorlar. Muhalefetin bunu dile getirmesi sadece muhalefette olmalarının bir gereğidir. Yoksa iktidarda olduklarında gerçekten de bu koşullarda savaşa giremeyeceklerini onlarda bilmektedirler. Özetle, senaryonun ikinci perdesi, Türkiye'yi komşu ülkelerden biriyle kapıştırmaktadır.

aracılığıyla canı gönülden oynandırılmak istenmektedir.

Günümüzde, yukarıda kısaca sıralanan resmi ideolojinin söylemleri ve uygulamaları gözönüne alındığında, " dış kaynaklı ve terör sorunu" olarak göstermeye çalıştıkları Kürt sorununun"dış kaynaklı bir terör sorunu" olmadığı, aksine resmi ideolojinin dış kaynaklı olduğu açıkça anlaşılır. Çünkü resmi ideolojinin, sorun karşısındaki kararsızlığı, çelişkili tutum ve anlayışlara girmesi, bu konudaki yüzlerce açmazı içinde barındırması, ideolojiyi oluşturanların bilgisizliklerinden değil, bu ideoloji batı çıkarlarına denk düşecek şekilde hazırlamak için büyük bir gayret sarfetmelerinden kaynaklanmaktadır. Bu yüzden, resmi ideolojiyi uyguluyorlar, Kürt halkının ne istediğini, hatta Kürt sorunu konusunda Türk halkının bile ne istediğini, ne düşündüğünü sormaya gerek duymamaktadırlar. Bu yüzden, batılı emperyalistlerin soruna yaklaşımları, Türk ve Kürt halkının yaklaşımlarından daha fazla biçimde onları ilgilendirmektedir. Bu yüzden, "asacağız, keseceğiz, köklerini kurutacağız" derken bile "ağbilerine" bunu danışmadan edememektedirler. Bu nedenlerden dolayıdır ki, hiç bir bilimsel bilgiye başvurmadan kararlar alıp, onların gerekçelerini halka, batının istediği tarzda sunmaya özel bir önem vermektedirler. Hatta suçladıkları, terörist ilan ettikleri Kürt milletvekillerine bile ne yapacaklarını bilememektede. bu konuda batının geliştireceği tavra göre davranma eğilimine girmektedirler.

Sonuç olarak bugün, resmi ideolojinin, varlığını inkar etmek için hummalı bir kampanya yürüttüğü Kürt sorunu konusunda, ileri sürdüğü "bu sorun terör sorunudur, ve dış kaynaklıdır" bilgisinin gerçekle hiçbir ilişkisi yoktur. Bu bilgi, halklara verebileceği hiçbir şeyi kalmamış olan ve kendisini 70 yıllık süreç içinde giderek daha fazla oranda emperyalizm çıkarlarına endeksleyen resmi ideolojinin, emperyalist çıkarlar doğrultusunda ürettiği ve yaydığı bir bilgidir. Resmi ideolojinin yapıp ettikleriyle, söylediklerinin tutarsızlığı gözönüne alındığında bu açıkça görülür. Resmi ideoloji, bu tür bir bilgi aracılığıyla bir yandan, kendisinin "dış kaynaklı" olduğunu halktan gizlemeye çalışırken, diğer yandan emperyalistlerin "böl ve daha kolay yönet" anlayışına paralel biçimde halkların birbirlerine düşman tutumlar geliştirme sürecini hızlandırmayı amaçlamaktadır. Bu bilgi, kasıtlı ve planlı bir bişimde üretilmiştir ve yaygınlaştırılmıştır. Bu bilgi, Türk halkına sadece Kürt halkını değil, aynı zamanda bölgedeki bütün halkları düşman ilan etmenin işlevini üstlenmektedir. Bu bilginin yaygınlaşmasının önlenmesi ve bu bilginin gerçek işlevlerinin ne olduğunun halklara kavratılması acil bir öneme sahiptir. Bu bilgi ve bu bilgi aracılığı ile geliştirilmeye çalışılan tutumlar iki tarafı da keskin bir hançer olarak algılanmalıdır. Bu bilgiyi kabullenmenin ve buna bağlı olarak Kürtlerle düşman eğilimlere girmenin hiç kimseye özellikle yoksul Türk halkına verebileceği hiçbir şey yoktur. Aksine Türk halkından götüreceği oldukça fazla şey vardır. Kürt ve Türk çatışmasının önüne geçmek isteyen; Türkiye'nin Bosna-Hersek'e, Karabağ'a, Gürcistan'a benzemesini istemeyen herkesin bu bilgiyi teşhir etmeye yönelmesi; bu bilgi aracılığı lie resmi ideolojinin ve onun uygulayıcılarının emperyalizmin çıkarlarını geliştirmek amaçlandığının vurgulanması, kısaca, her alanda olduğu gibi Kürt sorunu konusunda emperyalistlerin çıkarlarını halkın çıkarlarından çok daha fazla gözeten resmi ideolojinin iki yüzlü görüntüsünün halkın bilincinde açık hale getirmesi gerekmektedir. Emperyalizmin çıkarlarına endeksli olarak "ülkeyi bölmeyi" bile göze alabilecek olan ve şimdiden halk tabanına düşmanca tutumları yayarak bunun ilerdeki koşullarını oluşturmaya çalışan resmi ideoloji bu genel anlayışına denk düşecek, ya da bu amaca hizmet edebilecek görüntü ve uygulamalardan yurtsever güçlerin de mümkün olduğunca uzak durması, bu konuda zaten yıkanmış olan Türk halkının beyninde keskinleştirici en küçük ipuçlarını bile resmi ideolojiye sunmaması, sürecin sağlıklı atlatılması açısından özel bir öneme sahip olarak algılanmalıdır. Bu durum, yurtsever güçlerin bugün içinde bulundukları tüm çetin koşullara rağmen Kürt halkının onlardan "devlet Kürtlere saldırıyor, siz niçin Türklere saldırmıyorsunuz" türünden muhtemel beklentiler içinde bulunmalarına rağmen, sürecin, emperyalizmin istediği ve resmi ideolojinin yaymaya çalıştığı biçimde gelişmesinin engellenmesi; gelecekte Kürtlerin ve Türklerin özgür ve eşit koşullarda birarada, gerçekten mutlu ve müreffeh yaşama şanslarının sürmesi açısından gerekli bir tutum olarak görülmelidir. "Hala vakit varken".

Resmi ideoloji, bu tür bir bilgi aracılığıyla bir yandan, kendisinin "dış kaynaklı" olduğunu halktan gizlemeye çalışırken, diğer yandan emperyalistlerin "böl -yönet" anlayışına paralel biçimde halkların birbirlerine düşman tutumlar geliştirme sürecini hızlandırmayı amaçlamaktadır.

Kürdistan Sosyalist Partisi (PSK) Yurtdışı Bürosu Üyesi Ünal Yardımcı:

"Partimiz, Kürt sorununun çözümü için mücadele eden Kürt tarafıdır"

Kürdistan Sosyalist Partisi (PSK) Yurtdışı Bürosu Üyesi Ünal Yardımcı, Hürriyet Gazetesi'nden Selin Çağlayan'ın 9 Aralık 1993 tarihinde sorduğu sorulara yazılı olarak verdiği yanıtları dergimize gönderdi. Kamuoyunun, Kürt sorunu ve sorunun çözümü ile ilgili olarak, değişik alternatifler konusunda bilgilenmesi sürecine katkıda bulunmak amacıyla, soruları ve Ünal Yardımcı'nın yanıtlarını yayınlıyoruz.

DENG

1- Sayın Burkay, Türk yetkililere iki taraflı bir ateşkes isteyen mektuplar gönderdi. Bundan, Burkay'ın bir ateşkes için arabuluculuk yapmaya çalıştığı sonucunu çıkartabilir miyiz? Burkay'ın ya da partinizin herhangi bir yetkilisinin ateşkes konusunda ya da Kürt sorununa çözüm bulunması konusunda Türk yetkililerle görüşmesi oldu mu? Sizce özellikle Mart seçimleri öncesinde bir yumuşama mümkün olabilir mi? Mart seçimleri nasıl sonuçlanabilir? Partinizin bir barış planı var mı?

- Partimizin Genel Sekreteri Kemal Burkay'ın 26 Kasım 1993 tarihli açıklamasında şu görüşlere yer veriliyor: "Biz, Kürt ve Türk toplumunun tüm sağduyulu güçlerini, tarihe ve halka karşı sorumluluk duyan tüm partileri, liderleri, aydınları ve herkesi, daha fazla gecikmeden, hemen bugün, sürece müdahale etmeye, barış ve demokrasi için etkilerini kullanmaya çağırıyoruz. Yarın geç olabilir."

Bu istemi, bir ateşkeste arabuluculuk olarak algılamak mümkün değil. Açıkça, Burkay, tüm tarafları, gecikmeden sürece müdahale etmeye çağırıyor. Yoksa arabulucuk yapmak diye bir talebimiz olmadı.

Açıktır ki, yukarıda sözünü ettiğimiz çağrı, partimizin Kürt sorununun çözümüne ilişkin çabalarının ve bu konuda geliştirdiği politikalarının bir parçasıdır.

Akan kanın, yakılıp yıkılan ülkenin daha fazla harap edilmesinin önüne geçmek gerek.

Bu nedenle de partimiz her iki tarafa da ateşkes önerirken Kürt sorununun çözümü konusundaki düşüncelerini, plan ve programlarını da her vesile ile açıklamaktadır.

Partimiz PSK, Kürt sorununun çözümüne ilişkin çalışma ilkelerini, parti politikalarına dönüştürerek, bu politikaları pratikte seslendirerek mücadele etmektedir.Partimiz, Kürdistan'a özgürlük, Türkiye'ye demokrasi istiyor ve bu yolda mücadele ediyor. Onun salt arabuluculuk yapmak diye bir sorunu yoktur. O, sorunun çözümü için mücadele eden Kürt tarafıdır.

Partimiz PSK, Kürt sorununun çözümüne ilişkin çalışma ilkelerini, parti politikalarına dönüştürerek, bu politikaları pratik-

te seslendirerek mücadele etmektedir.

Partimiz ideolojik, politik, örgütsel birliği ile Kürt halkının özgürlüğü için mücadele eden ve bu mücadeleyi belirlemiş olduğu stratejik hedefe ulaştırmak için ona uygun taktiklerle sürdüren, sorunun çözümü önündeki engellere de, bu bütünlük içinde eğilen bir örgüttür.

Partimiz, Kürdistan'a özgürlük, Türkiye'ye demokrasi istiyor ve bu yolda mücadele ediyor. Onun salt arabuluculuk yapmak diye bir sorunu yoktur. O, sorunun çözümü için mücadele eden Kürt tarafıdır.

Ne genel sekreterimiz ne de partimizin herhangi bir yetkilisi, ateşkes konusunda ya da Kürt sorununa çözüm bulunması konusunda Türk yetkilileri ile herhangi bir görüşmede bulunmamıştır.

Şayet Türk devleti, partimiz PSK'nın uzun zamandan beridir sorunun çözümü için acilen atılması gereken adımlar, kısa ve uzun vadeli çözümlere ilişkin basın, yayın, panel, toplantı, gösteri yürüyüşü, konferans ve kongre belgelerinde açıklanan önerilerine ve bu yılın Mart ayında kamuoyuna açıklanan PSK-PKK protokolünde dile getirilen taleplere olumlu bir cevap verir; barışçı, demokratik mücadelenin önündeki engelleri kaldırarak, siyasi çözüme açık olursa, bu yolda önemli adımlar atmış olur.

Elbette ki partimizin bir barış planı vardır. Bunu kamuoyu bilmektedir; basının ve Türk tarafının da bilmesi gerekir.

Biz o planda; sorunun adil, barışçı ve demokratik çözümü yolunda samimi ve dürüst adımların atılmasını istemekteyiz.

Partimiz, sorunun adil ve demokratik bir çözüme kavuşturulması için hazırladığı planının başarıya ulaşması için yoğun bir çaba harcamaktadır.

Barışçı çözümün sağlanabilmesi için öncelikle Kürt halkının varlığı kabil edilmeli ve onun hakları tanınmalıdır. Sorunun siyasal bir sorun olduğu kabul edilmeli ve bu soruna görüşmeler yoluyla çözüm bulunması gerektiği konusunda irade beyan edilmelidir.

Barışçı çözümün sağlanabilmesi için öncelikle Kürt halkının varlığı kabil edilmeli ve onun hakları tanınmalıdır. Sorunun siyasal bir sorun olduğu kabul edilmeli ve bu soruna görüşmeler yoluyla çözüm bulunması gerektiği konusunda irade beyan edilmelidir. Biz her iki halkın eşitlik temelinde barışçı ve demokratik bir ortamda birlikte yaşayabileceğinin mümkün olabileceğine ve bunun en iyi çözüm olacağına inanıyoruz. Elbette ayrılmak ve ayrı bir devlet kurmak her ulusun en demokratik hakkıdır. Ama, bu böyledir diye, ayrılmak, ayrı bir devlet kurmak şart değil. Kürt ve Türk halkları pekala bir federasyon ya da benzeri bir yapı içerisinde birlikte yaşayabilir.

Biz, bu konudaki irademizi, partimizin kuruluşuyla birlikte ortaya koyduk ve bugüne kadar da bu irademizi her türlü eylem ve tavrımızla gösterdik. Ne var ki Türkiye Cumhuriyeti Devleti henüz böyle bir irade beyanında bulunmuş değil. O, partimizin barşçı çözüm çağrılarına ve önerilerine kulaklarını tıkamış durumda.

Biz her iki halkın eşitlik temelinde barışçı ve demokratik bir ortamda birlikte yaşayabileceğinin mümkün olabileceğine ve bunun en iyi çözüm olacağına inanıyoruz. Elbette ayrılmak ve ayrı bir devlet kurmak her ulusun en demokratik hakkıdır. Ama, bu böyledir diye, ayrılmak, ayrı bir devlet kurmak şart değil. Kürt ve Türk halkları pekala bir federasyon ya da benzeri bir yapı içerisinde birlikte yaşayabilir.

Bu aşamaya varmak belki zaman alabilir, ama kısa vadede acil olarak atılması gereken adımlar da vardır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti isterse bu adımları kolayca atabilir.

Olağanüstü Hal'i kaldırmak, terör ortamından çıkmak için özel tim, özel ordu, koruculuk ve benzeri uygulamalara son vermek, partimiz dahil tüm yurtsever Kürt partilerine serbestçe faaliyet hakkı tanımak, sorunun özgür bir ortamda tarafların birbirlerinin varlığına, örgütlü siyaset yapma hakkına saygı göstermesini sağlayabilecek ortamı oluşturmak, adil ve demokratik anayasa yapmak, ırkçı şoven niteliklerinden arındırılmış demokratik bir iç hukuk sistemi oluşturmak, demokratik ve barışçı çözüm yolunda kalıcı adımların atılmasını kolaylaştırmak da Türk devletinin elinde. Eğer devlet, kısaca anlatmaya çalıştığımız bu önerilerimize kulak verir ve bu yolda adımlar atarsa, barışçı çözümün yolu elbette açılır.

Biz, Kürdistan Sosyalist Partisi olarak, 18 yılı aşkın mücadele tarihimizde, Kürt sorununun politik bir sorun olduğunu ve çözümünün de politik olacağını söyledik. Bu düşüncemizin bugün de doğru olduğuna inanıyor ve onu koruyoruz. Kürt tarafı olarak, çeşitli zamanlarda sorunun çözümü konusunda hazır olduğumuzu söyledik. Böyle olunca da, buna Türk devleti ve onun yöneticilerinin cevap vermesi gerekiyor. Yani Türkiye Cumhuriyeti'nin yöneticilerinin ilk adımı atması gerektiğine inanı-

yoruz. 70 yıldır inkar politikasının sahibi onlardır. Bugün de hala o politikanın devamcısı rolündedirler.

Mart yerel seçimleri öncesinde bir yumuşamanın oluşmasının şartları da önemli ölçüde yine Türk tarafının atacağı adımlara bağlıdır. Türk tarafı şiddet ve terör politikasına son verme niyetinde olduğunu gösteren inandırıcı adımlar atarsa ve PSK-PKK protokolünde sorunun çözümü için sıralanan acil çözüm önerileri doğrultusunda bir gelişme olursa, Mart yerel seçimleri öncesinde bir yumuşamanın sağlanabilmesi elbette mümkün olur. Ne var ki Türk tarafı bu önerilere dün kulak tıkadı, bugün de bu önerileri duymazlıktan gelmeye çalışıyor.

Bunun içindir ki, Mart yerel seçimleri öncesinde bir yumuşamanın olmasının şartları da yine Türk tarafının atacağı adımlara bağlıdır.

Mevcut şiddet politikası seçimler öncesinde de aynı biçimde sürüp giderse, elbette bir yumuşamadan bahsetmek pek mümkün değil.

Ayrıca sorun salt "seçimlerin güvenlik içinde yapılıp yapılmaması" olarak görülmemeli. Bugün Kuzey Kürdistan bir baştan bir başa terörize edilmiştir. Köyler boşaltılıyor, kasabalar yakılıp-yıkılıyor; "faili meçhul" diye ifade edilen cinayetler işleniyor. Bunlar son bulmadıkça, silahlar karşılıklı olarak susmadıkça, yumuşamanın kolay sağlanabileceğini düşünemiyoruz. Bunu sanmak zor.

Herşeyden önce seçimlerin silahların tayin edici olmayacağı rahat bir ortamda yapılması gerekiyor. Bu gerçekleşirse, Türk devleti yöneticilerinin, barışçı, demokratik çözüm yolunda olumlu adımlar atması da kolaylaşır.

Bizim Türk devletinin yöneticilerine yaptığımız şu çağrı vardır: Halklarımızın bugün barış ve siyasi diyaloga ihtiyacı vardır. Gelin sorunlarımızı barışçı bir ortam içinde konuşarak, tartışarak her iki halkın yararına olan çözümleri birlikte bulalım. Taraflar olarak, zaman kaybetmeden ve bu yangının daha fazla acı vermesine fırsat vermeden bir masa etrafında oturmak, soruna kalıcı çözümler getirmek gerekiyor. Yumuşama da, şiddetin tırmanıp devam etmesi de, Türk devletinin göstereceği yaklaşıma bağlıdır.

2- Avrupa'nın PKK'ya karşı takındığı son tavrı Öcalan Avrupa PKK'sız çözüm istiyor şeklinde değerlendirdi. Siz bu yoruma katılıyor musunuz? Türkiye'de Kürt sorunu PKK olmadan daha rahat çözülebilir mi? Siz PKK'sız bir çözümün içersinde yer alır mısınız? Yoksa her koşulda PKK'yı desteklemeye devam edecek misiniz?

- Bu sorunuzda belirttiğiniz türdeki PKK ile ilgili değerlendirmeleri, Avrupa'nın PKK'ya nasıl baktığı konusundaki PKK liderinin tespitlerini izah etmek bize düşmez. Onu yine sayın Öcalan'a sormak gerekir. Partisine ilişkin bu konudaki en gerçekçi değerlendirmeyi yine kendileri yapar.

Biz parti olarak, Avrupa'nın Kürt sorununun çözümüne ilişkin tavırlarını elbette ki izliyor, yorumluyor, buna ilişkin politikalar oluşturarak kamuoyuna sunuyoruz.

Eğer Sayın Öcalan sorunuzda belirttiğiniz şekilde bir değerlendirme yapmışsa, bizim kendilerinin, kendilerine ilişkin yorumlarına katılıp katılmamak gibi bir durumumuz elbette ki olamaz.

Bu belirlemenin dışında Avrupa'nın ve bir bütün olarak Batılıların ilişkilerine bakacak olursak, geçmişte de, bugün de onların kendi çıkarlarını önde tuttuklarını ve ekonomik çıkarlarını fevkalade önemsediklerini görebiliyoruz. Elbette ki bu tutum bir çok konuda belirleyici olabiliyor. Onlar bir yandan Kürtlere karşı yapılanlara suskun kalıp, bununla da yetinmeyip Türkiye'yi ekonomik ve politik yönden destekleyip, Kürtlere karşı kullanılacağını bile bile silah yardımı yapmaktan çekinmezlerken, diğer yandan Avrupa'daki son Kürt eylemlerinden ötürü Kürt derneklerini yasaklamaya gitmelerinde de haklı ve samimi değiller.

PKK, sevabıyla günahıyla, Kürt ulusal hareketinin bir parçasıdır. Ne var ki sorunu PKK'ya veya başka bir Kürt yurtsever partisine endeksleyerek çözüm aramak da gerçekçi değil. Eğer, Türk tarafı sorunun çözümü için bu uzlaşmaz ve sekter tavrından vazgeçer ve olumlu adımlar atıp bunda da samimi olursa, elbette ki Kürt yurtsever örgütleri bir bütün olarak çözümü zora sokmazlar.

Türk tarafı, Kürt tarafıyla oturmak ve sorunu çözmek istemiyor. O tarafta çözüm için atılabilecek olumlu adımları engelleyenler var. Eğer Türk tarafı çözüm konusunda istekli olursa, Kürt tarafında muhatap bulmak ve çözüm yolunda ilerleme kaydetmek hiç te zor değil.

PKK'yı sorunun çözümünün önündeki tek engelmiş gibi göstermek doğru değil.

Türk tarafı, Kürt tarafıyla oturmak ve sorunu çözmek istemiyor. O tarafta çözüm için atılabilecek olumlu adımları engelleyenler var. Eğer Türk tarafı çözüm konusunda istekli olursa, Kürt tarafında muhatap bulmak ve çözüm yolunda ilerleme kaydetmek hiç te zor değil.

Türk tarafı salt PKK ile değil, hiçbir Kürt örgütü ya da yurtse-

ver kesimi ile oturmak istemiyor. Açıktır ki sorun muhatap bulamama sorunu değil, Türk tarafının uzlaşmaz ve katı tutumudur.

O "Kürt sorunu" diye birşeyi kabul etmediğini söylüyor. Bu mantıkla devam edildiği müddetçe ve onların mantığına göre, sorun olmayınca çözümün olmayacağı da bu mantık silsilesinin dayatmasıyla ortaya çıkmış oluyor. Asıl sorun işte buradadır. Çözümsüzlük ve barışçı çözümün önünün kesilmesi de bu tutumdan kaynaklanmaktadır.

Partimiz açısından görüşmelerde muhatap PSK, PKK veya bir başka parti olabilir. Kaldı ki PKK da birçok açıklamasında mutlaka kendisinin muhatap olarak alınması koşulunu ileri sürmemiştir.

Daha düne kadar İsrail'in FKÖ'ye yönelik tavrı; yine FKÖ'nün İsrail'i inkardan gelen tavrı biliniyor. Ama bugün, her iki taraf da sorunun çözümü konusunda (biz beğenelim veya beğenmeyelim) ortak noktalar bulmuş durumdalar. Hatırlanacağı gibi, zamanın İsrail Başbakanı Golda Meir; "Filistin diye bir halk yoktur!" diye bir açıklamada bulunmuştu. Ama bugün, aynı İsrail devletinin başka yöneticileri sözümona "olmayan bir halkın" temsilcileriyle masaya oturmuş, anlaşmaya çalışıyorlar.

Bunun, Türk devletinin yöneticileri açısından da öğretici yanlarının bulunduğunu düşünüyoruz.

Öte yandan, PSK ve PKK Kuzey Kürdistan'da mücadele yürüten iki ayrı politik harekettir. Her birinin kendilerine ait programları, ilkeleri ve mücadele yöntemlerine ilişkin politikaları vardır. Biz özgün yanlarımız ve öngörmüş olduğumuz politikalarımızla kendimize benzeriz ve politikalarımızı yaşama geçirmek için mücadele ederiz. Bu anlamda bizim PKK'yı ya da PKK'nın bizi her koşulda desteklemesi sözkonusu olamaz. Biz PSK olarak, geçmişten buyana PKK da dahil, tüm yurtsever Kürt örgütleriyle halkımızın çıkarları doğrultusunda politikalar oluşturarak birlikte mücadeleyi savunduk. Bugün PKK ile geçmişe oranla ilişkilerimizde olumlu bir gelişme var. Oluşturmayı hedeflediğimiz bir Ulusal Cephe içinde birlikteyiz. Ancak bu PKK'nın politikasındaki ve pratiğindeki yanlışlarını eleştirmemize engel değildir. Bunu, hem ikili ilişkilerimizde, hem de kamuoyu önünde dile getiriyoruz. Ateşkesin sona ermesine neden olan Bingöl olayına; Avrupa'da Haziran ve Kasım aylarında cereyan eden olaylara yönelik olarak partimizin çıkardığı bildirilerde; yine genel sekreter arkadaşımızın AZADİ gazetesi ile yaptığı röportajlarda, bu gibi yanlışlıkları eleştirdik. Onlardan, bu politikalarından vazgeçmelerini istedik.

3- Türkiye'nin Avrupa'ya büyük ödünler verdiği ileri sürülüyor. Özellikle, Türkiye'nin Kürtlerin azınlık olarak tanınması konusunda söz verdiği yolunda bazı söylentiler var? Sizce bu doğru olabilir mi?

- Türkiye ile Avrupa arasında herhangi bir pazarlık veya ödünün olup olmadığını bilemiyoruz. Ancak, Avrupa, Kürt sorununa geçmişten beri büyük bir ilgi duydu ve bugün de duymaktadır. Yine aynı Avrupa bir de kendi kamuoyunun özgürlük, barış, demokrasi ve insan hakları konusundaki duyarlılığı nedeniyle baskı altındadır. Bu yüzden de Kürt sorununun barışçı, demokratik çözümü için duyarlılık göstermektedir. Yine aynı Avrupa, kendi çıkar ve ilişkileri çerçevesinde Kürt sorununun çözümü için Türkiye'ye baskı yapmak zorundadır. Bu bağlamda Avrupa'nın, sürekli olarak Türk devletinin yetkililerine, sorunun çözümü konusunda önerici olduklarını biliyoruz. Batı, Türk devletinin Kürdistan'da yürüttüğü kirli savaş nedeniyle, Türkiye ve Kuzey Kürdistan'daki ekonomik yatırımlarının geleceğini de düşünmek zorundadır. Böyle olunca da, Avrupa, Türkiye sınırları içinde "istikrar"ın olmasını ister. Ve en büyük istikrarsızlığın da Kürt sorunundan kaynaklandığını biliyor. Onun, Türk tarafının sorunu bastırmak için bugüne kadar yürütmüş olduğu baskı ve terör politikasını onaylamadığı da açıktır. Bu nedenle sorunun barışçı, demokratik çözümü yolunda kafa yormaktadırlar. Türk devletinin yöneticileri gibi, kafalarını kuma gömerek, inkardan gelmenin geçerliliğinin olmadığını biliyorlar.

Öte yandan, Avrupa'da bugün bir milyona yakın Kürt nüfus yaşıyor. Avrupa, bu Kürt kitlesinin tepkilerini hesaba katmak zorunda.

4- Öcalan'ın PKK'nın yerine, Türk hükümeti tarafından feodal unsurlardan oluşan bir parti kurmaya çalıştığı iddiası konusunda düşünceleriniz nelerdir? Bu mümkün olabilir mi? Öcalan'ın yerine Talabani gibi bir lider arandığı iddialarına ilişkin bilginiz var mı?

Batı, Türk devletinin Kürdistan'da yürüttüğü kirli savaş nedeniyle, Türkiye ve Kuzey Kürdistan'daki ekonomik yatırımlarının geleceğini de düşünmek zorundadır.

- Gerçekten PKK'nın yerine feodallerden oluşan bir parti kurulabilinir mi?.. Feodallerden oluşan bir parti PKK yerine ikame edilebilinir mi?.. Böyle bir parti o işlevi görebilir mi?

Aşiret reislerinin PKK yerine ikame edebilecekleri partinin

ideolojik, politik ve örgütsel birliğinin PKK'ya benzemesi gerekir.

Bu nedenle, bunun mümkün olamayacağını, devlet istese bile bunu başaramayacağını, feodallerin de PKK yerine kurulabilecek bir partiyi kuramayacaklarını, kurmayı bile düşünemeyeceklerini düşünürüz.

Gerçekten, PKK lideri sayın Öcalan, sorunuzda belirttiğiniz gibi bir iddiada bulunmuşsa, demek ki bunun mümkün olup olamayacağı bu iddiayla birlikte tartışılmaya açılmış oluyor.

Sayın Öcalan niçin böyle bir olasılıktan söz ediyor ve hatta neden böyle bir iddiada bulunuyor, bilemiyoruz.

verebilir. Bizim bu konularda hiç bir bilgimiz yoktur.

5- Kürt sorunu ve Türk hükümetin yaklaşımı önümüzdeki yıl nasıl gelişmeler gösterebilir? PKK'nın aşırı uçlarının tasfiye olmasını ve ılımlı gösterilebilir hale gelmesini mümkün görüyor musunuz?

- Türk hükümeti, daha doğrusu Türk devletinin yetkilileri sürdürülen mevcut politika ile sonuç alamayacaklarını, bunun imkansız olduğunu görebilmelidirler. Devletin her kademesinde, Kürt yurtsever hareketine yönelik "asacağız, keseceğiz, köklerini kurutacağız" ve benzer açıklamaların, düne oranla inanırlığını daha fazla kaybettiğini geniş kesimlerin görebildiğini düşünüyoruz.

Düne kadar sessiz olan toplumun bazı kesimlerinde hareketlenmeler görülüyor. Parlamentoda temsil edilen muhalefet ve iktidar partilerinin içindeki Kürt milletvekilleri, işveren kesimleri, yine Türk-İş'in de aralarında bulunduğu işçi kesiminden sesler yükseldi.

Aşiret reislerine, PKK yerine bir parti kurdurulmak istenmesi iddiasını bir yana bırakırsak, devletin işbirliği içinde olduğu aşiret reislerine herhangi bir parti kurdurması mümkün. Türk devleti, geçmişte de günümüzde de kendisine Kürt toplumu içinde işbirlikçiler aradı, arıyor. O, Kürtleri kendi aralarında bölmek, birbirlerine karşı kullanmak konusunda azımsanmayacak deneylere sahip. Korculuk bunun somut bir örneği.

Elbette, yarın işine geldiği noktada işbirlikçilerden oluşacak herhangi bir partiyi de gündeme koymaktan çekinmeyecektir.

Ama bu böyledir diye tüm Kürt aşiretlerini, hatta devletle işbirliği içinde olan aşiretlerdeki her Kürdü işbirlikçi olarak nitelemek gerçekçi olmaz.

Sayın Öcalan'ın yerine Talabani gibi bir lider arandığı iddiasına yönelik sorunuz elbette ki senaryolara dayanmaktadır. Doğal olarak bu tür soruların yanıtını da o tür senaryoları üretenler

Böyle olunca da Türk hükümeti, hem ulusal planda hem de uluslararası planda gittikçe sıkışıyor ve böyle giderse daha çok sıkışacaktır. Bunun belirtilerini bugün de görmek mümkün.

Düne kadar sessiz olan toplumun bazı kesimlerinde hareketlenmeler görülüyor. Parlamentoda temsil edilen muhalefet ve iktidar partilerinin içindeki Kürt milletvekilleri, işveren kesimleri, yine Türk-İş'in de aralarında bulunduğu işçi kesiminden sesler yükseldi. Türk basını şimdi hararetli biçimde siyasi çözümü tartışıyor. Birçok köşe yazarı bu tartışma sürecine olumlu düşünceler, barışçı ve demokratik çözüm yolunu açabilecek önerilerle katılıyor. Bu da, rejimin 70 yıllık Kürt politikasındaki dayanaklarının çatladığını gösteriyor.

Aydınların, kimi sivil toplum örgütlerinin, sendikaların ve İnsan Hakları Derneği'nin çabaları da sürece olumlu katkılarda bulunuyor. Sağduyulu tüm kesimler bu tavırlarını sürdürür, farklı biçimde de olsa, sorunun adil ve demokratik çözümüne yönelik öneriler geliştirirlerse, devleti yönetenlerin daha fazla ayak diremesi mümkün olamayacaktır.

Sorunuzun, PKK'nın törpülenmesine ilişkin yanı gerçekçi değil. Her şeyi PKK'ya endeksleyerek sorunlara bakmak anlayışından vazgeçmek gerekir. Kürt sorunu, salt bir PKK sorunu değildir. Devlet, Kürt sorununu PKK'ya endeksleyerek, sorunu salt bu alana hapsederek, sorundan kurtulmak istiyor. Bu hesapların hepsi yanlıştır ve bu hesaplarla bir yere ulaşmak mümkün değil. Devlet sorunu bu şekilde gösterekek, sorundan kurtuldu mu? Kuşkusuz hayır. Tersine daha çok batağa saplandı ve sorun dal budak salarak büyüdü.

Kürt sorunu başlı başına bir halkın özgürlük sorunudur. Onun çözümü de bellidir. Sorunun çözümünü PKK'nın ılımlı gösterilebilir hale gelmesi ve benzeri senaryolarda aramak, suyu yokuşa sürmekten başka bir şey değil.

Kürt sorunu, eşittir PKK anlayışı sorunu bilmemek, tanımamak ya da bilerek ipe un sermekten başka bir şey değil.

6- Kürt sorununun çözümü konusunda Almanya planı-ABD planı gibi teorilere inanıyor musunuz?

- Sayın Çiller, kendisine güveni olmayan, abdestinden şüphesi olduğu her halinden belli olan tavırlarıyla, her ne kadar peş peşe "Kürt sorunu yoktur" dese bile, dünyanın gündeminde bir KÜRT SORUNU var. O, Clinton'la, Kohl'le görüşürken de bu sorunla karşı karşıya kalıyor.

ABD de, Almanya da dünya-

daki tüm sorunlarla ilgileniyorlar. Uzak Asya'daki, Avrupa'daki, Balkanlar'daki, Kafkasya ve Orta Asya'daki sorunlarla olduğu gibi, bölgenin en yakıcı sorunu olan Kürt sorunu ile de ilgileniyorlar.

Her yiğidin kendisine göre bir yoğurt yiyişi olduğuna göre, bu sorunla ilgili olarak ABD ve Almanya'nın da kendilerine göre bir yaklaşımının olması doğaldır.

Ayrıca, Kürt sorunu uluslararası bir sorundur. Bu nedenle de her ülkenin, tek tek her devletin bu soruna ilişkin yaklaşımlarını bu açıdan da değerlendirmek gerekir. Çünkü Türk devleti, dünyadaki devletlerle birlikte birçok anlaşmanın ve sözleşmenin altına imza atarak taahhütte bulunmuştur.

Bir de üretilen kimi komplo teorileri vardır. Bu teorilere göre; sanki böyle bir sorun yoktur da, Türkiye'yi sevmeyen, onun güçsüz konumda olmasını isteyen yabancı devletler, Kürt sorunu diye bir sorun icat etmişler ve böylesine suni bir sorunla Türkiye'yi karıştırmak, istikrarsızlık yaratmak istiyorlarmış gibi komplo teorileri ve komik tezler piyasaya sürülüyor.

Tabii, bu tür teoriler ve tezler de kısa sürede çöktü. Çünkü, dünyadaki gelişmeler çok hızlı. ABD, Almanya ve diğer yabancı devletlerin son günlerdeki tavırları bu tür komplo teorilerini yerlebir etti. Şimdi devlet, uluslararası diplomasinin sorunun barışçı çözümü ile ilgili diplomatik takibi ve bu soruna siyasi çözüm bulma önerileriyle karşı karşıya kalmak gibi bir durumla yüzyüzedir.

Bir de Kürt sorununa ilişkin çabaları, salt ABD ve Almanya gibi ülkelerin çabalarıyla sınırlı olarak görmek ve onların öngörecekleri güdümlü stratejilerle çözüleceği konusunda teoriler üretmek de gerçeklere aykırıdır.

Bunun ötesinde elbette ki ABD, Almanya ve birçok ülke bu sorunla ilgilenmek ve bu sorun açısından da dış politikasının boyutlarını oluşturmak durumundadırlar.

Hiç şüphesiz, devletlerarası ilişkilerde, "ezeli-ebedi dost-düşman" tespiti yapmak mümkün değil. Her devlet, kendi çıkarlarını düşünerek, bir başka devletle ilişki kuruyor. Bu gerçek, Almanya, ABD veya Türkiye için de geçerlidir.

Almanya'nın da, ABD'nin de kendilerine özgü birer Kürt politikası vardır. Bunlar bu politika konusunda plan ve programlar da yaparlar. Onlar bunu şu veya bu kesimin "kaşına-gözüne", "boyuna-bosuna" hayran oldukları için yapmazlar...

7- Kuzey Irak'ta PKK ile KDP arasında Sayın Burkay'ın arabuluculuk yaptığı doğru mu? Kuzey Irak'ta ne gibi gelişmeler beklenebilir? KDP'nin Saddam ile uzlaşması söz konusu olabilir mi?

- Biz, Kürdistan Sosyalist Partisi olarak, geçmişten beri kardeş kavgasına karşı mücadele ettik. Bu tür çatışmaların (ülkemizin hangi parçasında olursa olsun) Kürt halkının ulusal kurtuluş mücadelesine zarar verdiğini düşünüyoruz.

Geçen yılın güzünde Güney Kürdistan'da PKK ile KDP arasında meydana gelen ve çok sayıda kişinin yaşamını yitirdiği çatışmaları da kardeş kavgası olarak değerlendirdik. Ve o zaman kamuoyuna yaptığımız açıklamada, çatışmaların durdurulması ve sorunların diyalog yoluyla çözülmesini istedik.

Bu yılın yazında, Güney Kürdistan'da yeniden gerginleşen ortamın bir çatışmaya dönüşmemesi için parti olarak çeşitli girişimlerde bulunduk. Taraflarla ikili görüşmelerde partimizin tavrını yeniden dile getirdik. Öte yandan partimizin Genel Sekreteri Sayın Burkay, konuyu PKK Genel Sekreteri Abdullah Öcalan ile de görüştü. Yine Güney Kürdistan'a geçtikten sonra KDP'nin lideri Mesut Barzani ve yerel yöneticileriyle konuyu görüştü. Yine PUK lideri Celal Talabani ile de görüş alışverişinde bulundu. Yeni bir çatışmadan kaçınmaları gerektiğini söyledi. Biz, olaya "arabulucuk"tan öte, ulusal bir görev ve sorumluluk olarak bakıyor; bu çerçevede yaklaşıyoruz.

Güney Kürdistan'a bakış açımız çok net. Tümü olmasa bile, ülkemizin bu parçasının önemli bir kesimi şimdi halkımızın denetiminde. Parti olarak Güney Kürdistan hükümetine, Federal Devlet'e büyük bir değer biçiyoruz. Bu kazanımın korunması gerektiğine inanıyoruz.

KDP'nin ya da PUK'un Saddam ile uzlaşıp uzlaşmayacağı, Bağdat yönetiminin soruna yaklaşımına bağlıdır. Her iki partinin yöneticileri, geçmişte sürekli olarak Irak yönetimi ile görüşebileceklerini söylediler. Bunun ön koşulu, Kürt halkına özgürlüğünün tanınması; diğer bir ifadeyle, Kuzey Irak'ta yaşayan Kürt halkının Arap halkıyla aynı haklara sahip olması ve kendi kendini yönetmesidir. Bu istem bugün de yerine getirilirse, Kürt tarafının Saddam ile bir masaya oturmaması için hiçbir neden yoktur.

Kürt sorunu uluslararası bir sorundur. Bu nedenle de her ülkenin, tek tek her devletin bu soruna ilişkin yaklaşımlarını bu açıdan da değerlendirmek gerekir. Çünkü Türk devleti, dünyadaki devletlerle birlikte birçok anlaşmanın ve sözleşmenin altına imza atarak taahhütte bulunmuştur.

Yezidi Dininin İçeriği

2. Bölüm

Johannes Düchting
Türkçeleştiren: İbrahim Kibar

Yezidi dininin içeriği hakkında ortak ve bağlayıcı bilgiler yoktur. Gerek din bilimcileri, gerekse Yezidi din adamları, bu konuda farklı farklı, kısmen de çelişkili bilgiler sunmaktalar.

Hıristiyanlık ve Müslümanlıktan farklı olarak Yezidiler, bağlayıcı yorum ve tespitleri yapan, dinin içeriğinden sorumlu kurumlara da sahip değiller. Bundan başka, Yahudiler (Tevrat), Hıristiyanlar (İncil) ve Müslümanlarda (Kuran) olduğu gibi, Yezidi dininde dini uygulamalar konusunda bağlayıcı rivayetler bulunmuyor. Gerçi Yezidiler, Şêxan mıntıkasının dışında pek bilinmeyen ve yaygın olmayan "Mıshefa Reş" (Kara Kitap) ve "Kitabi Yelva" (Vahiy Kitabı) isminde iki mukaddes kitap tanıyorlar. Ancak çok değişik içeriklere sahip bu kitapların çoğu - en çok da Arapça yazılanlar- kısmen çelişkili kavramlarla doludur. Müslümanların, Yezidi dininin bir kitap dini olmadığı için kabul edilemeyeceği biçiminde sürekli ileri sürdükleri suçlamalar üzerine, Yezidiler, bu iki kitabın kendi dini kitapları olduğunu özellikle belirtme gereği duymuşlardır.

Yezidilerin dini gelenekleri kuşaktan kuşağa, böylesi bir yöntemin kendilerini çevreleyen düşmanlarının yolaçtığı tüm eksiklikleriyle birlikte, genelde sözlü olarak intikal etmiştir.

Yezidi diniyle ilgili bilgiler, Müslüman ve Hıristiyan komşularının önyargılı ya da gerçek dışı verilerine de dayanıyor.

Yezidi diniyle ilgili, bir bütün olarak önyargılardan arınmış, taratsız bilgilerin bulunmayışı, eldeki bilgilerin bilinen tesadüfi bulgular ve parçalar halinde oluşu, bu dinin geniş kapsamlı anlatımını zorlaştırıyor. Bundan dolayı, bu yazıda özellikle din bilgini Gernot Wiessner'in İİ"Kürt Yezidileri"İİ (1) adlı kitapta yer alan, (Göttingen 1984, 31. sayfadan itibaren) İİ"Yabancı bir dünyanın öldürücü ışığına yolculuk"İİ başlıklı yazısı ile Emir Muaviya ben İsmail al-Yazidi'nin İİ"İyi düşünceler, iyi sözler, iyi işler: Zerdüşt'ün bize anlattıkları"İİ (2) (Hamburg 1990, 45'nci sayfadan itibaren) isimli eseri yanısıra, Fakir Hasan Aral'ın Dortmund mülteciler mahkemesinde verdiği sığınma ifadesine başvuruldu. (3)

"Takiyeh" Terimi

Yezidi dininin içeriği hakkında, günümüzde oldukça az bilgi sahibi olmamızın nedeni, bu inancın, "takiyeh"in içinde bulunan dinin saklı buyruklarıdır. Buna dayanarak bugün müridler ve sıradan ulemalar bile bu sırlar konusunda bilgi sahibi değiller. Onlara yalnızca, Yezidilerin uğradığı baskı ve aşağılamalardan ötürü genelde eksik te olsa, dinin gerektirdiği davranış biçimleri ve dini tabular hakkında, çoğu kez mantığı bile anlaşılmayan kurallar öğretiliyor.

"Takiyeh", Maniçerler tarafından geliştirilmiştir. Maniçerler, dışa karşı göstermelik olarak herhangi bir dine mensup olma iznine sahiptiler. Hıristiyanlardan farklı bir şekilde Maniçerler, Musa taraftarı oldukları sürece, başka bir deyişle diğer dinlerin kurallarını kendi dinlerine uygun olarak yorumladıkları sürece, dışa karşı başka bir dine mensupmuş gibi görünebiliyorlardı. Bu tutum, Arapçada "Takiyeh" olarak niteleniyor.

İslam, diğer büyük Doğu dinleri olan, Hıristiyanlık, Yahudilik ve kısmen Zerdüştlüğe belli vergiler ödeme karşılığı izin verirken, çoğu zaman yukarıda adı geçen din mensuplarının da onayı ve gözyummması ile, diğer dinlerin taraftarlarını, Tanrının varlığını inkar edenler, çok tanrılı veya imansızlar olarak nitelerdi. Ayrıca, onlara kutsal kitapları olmadığı yönünde de suçlamalar yöneltilirdi. Heretikler, tek ve ortak olan Tanrının yanında başka bir Tanrıya inandıkları için "zındık" olarak nitelendirilmiş ve acımasız bir baskıya uğramışlardır. Yine zındıklıkla suçlanan Maniçer ve Mazdakitler, daha önceleri

Sasani İmparatorluğu döneminde takibata uğramış; ama Kürdistan'a sığınarak bundan kurtulmuşlardır. Burada da Yezidi dininin gelişmesine katkıda bulunmuşlardır.

Müslümanlar Mezopotamya'yı ele geçirdikten sonra, Mazdakitlere karşı propaganda yeniden hayat buldu. Mazdakizm, İslamı katı kurallarından farklı yorumlayanlar için de adeta sövgü ifade eden kelimeye dönüştü. 8. yüzyılda, bugünkü Irak'ta kurulu bulunan Maniçer kilisesi, kuvvetini ve ilhamını Kürdistan'ın dağlık bölgesindeki Mazdakiler ve Yezidilerden (muhtemelen o zaman bu isimleriyle anılmıyorlardı) alarak güçlendi.

"Takiyeh"i, Maniçerlerden Yezidiler devraldılar. Yine Arap-Türk isim, örf ve adetlerini de devraldılar. Kendi ibadet kurallarına göre yaptıkları dini ayinlerden ya vazgeçildi, ya da onlara sahte İslam süsü verildi. Yezidi kimliğinin "içe kaçış"la ve "kültürel kış uykusu"yla korunabileceği sanılıyordu. Sonuçta bu yolun yanlış olduğu anlaşıldı. Başlangıçta ilk ve ikinci kuşak, sadece göstermelik bir şekilde İslamı kabul ettiler. Süreç içersinde, daha sonraki kuşaklar inançlı birer Müslüman oldular ve kendi Yezidi benlikleri silinir oldu.

Başlangıçta korunma amacıyla düşünülen "Takiyeh"in süreç içersinde zararlı olduğu anlaşıldı. Bu da, pratikte "Takiyeh"e sınırlama getirilmesini zorunlu kıldı. Tanrı ile, Yezidi inancına göre Tanrı'nın dünyadaki ve insanlık üzerindeki vekili olan Melek Taus'u inkar etmek yasaklanırken, diğer dinlerle ortak olan konuların tasdik edilmesi kuralı getirildi. Ancak Melek Taus, İslam dinine geçişte okunan Kelime-i Şahadet ile özellikle Kuran'ın 112. suresinde inkar edilmektedir. Bundan dolayı çoğu Yezidi bu sureyi ağızlarına almaktansa, ölmeyi tercih ederler.

Yezidilik, geçmişte çoğu kez, İslam ve sahte-İslama mensup bir mezhep olarak görüldüğü halde, son yıllarda, onların Zerdüşt inancının bir kolu veyahut bir mezhebine ait oldukları doğrultusunda görüşler türedi. Özellikle Yezidi çevrelerinde bu görüş savunuluyor.

Yezidiler Zerdüşt müdürler?

Yezidilik, geçmişte çoğu kez, İslam ve sahte-İslama mensup bir mezhep olarak görüldüğü halde, son yıllarda, onların Zerdüşt inancının bir kolu veyahut bir mezhebine ait oldukları doğrultusunda görüşler türedi. Özellikle Yezidi çevrelerinde bu görüş savunuluyor.

Yezidilerin dünyevi başkanı Mir Tahsin Bey, resmi olarak, topluluğunu Zerdüştler olarak niteliyor. Mir Tahsin Bey'e göre, Yezidiler, Med soyundandırlar, Yezidi olmayan Kürtlerin tersine onlar, Med kültürünü ve dinini de koruyanlardandırlar.

Şu anda Avrupa'da yaşayan, fakat Kürdistan'ın tüm parçalarında yaşayan Yezidi dini topluluklarından dışlanmış görünen Emir Muaviya ben İsmail al-Yazidi, kendisini Zerdüştlerin Yezidi dini cemaatinin başkanı olarak tanımlıyor ve kendilerinin, "Suriye ve Lübnan'daki Dürziler, Suriye ve Türkiye'deki Aleviler, bunun gibi İran'daki Parsenler (Zerdüştler)" ile aynı inanca mensup olduklarını iddia ediyor ve bu arada Ehl-i Haq ve Shabak gibi dini grupları da bu kapsama alıyor.

Ama Yezidi dinini Zerdüştlüğün bir biçimi olarak değerlendirmek de doğru olmaz. Yezidi dinindeki birçok unsurun Zerdüştlükle ilgisi yoktur ve ilk ortaya çıkışı, Zerdüştlerin yaşadığı Mezopotamya'dan ayrı olarak, başka bölgelerde gerçekleşti. Bundan başka, Yezidi dininin temel özelliklerinin, temel Zerdüşt inancı ile bir ilgisi yoktur. Bugün Yezidi dini ile sıkı bağları olan Şêx Adi'ye gösterilen saygı, Zerdüşt inancına ters düşüyor. Bunun için Yezidiliğin Zerdüştlük olduğu yorumunun bir savunucusu olan Emir Muaviya tarafından, ailesinin kökenini Şêx Adi'ye dayamasına, onu dede olarak görmesine rağmen bu çelişkiye hiç değinilmiyor.

Özellikle Zerdüşt'ün kişiliği ile ilgili Afrin bölgesindeki Suriyeli Yezidilerin yorumlarında (4), Zerdüşt'ün üç kez yaşadığı söyleniliyor. İlk olarak, "İ.Ö. 2 bin yılında, Kürdistan'da şimdi de aynı isimle anılan Urmiye'de", "kendisinin daha sonra ne olduğu hakkında bir bilgimiz bulunmayan ikinci bir Zerdüşt yaşadı ve İ.Ö. 640 yılında Urmiye'den Afganistan'a gidip geri dönen üçüncüsü oldu."

Tanrı Hakkında

Yezidi dini, tek tanrılı bir dindir; ama din içerisindeki birçok unsur, dinin çok tanrılı bir geçmişi olduğunu, en azından çok tanrılı dinlerin etkisi altında bulunduğunu gösteriyor. Örneğin güneşe ve yıldızlara olan saygıları vb.

"Mıshefa Reş" de benzer çok tanrılı unsurları kapsıyor. Örneğin 23. surede şöyle deniyor (4):

"Birinci Tanrı ikincisine: `Ben göğü yarattım. Ayağa kalk, göğe git ve sen de bir şey yarat' dedi. O yukarı çıkıp güneşi yarattı. Ve o da başka birine söyledi. Diğeri de yukarı çıkıp ayı yarattı. Dördüncüsü ufku, beşincisi sabah yıldızını, altıncısı ise atmosferi yarattı."

****

Yezidi inancına göre, Tanrı yalnız dünyayı yaratma sürecinde aktif göründü. Yaratılıştan sonra

ise, kendisi dünyayı terkedip göğe çekilerek, her şeyi meleklerine bıraktı. Dünyanın tanrısı da Melek Ta'us oldu.

Tanrı sadece dünyanın yaratıcısıdır, ama onun koruyanı değil. O, aktif değildir ve artık dünya ile ilgilenmiyor. O, çoğu Yezidinin ne kurbanını ne de duasını alıyor ve özel bir tapınmayı da gerektirmiyor. Komşu dinlerin etkisi altında kalarak doğrudan Tanrı'ya dua eden Yezidiler de var.

Tanrının Yezidiler arasında birçok adı bulunuyor. Arapların "Allah", Kürtlerin "Xudê" adı yanında, o "Chajr" (iyi), "Ayezd" veya "Yezd" ve "Azad" olarak da tanımlanıyor. (6) Emir Muaviya, "Ahura-Mazda" ve "Izad" isimlerini de zikrediyor; Fakir Hasan bu adlara ek olarak "Reb" diyor. "Bala" (büyük) da tanrının adlarından birisidir.

Olmayan Şeytan

Yahudi, Hıristiyan ve Müslüman dininin tersine, Yezidi dini Şeytanı tanımıyor. Gerçi Melek Ta'us yukarıda adı anılan dinlerin Şeytan tanımlamasına uyuyor, ama buna rağmen o, son derece iyi bir yaratık, ahlaki direktifleri, dinlerin sırlarını ulaştıran biri olarak adlandırılıyor. Yezidiliğe göre Şeytan, esas itibariyle kötü olsaydı, doğal olarak Tanrı da, onun hakkından gelemeyen zayıf biri olmuş olurdu. Asıl olarak, Yezidilerin, kötülüğün simgesi olarak nitelenen Şeytanı yadsımaları, bir bütün olarak kötülüğü yadsıdıkları anlamına gelmemeli.

Yezidiler, Şeytanı inkar ettikleri için, Şeytan tehditleri ve cehennem korkusuyla kendi dinlerinin devamını sağlayamayacaklarını bilen Müslüman ve Hıristiyanlar, onları, Şeytana tapanlar (Şeytanperest) olarak niteliyor ve karalıyorlar.

Müslüman propagandasının etkinliği ve insanları bilgilendirecek din adamlarının eksikliği yüzünden, Yezidilerin kendileri bile çoğu kez, Şeytana saygı duyduklarını veyahut ona taptıklarını söylüyorlar.

Yezidiler için Şeytanın adını ve benzer çağrışım yapan kelimeleri telaffuz etmek yasak. "Mishefa Reş"te bu tabunun oldukça tuhaf bir gerekçesi vardır. 24. ayette, "Çünkü, o tanrımızın adıdır" denilerek bu kelimeyi telaffuz etmek yasaklanmıştır. En azından bu pasajda, genellikle "Şeytan" kavramının telaffuz edilmesinin yasaklanması, muhtemelen Müslümanların tahrifatlarından kaynaklanmıştır.

Melek Ta'us

Her ne kadar kendileri arasında da tartışmalı olsa bile, Yezidi dininin odak noktasını Melek Ta'us (Ta'us-i Melek) oluşturmaktadır. Onun hakkında, onu değişik rollerde gösteren çok farklı rivayetler vardır.

Melek Ta'us'un kendisi muhtemelen çok tanrılı sistemin bir karşıt tanrısıdır (Zerdüştlüğün Ahrımanı). Sonra tek tanrılı dinlerin, melek doktrinlerinin etkisiyle (Örneğin: Hıristiyanlık ve Müslümanlık) birinci ve en büyük melek olarak kabul edilmiştir.

Bazı Yezidi efsanelerine göre, Tanrı, melekleri kendi nuru ile yaratmış; diğer rivayetlere göre, onlar, onunla beraber dünya-yumurtacığından çıkmışlardır. Diğer (Sofizmden etkilenen) efsaneler, meleklerin Tanrının cevheri olduklarını, onun özünden gelen mahluklar olduklarını söylemektedirler.

Öncelikle, birinci melek olan Melek Ta'us yaratıldı. "Tavus Meleği", bazı efsanelerde Cebrail (Gabriel), bazılarında da Azrail olarak adlandırılıyor.

Fakir Hasan'a göre, Tanrı Cebrail'i kendi eliyle yarattı: "Onu, bir tavus kuşu gibi çok renkli yarattı. Onu "dara herhere" isimli bir ağacın üstüne koydu. Tanrı ona kendisinin ve Tanrının kim olduğunu sordu. O zaman sadece ikisi vardı, ama Tavus Meleği'nin bundan haberi yoktu. Nasıl yaratıldığını da bilmiyordu. Cebrail cevap verdi: `Siz, sizsiniz; ben de, ben.' Bunun üzerine Tanrı ona, özgür olduğunu, gitmesini söyledi... Üçüncü kez soru yöneltmeden önce, kainatın yaratıcısı Tanrı bir kuş biçiminde Tavus Meleği'nin yanında durdu ve Tavus Meleği'nden, kendisinin yaratılan, Tanrının ise yaratıcı olduğunu söylemesini istedi. Melek, Tanrının söylediklerini tekrarladı."

Müslüman propagandasının etkinliği ve insanları bilgilendirecek din adamlarının eksikliği yüzünden, Yezidilerin kendileri bile çoğu kez, Şeytana saygı duyduklarını veyahut ona taptıklarını söylüyorlar.

Emir Muaviya'ya (7) göre; Melek Ta'us'un `isyan'ı başka bir biçimde gerçekleşti. Tanrı, kendisi tarafından yaratılan insanları Melek Ta'us'la tanıştırarak, bundan böyle insanlara itaat etmesini emretti. Melek Ta'us ise bunu reddetti: "Onlar benim mahluklarım, ben onlara itaat etmeyeceğim. Ben sadece sana, yaratanım olduğun için itaat edeceğim" dedi. Emir Muaviya, bu, ayaklanma ve boyun eğmenin tuhaf karışımının, inancın çeşitliliğini simgelediğini ve insanlar için bir sır olarak kalacağını söylüyor.

Wiessner'e (8) göre, Melek Ta'us'un, başından beri Tanrının ve Şêx Sin'in yanında olduğunu belirten başka bir rivayet var. Melek Ta'us, kendini beğenmişliğin gururuyla, Şêx Sin'in kendisine tapmasını sağlamaya çalıştı. (Başka bir rivayete göre bunu meleklerin yanında yaptı). Bunun üzerine Tanrı Melek Ta'us'u cehenneme göndererek cezalandırdı. Orada, o, pişman oldu, bu nedenle Tanrı ondan

bağışlayıcılığını esirgemeyerek onu cehennemden çıkardı ve dünya hükümdarı olarak görevlendirdi.

Müslümanlar arasında oldukça yaygınlık kazanan başka bir efsaneye göre, Melek Ta'us cehennemde, 7 bin yılda, 7 fıçı dolduracak kadar gözyaşı akıttı ve bununla cehennem ateşi söndürüldü veyahut kıyamete kadar söndürülecekti. Müslüman ve Hıristiyanlar, bu rivayetle Yezidilerin cehennemin varlığını yadsıdıkları düşüncesindeler.

Fakir Hasan'a göre, bu rivayette sözü edilen olay, bir Yezidi rivayeti değildir ve Yezidi olmayan birinin öfkesi sonucu üretilmiş olmalıdır. Müslüman, Mustafa Nuri Paşa tarafından 1905'te yayınlanmış bir broşürde de Yezidileri haklı çıkaran irdelemelere rastlanılıyor, bu da Fakir Hasan'ı doğruluyor.

Melek Ta'us'un kendini beğenmişliği yüzünden değil, onun Adem'i aldatması nedeniyle cezalandırıldığına ilişkin Transkafkasya Yezidilerinin bir efsanesi var. Adem, ilk gecenin başlangıcında karanlıktan çok ürktü ve güneşin geri gelmeyeceğinden korktu. Melek Ta'us ona, ruhunu kendisine teslim ederse, güneşin yeniden doğmasını sağlayacağı sözünü verdi. Güneşin ertesi gün nasıl olsa doğacağını bilmeyen Adem, Melek Ta'us'un koşulunu kabul etti. Tanrı, meleği bu muzipliğinden ötürü cezalandırdı.

Müslümanlar arasında oldukça yaygınlık kazanan başka bir efsaneye göre, Melek Ta'us cehennemde, 7 bin yılda, 7 fıçı dolduracak kadar gözyaşı akıttı ve bununla cehennem ateşi söndürüldü veyahut kıyamete kadar söndürülecekti. Müslüman ve Hıristiyanlar, bu rivayetle Yezidilerin cehennemin varlığını yadsıdıkları düşüncesindeler.

****

Tanrı, dünyayı yarattıktan sonra, dünyadan geri çekildiği için, Melek Ta'us dünyanın egemen hükümdarı oldu. Tanrı tüm yetkilerini ona devretti. Melek Ta'us'un, halkını yönetmek için çoğu kez insan kılığında dünyaya geldiği rivayetleri var. Melek Ta'us'un, bakire bir kadından doğarak Halife 1. Yezid ve Şêx Adi olarak dünyaya geldiği öne sürülüyor. Ancak, bu olayda tartışma götüren bir nokta var: Niçin bir müslüman Halife, Yezidilerin evliyası olsun?

Melek Ta'us'un her yıl Yezidilerin kutsal ayinlerinde, Şêx Adi'nin, Laleş'te bulunan türbesinden esrarengiz bir biçimde ortaya çıktığına ve kendi isteklerini ilettiğine inanılıyor.

Melek Ta'us, en azından eski tanımlamalarda tavus kuşuyla benzer bir yanından bahsedilmemesine rağmen, bir kuş şeklinde -genellikle de tavus kuşu- olarak kabul görüyor.

Yahudi-Hıristiyan Ahdiatikleri ve Müslümanların Kuran'ı, Tanrı tarafından yaratılan bir meleğin Tanrıya itaatsizlikten Tanrının rakibi Şeytan rolünü üstlendiğini varsayıyor. Yezidilerin böylesine asi bir meleği tanımama gerçeği veyahut efsanedeki, -Melek Ta'us'un cehenneme düşmesinden sonra pişmanlık duyduğu ve tekrar melekliğe alındığı-, Melek Ta'us'a verilen değeri Şeytana saygı gibi görme biçimindeki önyargıyı geliştiriyor.

Özellikle Müslümanlar için, "başka bir Tanrı"ya tapılması veyahut "Şeytana tapma" iddiası, Yezidileri katletmek ve köklerini kazımak için yeterli neden oldu. Çoğu kez, en azından sıradan Müslüman dindarlar, Şeytana tapanlar olarak bildikleri Yezidilere karşı savaş yürütmekle hayırlı bir iş yaptıkları inancındaydılar.

Diğer Melekler

Melek Ta'us'un (Cebrail) dışında başka melekler de var. Yezidi geleneklerine göre, dünya yaratılmadan önce toplam yedi melek vardı. Bu rivayette sözü edilen meleklerin isimleri de, Yahudilerin melek öğretisinin devralındığını gösteriyor. Melek Ta'us'tan sonra birer günlük aralıklarla, Dardail, İsrafil, Mikail, Azrail (Cebrail'in de yeraldığı rivayetlerde, özellikle Azrail Melek Ta'us olarak ifadelendiriliyor) Şamnail ve Turail. Melekler, eski Babillerin tapınmalarında olduğu gibi bazan yıldızlarla özdeşleştiriliyor.

Melek Ta'us'tan sonra Yezidilerin baş melekleri, Şêx Şems ve Şêx Sin'dir. Şêx Sin (Ay Meleği) bazı rivayetlere göre Tanrının yanında ezelden beri vardı ve bir kuş biçiminde Tanrıyla beraber bir ağaca, daha doğrusu bir gül dalına kondu; başka rivayetlere göre, yalnız kalmaktan yorulan Tanrı, onu kendi cevheriyle yarattı. Sonunda aralarında, Şêx Sin'in yenilgisiyle sona eren bir gagalaşma düellosu oldu. Şêx Sin'in şekli, eski Babillerin Ay Tanrısı ve sonraki Baş Tanrı Harran Sin'e dayanıyor. Yezidilerin tek tanrı sisteminde, Tanrı sonunda bir baş meleğe dönüştü.

Şêx Şems (Güneş Meleği), "Mıshefa Reş"in yaratılış öğretisinde İsrafil'le aynı tutuluyor. Şêx Şems, çoğu Yezidi nazarında, Melek Ta'us'tan daha fazla saygı görüyor. Tüm Yezidiler bunun için güneşe yönelerek dualarını okuyorlar. Geliyê Laleş'te Şêx Adi'nin tapınağıyla, Şêx Şems'in kutsal tapınağı birbirlerine uzak olmayan yerlerde bulunuyor. Şêx Şems'in ailesinden gelen din adamları çok saygın bir konuma sahipler.

Yezidilerin "meleği" Şêx Şems muhtemelen eski Babillerin Güneş Tanrısı olan Şamaşin'in deva-

mıdır. Eski Yahudi-Hıristiyan "Ahdiatik'te" Samson olarak adı geçen de, Şêx Şems veya Şamaş'la özdeşleştirilebilir.

Şêx Adi'ye Hürmet

Yezidilikte Melek Ta'us'tan fazla üzerinde tartışılan konu Şêx Adi'nin kişiliğidir. O, çoğu Yezidi tarafından yüksek evliya, hatta Tanrının yeryüzündeki yansıması olarak görüldüğü halde, diğer Yezidiler için kendi dinleriyle -halis Zerdüştlük olarak görüyorlar- ilişkisi yoktur, tersine Müslümanlar tarafından, Kürtler üzerinde daha yoğun bir dini propaganda gerçekleştirmek için gönderilmiştir.

Bu arada, Yezidiler tarafından sayılan Şêx Adi'nin, aslında Kürt olmayan Sufi Adi ben Misafir adında bir Müslüman olduğu kesinleşmiştir. Bu İslami tarikat kurucusu ve İslam çevrelerinde kabul gören birçok dini eserin yazarı olan şahsın, nasıl Yezidi kutsal din adamı olduğu konusu ise henüz aydınlanmış değil.

Şêx Adi'nin müritleri arasında, özellikle Hakkari bölgesine yerleşmesinden sonra çok sayıda Kürdün bulunması olasılığı da vardır. Şêx Adi'nin kurduğu Adaviye Tekkesi, ölümünden sonra da akrabalarının idaresinde varlığını sürdürmüştür. Tekkenin Müslümanlar dışında diğer din mensuplarına da açık olup olmadığı bilinmiyor. Adaviye ismi daha sonraları hem tarikat mensupları, hem de Şêx Adi'nin müritleri için kullanılmıştır.

1231'den itibaren Kürdistan'ı yakıp-yıkan Moğolların da baskısı sonucu, ortak bir savunma cephesi oluşturuldu.

Adaviye Tarikatı mensuplarının Kürdistan'da hangi tarihten itibaren Yezidi din adamları kesimi olarak görüldüğü ya da kendilerinin böyle bir nitelemeye gittikleri bilinmiyor.

Din adamları islamın birçok kuralından vazgeçip, yerine Yezidi inancını koyarken, Şêx Adi'ye olan saygınlık korundu ve bu, sıradan inananlar arasında da yer etti. Yezidi inancına, Şêx Adi'nin eser ve öğretilerinden ise fazla bir şey alınmadı.

Şêx Adi'ye yönelik kutsama, 20. yüzyılın ortalarına kadar Şêxan bölgesiyle ve buradan göç eden Yezidilerle sınırlı kaldı. Yezidilerin hepsinin ortak bir kimliğe kavuşma çabasında oldukları günümüzde ise, bu kutsama büyük bir olasılıkla Yezidi inancının kalıcı bir parçası olmuştur.

Yezidilikte Melek Ta'us'tan fazla üzerinde tartışılan konu Şêx Adi'nin kişiliğidir. O, çoğu Yezidi tarafından yüksek evliya, hatta Tanrının yeryüzündeki yansıması olarak görüldüğü halde, diğer Yezidiler için kendi dinleriyle -halis Zerdüştlük olarak görüyorlar- ilişkisi yoktur, tersine Müslümanlar tarafından, Kürtler üzerinde daha yoğun bir dini propaganda gerçekleştirmek için gönderilmiştir.

Dünyanın ve İnsanın Yaratılışı

Dünyanın yaratılışla ilgili olarak da Yezidiler'de değişik rivayetler var. Tanrı, dünyanın yaratanı olarak kabul ediliyor. Yaratılış ise, yoktan varolma değil, dünyanın ilk halinin belli bir düzene kavuşturulması olarak niteleniyor. Mıshefa Reş'e göre, Tanrı önce beyaz bir inci yarattı. Yedi meleğin yaratılışından sonra bu inci parçalandı. Tanrı meleklerin de yardımıyla bu parçalardan dünyayı düzenlendi.

Her melek, elindeki parçalardan, yıldızlardan cehenneme kadar, dünyanın bir bölümünü yaratma görevini üstlendi.

"Sonra Melek Ta'us gökyüzünün dört yanından toprak getirdi ve ondan bir hamur yaptı. Bu hamuru yedi gün süre ile bekletti. Her gür hamuru yeniden yoğurarak bir melek yarattı. Yedi gün sonra hamuru bir tabut gibi serdi. Daha sonra Tanrı, Melek Ta'us'a hamura ruh vermesini emretti. Cebrail ona ruh verdi ve Adem olarak adlandırdı. Adem'e cennet verildi. O, binlerce yıl cennette kaldı."

Fakir Hasan, ilk insanların yaratılışını işte böyle anlatıyor. Buna ilişkin başka bir anlatıma göre, insan, bir başka Tanrının ruhunu alarak canlı bir varlık halini almıştır: Tanrı, şekillenen Adem'in vücuduna, öteden beri kendi yanında kuşvari biçimde yaşayan Şêx Sin'in ruhunu yerleştirdi.

İnsanın aynı zamanda erkek ve kadın olarak yaratılışıyla ilgili başka bir rivayette ise, Emir Muaviya (9) şöyle demektedir:

"Azda, Tavus Meleği'ne kendisine verilen görevi yerine getirmesi için avuç dolusu toz verdi. Tavus Meleği, eline konulan tozla önce bir erkek ve bir kadın; geri kalanıyla da dünyayı yarattı."

***

İlk insanların belli bir yemeği (buğday ile üzüm) yemeleri, Tanrı tarafından yasaklanmıştı. Adem'i, bu yemeği yemesi için Melek Ta'us baştan çıkardı. Yudumladıktan sonra, sindirim için gerekli vücut açılımları bulunmadığından Adem'de karın ağrısı peydah oldu. Melek Ta'us bu yüzden, Adem'i cennetten kovdu.

Şahid ben Jar ve Yezidiliğin Oluşması

"Adem ve Havva, birlikte 80 çocuk yaptılar. Bir süre sonra çocuklarını nasıl iyi eğitecekleri konusunda tartıştılar; çünkü her ikisinin de, ideal insan hakkında farklı fikir ve tasarımları vardı.

Adem ile Havva, bu dünyada herkesin kendisi için söz hakkına sahip olmasını istiyorlardı. İkisi de, soylarının devamı ve Azda'nın kendilerine yüklediği dünyayı yeşil ve yaşanır hale getirme görevlerini yerine getirmek için kendilerine ihtiyaç duyulduğunu anlayamamışlardı.

Adem ve Havva, dünyevi hırs ve gerçekleri görmez tavırlarının da etkisiyle, birbirileriyle çelişen isteklerini bir denemeden geçirme kararı verdiler. Her biri kendi küpünü "alnının teri"yle doldurdu... Aradan 40 gün geçti... Adem'in küpünden `Şahid ben Jar' adında yakışıklı bir delikanlı çıktı. O, insanlara örnek olması gereken bir ideali simgeliyordu. Havva'nın küpünden sürüngenler ve tehlikeli böcekler çıktı.

Adem, Şahid'in yapısından hemen o anda, o kadar çok etkilendi ki, kendisinin geri kalan 40 erkek ve kız çocuğunu unuttu. Bunun üzerine hepsi annelerinin etrafına toplanıp, kinlerini boşalttılar. Havva onlara, Şahid'i öldürmekten başka bir çıkış yolu kalmadığını açıkladı. Etrafına toplanan çocuklarına, "O varolduğu sürece, sizler onunla kıyaslanırsınız ve her seferinde yenik düşersiniz" dedi.

Şahid'i öldürmek için gizli bir plan yapıldı ve bu utanç verici olay için bir gün saptandı... O vahim günün sabahında Tavus Meleği, dört cine, 80 çocuğun ağzına, uyudukları zaman tükürmelerini emretti. Komplocular uyandıklarında kendilerinden olan herkesin ayrı bir lisanla konuştuğunu, hiçbirinin diğerini anlamadığını tespit ettiler. Havva, üvey kardeşlerini öldürmek için, onlara parola verip göndermek için geldiğinde, onlar kendi annelerinin dediklerini anlamıyorlardı.

Emir Muaviya (10) da, insanlığın tarihi akışı hakkında bunları anlatıyor.

Emir Muaviya (11), Şahid ben Jar'a bir meleğin eş olarak gönderildiğini bildiriyor. Onun neslinden olanlar Yezididirler. Diğer insanlar Adem ile Havva'nın 80 çocuğundan gelmedirler.

Başka bir efsaneye göre Yezidiler, Androgyen'in (eril-dişil) Adem'in dölünden meydana gelmişlerdir. Diğer halklar, Adem ve Havva'nın ikiz çocuklarından üremişlerdir. Böylelikle Yezidiler (ya da geçmişte Yezidi olan Kürtler), bir taraftan dünyanın en eski halkı olmuş; diğer taraftan, yaradılışları diğerlerinden farklı olarak, cinsel ilişki olmadan gerçekleşmiş, böylece bir tür mükafatlandırılmışlardır.

İnsanlığın diğer kavimlerinden farklı olarak yaratılmış olmaları nedeniyle, Yezidilerden herhangi birinin, Yezidi olmayan biriyle evlenmesi yasaktır.

Dünya Çağı Öğretisi

Yezidilerin en azından bir kısmı, tarihin değişik çağlardan oluştuğuna inanıyorlar. Her bin yılda, diğer efsanelere göre her 10 bin yılda yeni bir "ilah" yeryüzüne inip, yeni bir çağ üzerinde hakimiyeti devraldı. Yasalar ve hükümler çıkardı ve misyonunun bitiminde tekrar göğe geri çekildi. Fakat, "ilah"ların ortaya çıkışındaki sistematiğe ilişkin kesin bulgulara rastlanmıyor.

Yezidilerin en azından bir kısmı, tarihin değişik çağlardan oluştuğuna inanıyorlar. Her bin yılda, diğer efsanelere göre her 10 bin yılda yeni bir "ilah" yeryüzüne inip, yeni bir çağ üzerinde hakimiyeti devraldı. Yasalar ve hükümler çıkardı ve misyonunun bitiminde tekrar göğe geri çekildi. Fakat, "ilah"ların ortaya çıkışındaki sistematiğe ilişkin kesin bulgulara rastlanmıyor.

Yezidiler bu eski öğretileriyle şu anda "Melek Ta'us Çağı"nda bulunuyorlar. Kendi değerlendirmelerine göre -muhtemelen Hıristiyanlarla ilişkide bulunan Yezidilerce geliştirilmiş- gelecek çağda Hz. İsa'nın hükümdarlığına geçilecek.

Ölüm, Ruhun Dolaşımı ve Dünyanın Sonu

Yezidiler, ruhun dolaştığına (Metempsychose) inanıyorlar. Onlar için ölümden sonra, cennet veyahut cehennemde, Hıristiyan ve Müslümanların inandıkları bir yaşam olamaz. Sadece bu neden bile, Yezidiliğin, bir İslam ya da sahte-İslam tarikatı olduğu biçimindeki belirlemelerin gerçekdışılığını göstermeye yetiyor.

Ruh dolaşımı öğretisi, İlkçağ'da Akdeniz bölgesinde ve halk inancında derin (çoğu kez tanrı bilimi ve resmi dinden farklı olarak) yer etmişti. Bu inanç, değişik dinlerde, örneğin Maniçeismus'da, Gnosis'te ve yeni politik felsefede de, ilahiyat tarafından gerekçelendirilmiş ve geliştirilmiştir.

Cennet ve cehennem bu dünyada bütünleşmişlerdir. Bir insanın yaptıkları bu dünyada cezalandırılır veya mükafatlandırılır.

Dünyevi ölümden sonra, insan ruhu tekrar doğuyor. Yezidi öğretisine göre, ölümden sonra bir insanın ruhu vücudundan ayrılıyor ve -muhtemelen belirli bir bekleme süresinden sonra- tekrar doğu-

yor. Bu arada, iyi olan insanların içindeki ruh tekrar doğmalıdır. Yezidiler arasında varolmadan, varolmaya adım adım her bir basamakla, basit bir insandan Emir mevkiine kadar ulaşmak mümkündür. Terazide, günahı ve sevabı eşit olanlar, koyun, keçi veya ceylan olarak; kötü olanlar ise, kısrak ve eşek olarak; dik kafalı ve inatçı iseler köpek ya da domuz olarak dünyaya geri döneceklerdir.

Ruh dolaşımı inancının nedeni, Emir Muaviya'ya göre basittir: "Çünkü, en büyük yaratıcı Tavus Melek tarafından yaratılan canlıların sonsuz olmasından başka birşey düşünülemez."

Hıristiyan Ermenilerle sıkı bağları olan Erivan çevresindeki Yezidilerin tümü, "kıyamet günü ateşin tüm kötülükleri ve pislikleri yutacağına" inanır görünüyorlar.

Fakir Hasan da, insanların belli bir süre cezalarını çekecekleri bir cehennemden bahsediyor:

"Orada ateş var, hoş değildir. Oraya gelen yanacaktır. Eğer biri, adam öldürme vb. bir suçunun cezasını çekmediyse, o, öldüğünde Reb tarafından cehenneme gönderilecektir. Günahlarının bedelini ödedikten sonra, tekrar cehennemden çıkarılacak. Cehennem, dünyevi bu mahkemelerle kıyaslanabilir."

Bir ruhun sonu olmadığı gibi, Yezidi inancına göre, dünyanın da sonu yoktur. Tanrı dünyayı yarattı; bu nedenle de, dünyayı tekrar yoketmesi için bir neden yok. Tanrı dünyayı eğlenmek için yaratmadığından, hevesi geçtikten sonra da yıkamaz.

Kutsal Kitaplar

Yezidiler, iki "kutsal kitap" tanıyorlar: "Mıshefa Reş" (Kara Kitap) ve "Kitabı Yelva" (Vahiy Kitabı). Bu iki kitabın ortaya çıkışlarıyla ilgili olarak farklı ifadeler var. Çoğunluğu Arapça yazılı kitaplarda, farklı, hatta kısmen çelişkili ifadeler de vardır. Şêxan mıntıkasının ötesinde her iki kitap ta genel olarak bir yayılma ve beğeni kazanmadı. Yeni yeni gelişen iletişim olanakları sayesinde, "Kitap dini değil" ayıplamasından kurtulan Yezidiler, kitaplarını, artık daha çok benimsiyorlar. Ama kitapların ortak içeriği ve bağlayıcı bir yapıları halen yoktur.

Bazı rivayetlere göre "Mıshefa Reş" 7. yüzyılda, "insan kılığına giren melekler" ya da Hasan al Basri (648-728) tarafından yazıldı. "Kitabı Yelva"yı, bir söylentiye göre, Şêx Adi'nin sekreteri Fahr-ad-Din, kendisine dikte edildiği gibi yazmış.

"Mıshefa Reş"in büyük bir bölümü, yaradılış öyküsündeki rivayetlere, meleğin ve insanın meydana gelmesi teorisine ve de Yezidileri yönetmiş "kralların" söylemlerine dayanıyor. Sadece bir bölümü, Yezidiler için yasaklanmış şeylere ve suçlara değiniyor.

"Kitabı Yelva", özdeyişleri ve çoğu somut olmayan yaşamda riayet edilmesi gerekli düzenlemeleri kapsamakta.

Her iki kitabın ilk yazılı rivayetleri, 19. yüzyılın sonunda ortaya çıktı. 1913'te Maximilian Bittner, Kürtçe ve Arapça rivayetleri, eleştirel bir Almanca çevirisi ile birlikte yayınladı. "Kürtçe rivayetler" dininden dönen bir Yezidi tarafından iki el yazması şeklinde bitirilmiştir. "Bu el yazmaları, sıkı bir şekilde korunan Sincar Yezidi tapınaklarında, tabandaki bir taşın altında saklı tutulan bir kutunun içinde muhafaza edilmektedir."

Bu arada eski ve muhtemelen ilk rivayetlerin, yeni üslupla ayrıntılarını irdeleyen başka kitaplar da var. Hangisinin kutsal kitapların ilk metinlerini irdelediği, metinlerin asıllarına uygun olup olmadıkları, günümüzde elde bulunan rivayetlerden hangisinin doğru olduğu şimdiye kadar gün ışığına çıkmadı. En azından, Bittner tarafından yayınlanmış metinlerin bazı yerlerinde tahrifatlar olabilir. Yezidiler veyahut kitapları, örneğin hiçbir zaman "Şeytan"ın kendi Tanrılarının ismi olduğunu iddia etmezler; "Mıshefa Reş"in 24. ayetinde sözkonusu olduğu gibi. Sözde, İ.S. 7. yüzyılda yazılmış bir eserde, 12. yüzyılda yaşamış biri olan Şêx Adi'nin katibi Fahr-ed-Din'in bir meleğin ruhundan geldiğinden bahsedilmesi, anlaşılacak gibi değildir.

Gelecekte, iki kitabın metinlerinden hangisinin asıl kaynak olduğu ve gerçekten -Hıristiyanlar için İncil'in, Müslümanlar için Kuran'ın olduğu gibi- "Kutsal kitaplar" olarak görüleceği konusu şüphe götürür.

Dipnotlar

*1. **Gernot Wiessner**; .. in das tötende Licht einer fremden Welt gewandert, in: Schneider, Die Kurdischen Yezidi, Göttingen 1984, (İİKürt Yezidileriİİ adlı kitabın 31. sayfasından itibaren yeralan İİYabancı bir dünyanın öldürücü ışığına yolculukİİ başlıklı yazısı).*

*2. **Emir Muaviya ben İsmail al-Yazidi;** Gute Gedanken, gute Worte, gute Taten: Zarathustra zu uns sprach, Hamburg 1990 (İİİyi düşünceler, iyi sözler, iyi işler: Zerdüşt'ün bize anlattıklarıİİ, 45. sayfadan itibaren).*

*3. **Fakir Hasan Asal;** Protokoll der Anhörung vordem Bundesamt für die Anerkennung auslandischer Flüchtlinge in Dortmund, İİ(Dortmund mülteciler mahkemesinde verdiği sığınma ifadesi tutanağı)İİ.*

*4. **Hella Schlumberger;** Der brennende Dornbusch. Im Verbotenen Land der Kurden, Frankfurt am Main 1991 (İİYanan Çalı: Kürtlerin Yasaklanan Ülkesindeİİ, 291. sayfa).*

*5. **Bittner**, Die Heiligen Bücher der Jezidin oder Teufelsanbeter, Denkschriften der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften, Wien, 1913 İİ(Yezidilerin ya da Şeytanperestlerin Kutsal Kitapları)İİ.*

*6. **Emir Muaviya**, a.g.e., sayfa 45.*

*7. **Emir Muaviya**, a.g.e., sayfa 46.*

*8. **Wiessner**, a.g.e., sayfa 43.*

*9. **Emir Muaviya**SS, a.g.e., sayfa 46.*

*10. **Emir Muaviya**, a.g.e., sayfa 48.*

*11. **Emir Muaviya**, y.a.g.e., sayfa 55.*

Şeyh Mahmut'un Yargılanması

2. Bölüm

C. RÊNAS

Refik Hilmi, anılarında geniş bir biçimde Şeyh Mahmut'un yargılanmasından bahsediyor ve kısaca şunları söylüyor:

Şeyh Mahmut ve enişteşi Şeyh Heme Garib'in yargılanmaları için, Bağdat'ta üyelerinin hepsi İngiliz olan askeri bir mahkeme kuruldu. Şeyh Mahmut, "Büyük Biritanya hükümetine silahla karşı koyarak kan dökmek ve zarara neden olmak; İngiliz bayrağını indirip yırtmak ve yerine Kürt bayrağı çekmek"le suçlanıyordu. İngilizler, Süleymaniye'den bazı tanınmış simaları şahit olarak mahkemeye getirmişlerdi. Şahitlerin bir kısmı gönüllü olarak, bir kısmı ise İngilizlerin baskısı sonucu gelmişlerdi.

Şeyh Mahmut, herşeyden önce mahkeme üyelerinin aynı zamanda davacı olan İngilizlerden kurulmuş olmasına karşı çıktı ve mahkemenin meşruiyetini tanımak anlamına gelen kendisine avukat tutulmasını reddetti, savunmasını kendisi üstlendi. Kendisinin değil, baskı yapan İngilizlerin suçlu olduklarına, verdikleri sözleri yerine getirmediklerine; Kürdistan'ı korumak ve Kürt halkının meşru hakları için mücadeleyi bir görev olarak gördüğüne, dökülen kandan kendisinin değil İngilizlerin sorumlu olduğuna inanıyordu.

Şeyh Mahmut, mahkemede kafesteki bir kaplan gibiydi. Görüşlerini dile getiriyor, yalancı şahitlere acıyarak bakıyordu. Neticede mahkeme Şeyh Mahmut'u idama mahkum etti.

Askeri mahkeme bu kararı verirken iki noktayı gözönünde tutmuştu: 1-İngilizlerin, kendilerine karşı gelenleri nasıl cezalandıklarını göstermek, 2-Eğer İngiliz hükümeti kararı değiştirirse, o zaman da bunu, İngilizlerin kendilerine karşı savaşanlara dahi merhametli davrandıklarına dair bir belge olarak ileri sürmek.

Beklendiği gibi, Londra, askeri mahkemenin aldığı kararı değiştirdi ve Şeyh Mahmut'a 10 yıl sürgün cezası verdi. Bazı yorumcular, bunu Şeyh Mahmut'un esir aldığı İngilizlere iyi davranmasına bağladılar. Ama İngilizlerin, ileride yine Şeyh Mahmut'a muhtaç olabilecekleri ve bu nedenle cezasını değiştirdikleri kimsenin aklına gelmedi.

Şeyh Mahmut, herşeyden önce mahkeme üyelerinin aynı zamanda davacı olan İngilizlerden kurulmuş olmasına karşı çıktı ve mahkemenin meşruiyetini tanımak anlamına gelen kendisine avukat tutulmasını reddetti, savunmasını kendisi üstlendi. Şeyh Mahmut, mahkemede kafesteki bir kaplan gibiydi

Wilson, Londra'nın mahkeme kararını değiştirmesini resmen eleştirdi. A. T. Wilson, Mesopotamia 1917-1920 adlı eserinde şöyle diyor: "Şeyh Mahmut'un sağ kalması, dostları için büyük bir umut, düşmanları içinse büyük bir korku kaynağıdır. Dostları, onun birgün döneceği umuduyla mücadelelerinden vazgeçmiyecekler, düşmanları ise hergün onun dönüş korkusunu taşıyacaklardır. Kısaca Şeyh Mahmut sağ olduğu müddetçe Kürdistan'da asayiş olmayacaktır."

Şeyh Mahmut'a böylesine karşı olan Wilson, onun yiğitliğini ve cesaretini dile getirmeden kendini alamıyor ve aynı eserinde şöyle diyor: "Hastahaneye Şeyh Mahmut'un yanına gittim. Korkmadan söyle diyordu: `Sadece İngiliz askeri mahkemesi değil, hiç bir mahkeme beni yargılayamaz, çünkü ben, Müttefiklerin, halklara tanıdığı haklar için İngilizlere karşı savaştım. Kürt ve Kürdistan

için kendimi fede ettim, ederim.' Daha sonra bana ABD Başkanı Wilson'un yayınladığı 14 maddeyi hatırlattı ve okudu. Daha sonra kelepçeli kollarını açtı ve bir Kuran çıkardı. Kuran'ın içinde bulunan Wilson prensibleri ve İngilizlerle Fransızların 1918 yılında, Küçük Halkların Hakları konusunda yayınladıkları bildirinin Kürtçesini bana gösterdi." (43)

R. Hilmi'nin de dediği gibi, İngilizler, Şeyh Mahmut'a ileride yeniden ihtiyaç duyabileceklerini gözönünde tutarak, idam cezasını 10 yıl sürgüne çevirip, Hindistan'a gönderdiler. Böyle davranmakla İngilizler "haksız" sayılmazlardı, çünkü Şeyh Mahmut hareketinin bastırılmasından kısa bir süre sonra, Irak'ta geniş çapta bir Arap ayaklanması yaşandı. İngilizler Süleymaniye'yi ele geçirmişlerdi, ama bir bütün olarak Güney Kürdistan'da hakimiyeti sağlayamamışlardı. Şeyh Mahmut'un yenilgisinden sonra, meydan büyük oranda "Türk taraftarlarına" kalmıştı ve bunlar gün geçtikçe Güney Kürdistan'da güçleniyor, İngilizleri tehdit eder bir hale geliyorlardı. Bunun yanısıra Türkiye'de Kemalist hareketin gelişmesi de İngilizleri rahatsız ediyordu. Tüm bunlar İngilizlerin Şeyh Mahmut'u idam etmeyip, sürgüne göndermeleri için yeterli nedenlerdi.

Savaş nedeniyle ekonomi çökmüştü. Buna bir de İngilizlerin topladıkları ağır vergiler de eklenince, halk, "eski kefen hırsızlarını" yani Osmanlıları arar hale gelmişti. Bir diğer neden ise 1920 San Remo toplantısında alınan kararlardı. Savaştan galip çıkan devletler, San Remo Konferansı'nda, "İngiltere ve Fransa'nın Irak, Suriye, Lübnan ve Filistin'de manda rejimi kurmaları kararının alınması hoşnutsuzluk belirtilerinin ortaya çıkmasına neden oldu."

Irak'ta Krallığın Kurulması ve Güney Kürdistan'daki Durum

Şeyh Mahmut hareketinin yenilgisi ve Şeyhin sürgüne gönderilmesinin üzerinden çok geçmeden, Irak'ın orta ve güney kesimlerinde Arapların İngiliz yönetimine karşı ulusal başkaldırıları baş gösterdi. "El Ahd el-Irak" ve "Haras el İstiklal" adlı örgütlerin yönetiminde başlayan ve kısa bir sürede Kürdistan da dahil tüm Irak'a yayılan ayaklanmanın temel iki nedeni vardı.

Savaş nedeniyle ekonomi çökmüştü. Buna bir de İngilizlerin topladıkları ağır vergiler de eklenince, halk, "eski kefen hırsızlarını" yani Osmanlıları arar hale gelmişti. Bir diğer neden ise 1920 San Remo toplantısında alınan kararlardı. Savaştan galip çıkan devletler, San Remo Konferansı'nda, "İngiltere ve Fransa'nın Irak, Suriye, Lübnan ve Filistin'de manda rejimi kurmaları kararının alınması hoşnutsuzluk belirtilerinin ortaya çıkmasına neden oldu." İngilizler bu hosnutsuzluk karşısında yayınladıkları bildiride, "Manda sisteminin İngiltere'nin himayesi altında, Özerk bir Irak devletinin kurulmasını öngördüğünü, " söylediler. (44)

Ama bu türlü açıklamalar halkı yatıştırmaya yetmedi ve Tel-Afar'da başlayan ayaklanma kısa bir süre içinde tüm Irak'a yayıldı. Bağdat'ta yaşayan Kürtler başta olmak üzere, Güney Kürdistan'ın bir çok bölgesinde Kürtler de ayaklanmaya katıldılar. Dr. Kemal Mazhar'ın "1920 Devrimi'nde Kürtlerin Rolü" adlı makalesinde verdiği bilgiler kısaca şöyle: Kürtler, bu ayaklanmada, 14 Nisan 1920 tarihinde Kızıl Rabat'ı İngiliz işgalcilerinden temizlediler. Hanikin'deki Kürtler, İran-İngiliz Petrol şirketine saldırdılar, Bağdat- Kerkük demiryolunu kestiler. Mendeli'deki Kürtler, Araplarla birlikte şehrin yönetimini ele geçirdiler. 24 Nisan tarihinde Delu ve Caf aşiretinin bir kesimi ile birlikte, İbrahim Han'ın yönetiminde ve kısa süren bir savaş sonucunda, Kifri'yi kurtardılar. Kifri'nin Kürtler tarafından kurtarılması İngilizleri telaşa düşürdü. Onlar bu ayaklanmanın tüm Kürdistan'a yayılmasından korktular. Longrigg komutasında bölgeye büyük askeri güçler sevkettiler. Çıkan çatışma sonucu, Kürtler dağlık bölgelere çekilmek zorunda kaldılar.

Kifri'nin kurtarılması çevreki aşiretleri harekete geçirdi. Beyatiler Tozxurmatı kurtardılar. Kerkük merkezindeki yurtseverlerde bir canlanma gözlendi.

Süleymaniye'de birkaç küçük çaplı hareketin dışında önemli bir ayaklanma yaşanmadı. Süleymaniye halkı daha birkaç ay önce amansız bir savaştan çıkmıştı ve M. Soane, olaylar başlar başlamaz, birkaç aşiret reisini gözaltına almıştı. Hevler ve çevresinin durumu çok karışıktı. Hevler halkı, yaptığı birkaç toplantı sonucunda ayaklanmacıları desteklediğini açıkladı. İngilizlerin tüm çabaları Hevler halkını yatıştırmaya yetmedi. Hevler halkı, bağımsız yönetimini oluşturma kararını vermişti. Bunun üzerine İngilizler, Kerkük ve Musul'dan Hevler'e yürüdüler ve hakimiyeti sağladılar. Surçi aşireti Batas'ı kurtardı ve Revanduz'u abluka altına aldı. Çıkan çatışmalar sonucunda İngiliz askerleri Hevler'e çekilmek zorunda kaldılar. Behdinan bölgesinde de durum aynıydı.

Tüm bunlara rağmen Kürt ve Arap isyancıları arasında herhangi bir dialoğ yoktu. Refik Hilmi ve benzeri birkaç aydının dialog için yürüttüğü çabalar da sonuç vermedi. (45)

1920 ayaklanmasını yöneten her iki örgüt de Kürt meselesinde şöven bir yaklaşımı benimsemişlerdi. Kürtlere herhangi bir hak tanımak bir yana, "Kürtlerin yaşadığı bölgelerin, Irak Arap devleti içine alınmasının zorunlu olduğu" (46) görüşünü savunuyorlardı. Bu şöven tutum Kürt ve Arap devrimcileri arasında diyaloğu önleyen en önemli nedendi.

Kürt ve Araplar arasındaki kopukluktan yararlanan İngilizler, büyük askeri güçleriyle isyanın belli başlı merkezlerini ele geçirip, ayaklanmayı bastırdılar. Ancak İngilizler, ayaklanma sonucunda Irak'ı tam sömürgeleştirme planından vazgeçmek zorunda kaldılar.

İngiliz Sömürgeler Bakanı Winston Churchill'in girişimiyle, 15 Mart 1921 tarihinde, Kahire'de bir konferans düzenlendi. Bu konferansa İngiltere'nin doğudaki tüm sömürgelerinden sömürge valileri katıldı. Konferansta Irak ile ilgili önemli sorunlar görüşüldü ve İngiliz yanlısı Emir Faysal el -Haşimi'nin yönetiminde Irak'ta bir manda krallığının oluşturulması kararı alındı.

"23 Haziran 1921'de Emir Faysal Irak'a geldi. 21 Temmuz 1921'de Irak İdari Meclisi, onu Irak Meliki olarak ilan etti. Ne ilginçtir ki, Melik olarak ilan edildiğinden sonra, üzerine `referandum' yapıldı" (47)

Emir Faysal'ın kral olarak ilan edilmesi, Kürdistan'da tepkilere yolaçarken, Araplar arasında olumlu karşılandı ve onları sevindirdi. İngiliz yanlısı Haşimi Hanedanlığının kurulması Güney Kürdistan'da huzursuzluğa neden oldu. Kürt halk yığınları, Kral Faysal yönetiminin de İngilizler gibi, Kürtlerin haklarına saygılı olamayacağını anlamışlardı. Kürt halkı tepkilerini "referandum" sürecinde değişik biçimlerde dile getirdi. En sert tepkiler Süleymaniye'den geldi. Süleymaniye halkı referandumu boykot etti. Kerkük'te Faysal aleyhine propoganda yapıldı." Musul'da, `Kürtlerin ve diğer ulusal azınlıkların haklarının tanınması zorunluluğu' şartının dayatıldığı ortak bir karar alınmıştı. (...) Dahası, Mahmut Berzenci'nin kardeşi Şeyh Kadir, İngilizlere karşı olan Kürt ve Arap güçlerine açık bir çağrı yaparak, sadece referandumu boykot etmekle kalmayıp, Mahmut Berzenci'nin geri dönmesi ve onun yönetiminde otonomi bölgesinin oluşturulması çağrısında bulunuyordu." (48)

İngilizler, özellikle Kürtlerden gelen tepkilere kulak asmayarak, Emir Faysal'ı Irak Kralı olarak ilan ettiler. Bu durum o dönemde İngilizlerin Irak politikasının gereği idi.

Şeyh Mahmut hareketinin bastırılmasından sonra İngilizler Kürt politikasında bazı değişiklikler yaptılar. İngiliz resmi belgeleri bu politikayı net bir biçimde ortaya koymaktadır. **"Hindistan Bürosu'ndan Dışişleri Bakanlık Müsteşarı'na"** başlığını taşıyan 9 Eylül 1919 tarihli ve 126676 sayılı resmi belgenin, "Majestelerinin Hükümeti Tarafından Verilen Emirler"BB bölümünde şunlar yazılıdır.

"Aşağıdakiler, Kürdistan'a ilişkin olarak Majestelerinin hükümetinin verdiği belli başlı emirlerdir:

(...)

"5. 9 Ağustos: İran hükümeti ile imzalanan anlaşmanın birinci maddesine göre Britanya hükümeti, İran'ın bağımsızlığına ve bütünlüğüne mutlak saygı göstereceği şeklindeki geçmişte defalarca vermiş olduğu teminatları en kesin biçimiyle yeniden kabul ediyordu. Bu teminat, Majestelerinin hükümetinin -bir keresinde Mezopotamya bürosunun eğilim gösterdiği- `Birleşik Kürdistan' önerisini (ki bu öneri zorunlu olarak İran topraklarında bulunan Kürdistan parçasını da içermektedir.) imkansız kılmaktadır.

Emir Faysal'ın kral olarak ilan edilmesi, Kürdistan'da tepkilere yolaçarken, Araplar arasında olumlu karşılandı ve onları sevindirdi. İngiliz yanlısı Haşimi Hanedanlığının kurulması Güney Kürdistan'da huzursuzluğa neden oldu.

"6. 22 Ağustos: Aşağıdaki telgraf Bağdat Sivil Komiseri'ne gönderildi: `Majestelerinin hükümeti Kızıl Robat'tan Kifri ve Kerkük'e uzanacak demiryolu hattı sorununu dikkatle incelemektedir. Nihai faydası ne olursa olsun, bu hattın acil olarak kurulması, Güney Kürdistan'ın kontrolü ve pasifleştirilmesinde elzem olduğu için, tümüyle stratejik kaygılarla düşünülmüştür... Kürdistan'ın geleceği henüz karara bağlanmamıştır; ancak Majestelerinin hükümetinin bu bölgelere ilişkin daimi sorumluluğunun hiçbir surette gevşek bir siyasal nezaretten öteye geçmeyeceği kesindir. Doğrudan bir İngiliz yönetimi türü ise konu dışıdır. Majestelerinin hükümeti mevcut koşullarda etkin bir askeri işgal için ilk adımın ne olacağı konusunda oldukça kararsızdır. Kendileri Güney Kürdistan'da İngiliz nüfuzunun genişletilmesi siyasetini şu ana kadar benimsediler, çünkü bölge sakinlerinin de bunu benimsediklerine inanmışlardı. İngiliz siyasi görevlilerin beraberindeki Kürt reislerinin hakimiyetindeki özerk Kürt devletleri oluşturulması önerinizi bu temelde desteklediler. Oysa şimdi öyle anlaşılmıştır ki bu inançları

yanlış çıkmıştır; ve bölge sakinleri -İngiliz nüfuzunu benimsemek şöyle dursun- o kadar düşmanca davranmışlardır ki, bunları kontrol edebilmek için şimdi stratejik demiryollarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu koşullarda siyasi görevlilerimizi geri çekip Kürtleri kendi başlarına bırakmamız daha iyi olmaz mı? Başı bozuk dağ aşiretleri arasında kuvvet yoluyla düzenin sağlanması alternatifi, Majestelerinin hükümetinin ciddi endişeyle karşıladığı askeri taahhütleri gerektirecektir. Majestelerinin hükümetinin isteyeceği en son şey Irak'ın kuzey-doğu sınırında yeni sınır problemi yaratmaktır. Lütfen tüm meseleler üzerine olan görüşlerinizi bildiriniz." (49)

Uzun olarak yaptığımız alıntıdan da anlaşılacağı gibi, İngiliz hükümeti, bir dönem sıcak baktığı "Birleşik Kürdistan" düşüncesinden, İran'ın (bu arada Irak'ın da) "birliği ve bütünlüğü" (daha doğrusu petrol gelirlerinin) yüzü suyu hürmetine vazgeçiyor. Bunun yerine, haklarında yanıldıkları Kürtleri, "kontrol altına almak ve pasifleştirmek" için stretejik demiryolu projesine, yani askeri önlemlere önem veriyor.

Yukarıda bahsettiğimiz bu olay, o dönemdeki Kürt aydınlarının tavrı ve yetenekleri konusunda bazı ipuçları vermektedir. Dönemin şartlarında, Kürt toplumu üzerinde etkili olabilecek Şeyh Mahmut ve benzeri bir lider arayışı gerçekçi bir tavırdır

Bir başka resmi belgede ise, İngiliz politikası hiç bir yoruma yer bırakmıyacak biçimde, çok net olarak konulmaktadır. **Dışişleri Bakanı'ndan Bağdat Sivil Komiseri'ne başlığını taşıyan 23 Mart 1920** tarihli belgede şöyle denilmektedir:

"Nihai olarak Küdistan'da nasıl bir yönetim kurulursa kurulsun, Büyük Britanya için bir kısım ekonomik imtiyazların sağlanması ve özellikle güney kısmında olmak üzere Kürdistan'da İngiliz nüfuzunun hakim olması planlanmıştır." (50)

****

Derbendê Baziyan'da savaşı kazanan İngiliz birliklerinin öncü kolları 22 Haziran akşamı Süleymaniye'ye ulaştılar ve Şeyh Mahmut tarafından esir edilen İngilizleri kurtardılar. Esirler arasında bulunan Grenhouse, hemen işe koyuldu ve eskisi gibi zorbalık etmeye başladı. İlk elden başta Şeyh Mahmut'un olmak üzere, İngilizlere karşı olan şehrin ileri gelenlerinin ve subayların malları talan edildi. Fırsatını bulanlar kaçabildiler. Kaçamayanlar ise tutuklandılar.

Daha sonra Süleymaniye'ye gelen M. Soane'nin yaptığı ilk iş, bir ferman çıkartıp, halkı silahlarını teslim etmeye çağırmak oldu. 24 saat içinde silahlarını teslim etmeyenlerin hapis ve para cezasına çarptırılacaklarını belirtti.

M. Soane, Kürdistan'da İngiliz nüfuzunu arttırmak işine bıraktığı yerden tekrar başladı. Şeyh Mahmut hareketine katılan kişiler kontrol altına alındılar, memurlar işlerinden atıldı. Kendi geçimlerini zar zor sağlayan halktan zorla vergiler toplandı.

"İngilizler Kürt tütününe büyük bir önem veriyorlardı. Bu nedenle dışardan bazı uzmanlar getirdiler. Bunlardan biri de Amerikalı Straus idi. Bu önem veriş herşeyden önce kendini tütünden alınan fazla vergide gösterdi. Tütün üreticileri, ata ve dedelerinin Osmanlı döneminde verdiği verginin 15 katını İngilizlere vermek zorundaydılar.

Kürdistan'daki yöneticilerden bazıları, özel vergi listeleri hazırlamışlardı. Ünlü M. Soane'nin Süleymaniye ve çevresi için hazırladığı liste, 17 Haziran 1920 tarihli `Peşkevtin Gazetesi'nin bildirdiğine göre 32 maddeden oluşuyordu. Bu listeye göre, hükümet arazisini işleten köylüler, ürünün yüzde kırkını kışlalara götürmek zorundaydı. Bağ ve bostan sahipleri, 5 yaşında olan her ağaç başına bir rupi, 7 yaşından büyük olan her ağaç başına ise bir buçuk rupi vergi vermek zorundaydı. Bu para Güneyde hurma ağacı sahiplerinin verdiği verginin enaz 5 katı, Osmanlı döneminde aynı ağaçlardan alınan verginin 12 katı idi. (...) `Peşkevtin Gazetesi'nin 23 Aralık 1920 tarihli sayısında belirtildiğine göre, 1920 yılında M. Soane topladığı 3 Milyon 200 bin rupi vergi ile bölgeyi idare etti. Toplanan paranın 2 milyonu askeri harcamalara, yol ve köprü yapımına harcandı. Kalanları ise kendisinin ve adamlarının maaşına gitti." (51)

Görüldüğü gibi, İngilizler tipik bir sömürgecilik yöntemi uygulamışlardır. Ağır vergiler altında olan tarımın bu şartlarda gelişme olanağı yoktur. Toplanan vergilerin çok büyük bir bölümü askeri amaçlar güdülerek yol ve köprü yapımında ve askerlerin diğer masraflarında harcanmıştır. Kemal Mazhar'ın verdiği bilgilere göre, 1920 yılında toplanan verginin sadece "Yüzde ikisi eğitim amacıyla kullanılmıştır. Bu para polis ve özel muhafızlar için harcanan paradan 20 kat daha azdır." (52) Uygulanan bu politikanın sonucunda, Kürdistan'da eğitim gerilemiştir. Oysa, bazı Kürt aydınlar o dönemde, Osmanlılarla mukayase ederek, İngilizlerin hakimiyetinde, eğitimin ve kültürün Osmanlılar dönemine göre daha da gelişeceğine inanıyorlardı. Kemal Mazhar şöyle yazıyor: "İngilizler savaş bittikten sonra Süleymaniye'de sadece bir ilkokul açtılar. Oysa savaş öncesi dönemde bu şehirde 2 ilkokul,

1 ortaokul ve bir askeri okul vardı. Ve öğrencilerin sayısı 330, öğretmenlerinki ise 20 idi. 1920'li yılların sonunda Süleymaniye'de sadece 10 ortaokul öğrencisi vardı. Yani 1914 yılındaki öğrenci sayısından 16 kat daha azdı. Yine o dönemde tüm Irak Kürdistanı'nda Kürtçe eğitim yapan okullarda okuyanların sayısı 1545 idi. Buna karşılık Hıristiyan okullarında okuyanların sayısı 6300, Yahudi okullarında ise 8400 idi."

Tüm bunların yanısıra halk, yol ve köprü inşaatlarında bedava çalıştırılıyordu. Devletin öteki işleri angarya yöntemi ile halka yaptırılıyordu. Bu politikanın halktan tepki görmemesi mümkün değildi. Şeyh Mahmut'un, tutuklanıp, sürgüne gönderilmesinin şokunu atlatan halk yığınları yavaş yavaş seslerini yükseltmeye başlıyorlardı. Özellikle aydınlar çevresinde bir kıpırdanma vardı. Bu dönemde aydınlar arasında Şeyh Mahmut konusunda belirli bir görüş ayrılığının ortaya çıktığını söylemek mümkün.

Şeyh Mahmut'un sürgüne gönderilmesinden sonra, hem İngilizler hem de Kürt aydınlarının bir bölümü, onun yerini dolduracak birisinin arayışı içine girdiler. Bazı Kürt kaynaklarının belirttiğine göre İngilizler, başta Seyit Taha'yı Şeyh Mahmut'un yerine düşünüyorlardı. Hatta bu amaçla onunla bir iki kez görüşmüşlerdi. Ama bazı Kürt taleplerini ileri sürmesi nedeniyle, İngilizler Seyit Taha'dan vazgeçtiler.

Refik Hilmi'nin de aralarında bulunduğu Kürt aydınlarının bir bölümü, Şeyh Mahmut'un yerini alabilecek yeni bir lider arayışındaydılar. Hatta Refik Hilmi hatıralarında, bu aydınlar arasında Şeyh Mahmut'un kardeşi Şeyh Kadir'in de olduğunu yazıyor. Yeni lider arayışı içinde olanlar, Osmanlı sarayına yakın çevrelerde yetişmiş, tahsilli Baban Beylerinden Hamdi Bey ile görüştüler. Tahsilli ve kültürlü olan Hamdi Bey, İngilizlerin karşı çıkmaması halinde bu işi üstlenebileceğini belirtti. Hamdi Bey'in o dönemin şartlarında önemli sayılabilecek bazı eksiklikleri vardı. Bunların başında Kürtçe bilmemesi ve lideri olacağı toplumu yakından tanımamasıydı.

Refik Hilmi hatıralarında, kendisinin de yöneticilerinden birisi olduğu ve 1920'li yıllarda Süleymaniye'de kurulan Kürt dernekleri ve örgütlerinden Bağımsızlık Örgütü'nün Hamdi Bey'e bir mektup yazarak, "gelip örgütün başına geçmesini talep ettiklerini" yazıyor, şöyle devam ediyor: "Eğer bu talebimizi kabul lütfunda bulunursanız, Kürtlerin hakları konusunda çalışın. Özellikle Bağdat'taki İngiliz yetkililerine, Irak'ta özellikle de Kürdistan'da İngiliz politikasının başarısının, bir Kürdistan hükümetinin kurulmasına bağlı olduğunu bildiriniz. (...) Ayrıca bu mektupta şunlar da dile getirildi: Eger İngilizler, Kürtlerin istemlerine kulak tıkamaya ve Kürdistan'daki duruma gözlerini kapamaya devam ederlerse, Mustafa Kemal ve Irak devrimleri arasında kalan ve İngiliz yönetiminden hoşnut olmayan Kürtlerin, Özdemir ve Revanduz'daki Türklerin propagadasıyla, tekrar ayaklanmaları uzak bir ihtimal değildir." (53)

Hamdi Bey, daha sonraları Süleymaniye'ye geldi. Refik Hilmi'nin belirttiğine göre, Süleymaniye'deki İngiliz yöneticiler tarafından iyi karşılanan Hamdi Bey, Bağımsızlık Örgütü yöneticileriyle görüşmeden geri döndü. Hamdi Bey'in bu tavrı konusunda iki yorum yapıldı: 1-İngilizler bu işe bulaşmamasını söylediler. 2- Revanduz ve çevresinde bulunan Türk askerlerinin komutanı olan Özdemir Paşa, Hamdi Bey'e mektup yazarak bu işi kabul etmemesi için onu tehdit etti.

Yukarıda bahsettiğimiz bu olay, o dönemdeki Kürt aydınlarının tavrı ve yetenekleri konusunda bazı ipuçları vermektedir. Dönemin şartlarında, Kürt toplumu üzerinde etkili olabilecek Şeyh Mahmut ve benzeri bir lider arayışı gerçekçi bir tavırdır. Ama bu, aynı zamanda Kürt aydınlarının korkaklığını da göstermektedir. Böylesine liderler bulunmadığı zaman, aydınlar kendi aralarından birisini ön plana çıkartarak onun etrafında mücadelelerini sürdürebilirlerdi. Nitekim Refik Hilmi bu konuda kısaca şöyle diyor: Gerçekte, örgütün sadece şehirde oturan yöneticileri birbirleriyle görüşüp toplantı yapıyorlardı. Örgütün düzenli bir proğramı ve tüzüğü yoktu. Hamdi Bey'in başkanlık önerisini kabul etmemesinden sonra, yöneticilerin arasına bir soğukluk girdi ve bir dağılma yaşandı. Biz kendi aramızda bir başkan çıkartmayı düşünemedik. Ranye Savaşı sonrasında İngilizler aniden Süleymaniye'yi terkettiklerinde, Türklerin bu şehri işgal etme tehlikesi ortaya çıktı. Ama biz aydınlar hazırlıksız yakalanmıştık. (54)

Bir kısım Kürt aydınları ise, Şeyh Mahmut'un geri dönmesi için mücadele edilmesini savunuyorlardı. Her fırsatta, dağıttıkları bildirilerde halkı Şeyh Mahmut'un geri getirilmesi için mücadele etmeye çağırıyorlardı. Kürt aydınlarının mücadelesi özellikle şehirlerde ve memurlar arasında etkili oluyordu.

A. Hoca, o dönemde, Berzi Welat (Yüce Vatan) , Kurdistan, Gızıng (Işın), Fedekarani Kurd (Kürt Fedakarları), Vatanperweran (Yurtseverler) adlarında örgütlerin kurulduğunu, bu örgütlerin eski Osmanlı subaylarından Cemal İrfan'ın başkanlığında birlikte mücadele ettiklerini yazıyor. (55) Ahmet Hoca'nın, Refik Hilmi'nin de üyesi olduğu Bağımsızlık Örgütü'nden bahsetmemesi ilginçtir. Sözkonusu örgütler, belirli yetersizlikleri bağrında taşımalarına, bir kısmının belirli bir proğrama dahi sahip olmamalarına, halk yığınları arasında yeterince örgütlenmemelerine rağmen, Güney Kürdistan'ın bir bölümünde örgütlü mücadele sürecini

başlatmışlardır. Ki kanımca bu çok önemli bir olgudur. Bu nedenle bu örgütlerin yayınladıkları bildirilere, yaptığı çalışmalara bir göz atmak, Kürt toplumunun o dönemdeki istem ve taleplerini ve aydınların bu uğurdaki mücadelelerini anlamamıza yardımcı olacaktır.

5 örgüt adına dağıtılan ilk ortak bildiri şöyle: "Sadece Şeyh Mahmut'un sürgün edilmesiyle ya da ortadan kaldırılmasıyla, ne Şeyh Mahmut'un adı ölür ne de Kürtler. Çünkü Şeyh Mahmut ve Şeyh Mahmutiler çoktur. Ya Kürdistan hükümdarı Şeyh Mahmut en kısa zamanda geri dönmeli ya da sizler gitmelisiniz. Kürdistan Kürtlerin vatanıdır, İngilizler yabancıdır. Kürdistan Örgütleri adına Berzi Welat Örgütü. 20 Şubat 1920."

"Fedekarani Kurd" örgütünün Mart 1920 tarihinde M. Soane'ye yazdığı yazı: "En kısa zamanda hükümdarı ve şu anda Ayiç Qala'da size kerpiç kesen (İngilizler, Derbendê Baziyan savaşında esir düşen Kürtlere hapishanede kerpiç kestirdiler-C. Rênas) Derbend esirlerini en kısa zamanda geri getirin. Kendi geleceğinizi iyi düşünün. Bir halkı esir görenler, kendileri esir olurlar."

Gızıng örgütünün, Newroz günü aşiret reislerine ve Süleymaniye halkına yazdığı anlamlı mektup ise şöyle:

"Kardeşler, Süleymaniye halkı, Aşiret reisleri,

Gözlerinizi açın. Yeryüzünde özgürlük sevincinden dolayı havada şapkalar uçuşuyor. Geri kalmış hakların özgürlük isteyen haykırışları `ya ölüm, ya İstiklal' diyor.

"Biz Kürtler henüz uykudayız. Özgürlük isteyen, halkının üzerindeki esaret zincirinin kırılması isteyen hükümdarınız, düşmanın elinde esir. İngilizler de, bomba ve toplarla, 30-40 bin kişilik ordularla canımızı alıyorlar, binlerce yıllık yuvamızı yıkıyorlar. Tarım ürünlerimizi yakıyor, bizim esir olmamızı istiyorlar.

`Gözünüzü açın. Şehrimizde okul, fabrika yoktur. Bizi insandan saymıyorlar. Ey ünlü Kürt! Bu utanç ne zamana kadar. Yiğitlik ve cesaretinizi yeniden kazanın.

"Kan emici düşmanınızı ortadan kaldırın. Silahla, kalemle, haykırmayla özgürlüğünüzü isteyin.

Hani hükümdarınız! Hani rengarenk bayrağınız! Hani yiğitçe saldırılarınız!

Gözlerinizi açın. İngilizler haklarımızı vermiyorlar. Haklarınızı birlikte ve bilinçli bir biçimde, gerekirse silahla almalısınız.

Sevr Konferansı hak verdi. Bu hakları, hançerin ucuyla, kötü niyetli diplomasi çantasından çıkartmalıyız.

"(...) Mart günü toplantı ve karar günüdür. Toplantı, kardeşlik ve kurtuluş içindir. 21 Mart 1920." (56)

Yukarıya aldığımız mektuplar, o dönemdeki durumu ve Kürt halkının özlemlerini net bir biçimde ortaya koymaktadır. Kısaca söylersek: 1- Halk Şeyh Mahmut'un geri dönmesini ve İngiliz hakimiyetinin sona ermesini istemektedir. 2-Ulusal talepler önde tutulmuştur ve halk bu temelde birliğe ve mücadeleye çağrılmıştır. 3- Halktan özgürlüğü için silah ta dahil her yola başvurması istenmiştir. 4- Halk, Sevr Konferansı'nda Kürtlere tanınan haklara sahip çıkmaya çağrılmış, bu hakların "diplomatik" oyunlarla, arada kaynanmaması için, halk mücadeleye davet edilmiştir.

Sözkonusu örgütlerin yaptığı işlerden biri de, o dönemde İran'da merkezi hükümete karşı savaşan ve İran Kürdistanı'nın büyük bir bölümünde hakimiyet kuran Sımko'ya bir heyet göndermesiydi. A. Hoca'nın verdiği bilgilere göre, Reşit Cevdet ve Arif Saib'ten oluşan heyet, Sımko ile Sımko hareketine katılma, Sımko'nun bölgeye askeri güç göndermesi ve ortak hedef ve program çerçevesinde birlikte mücadele etme vb. konularını görüşmekle görevlendirildi. Heyet Saqız'a gitti ve orada Sımko'nun en yakın mücadele arkadaşlarından Seyit Taha ile görüştü. İngilizlerle ilişkisi olan ve bu olaya sıcak bakmayan Seyit Taha, "Bizim durumumuz iyi değil, yakında ben Süleymaniye'ye gelebilirim. Sımko'yu görmenizin gereği yok, geri dönün" dedi. (57)

İngiliz yöneticileri bu talepler karşısında oyalama taktiğine başvurdular. Bir anlamda Kürdistan'daki İngiliz yönetiminin resmi yayın organı olan Peşkevtin Gazetesi'nin birçok sayısında, Kürtlere haklarının yakın bir zamanda verileceğini dile getiren makaleler yayınlanıyordu.

Hem örgütlerin yürüttüğü çalışmalar hem de İngilizlerin uyguladıkları baskılar sonucu halk yığınlarında bir canlanma, bir hareketlilik başladı. Güney Kürdistan'ın durumu gittikçe karışıyordu.

Süleymaniye halkı, "Süleymaniye Livasi" aşiretleri, "Hevler Livasi" aşiretleri ve Berzence, Karadağ Şeyhleri ve bir kısım Caf aşireti reisleri, aynı içerikte olan 4 ayrı dilekçeyi aynı günde M. Soane'ye verdiler. Dilekçelerde, Şeyh Mahmut'a Kürtlerin özgürlüğü konusunda verilen sözün yerine getirilmesi, Şeyh Mahmut'un geri getirilmesi, işlerin Kürt memurlara verilmesi, Kürt halkının örf ve adetlerine uygun ve iyi davranılması vb. talepler yer alıyordu. (57)

İngiliz yöneticileri bu talepler karşısında oyala-

ma taktiğine başvurdular. Bir anlamda Kürdistan'daki İngiliz yönetiminin resmi yayın organı olan Peşkevtin Gazetesi'nin birçok sayısında, Kürtlere haklarının yakın bir zamanda verileceğini dile getiren makaleler yayınlanıyordu.

İngilizler, halkın tepkisini frenlemek için de olsa, Kürtçe'nin resmi daireler de dahil her yerde kullanılmasını serbest bırakmışlardı. Basra'dan getirdikleri bir baskı makinesiyle Peşkevtin'i çıkartıyorlardı.

Süleymaniye çevresinde, Sengav, Karadağ ve Şarezur'da küçük çaplı isyanlar başladı. İngilizlerle çatışan silahlı güçler dağlara çekiliyorlardı. En büyük çatışmalardan birisi Bani Binok'da yaşandı. İsyancı Kürtler, Süleymaniye-Halepçe yolunu kestiler ve Soane'ye gönderdikleri bir mektupta, verilen dilekçelerde dile getirilen taleplerin karşılanmasını istediler. İngilizler isyancıların üzerine büyük askeri güçler gönderdiler. Savaş uçakları Hewraman Dağlarını yoğun bir biçimde bombaladılar. Bu savaşta İngiliz saflarında çatışan bir hayli Kürt öldürüldü. İsyancıların başı olan Şeyh Ferec'i kelepçeleyip Süleymaniye'ye getirmek için giden İngiliz subayı Watson öldürüldü. 10 uçak düşürüldü.

Baziyan ve Çemçemal bölgelerinde de ayaklanmalar başgösterdi. Hamevend aşireti, Süleymaniye-Kerkük yolunu kapattı. İsyancıların yöneticisi olan Mahmut Hıdır Kerim Bey, kendileriyle görüşmeye gelen Kaptan Bond'u öldürüp, adamları ile birlikte, Revanduz'a giderek Özdemir Paşa'nın yanına sığındı.

Asıl Adı Ali Şefik olan Özdemir, eski bir Osmanlı subayı ve Çerkezdir. Kemalistler tarafından küçük askeri bir birlik ile Revanduz ve çevresine, "Musul'u almak" veya en azından bu bölgede İngilizlere sorun yaratmak için Güney Kürdistan'a gönderilmişti. Özdemir, daha doğrusu Kemalistler, küçük askeri bir birlikle Musul'un alınamayacağını biliyorlardı. Özdemir bu konuda, İngilizlere karşı isyan eden Kürtlere umut bağlamıştı. Elindeki en büyük silah dindi. İslamiyetin Kürtler arasında güçlü olduğunu çok iyi biliyorlardı. Bu nedenle Türklerle Kürtlerin kardeş olduklarını, yüzyıllar boyu aynı bayrak altına yaşadıklarını, aynı dine sahip olduklarını söylediler, bu doğrultuda propaganda yaptılar. Öyle ki "Özdemir'in başı gece gündüz secdeden kalkmıyordu". (59) İngilizlerin, yukarıda kısaca bahsettiğimiz zorbalıkları, Özdemir ve taraftarlarının yaptığı propaganda ile birleşince, Türklerin bölgede etkinlikleri giderek arttı. Kemalistlerin Yunanlılara karşı kazandıkları askeri başarılar da, "münevverler" arasında Özdemir'in prestejini artırıyordu. Revanduz, Akoyan, Ranye vb. bölgelerdeki aşiretler Özdemir'e katıldılar. Güney Kürdistan'ın büyük aşiretlerinden biri olan Hamavendlerin de katılmaları sonucu, Özdemir'in bölgedeki nüfuzu arttı.

Güney Kürdistan toplumunda Özdemir taraftarları "Tırkxwazan" (Türk taraftarları) olarak adlandırıldılar. Türk taraftarları, Özdemir'in birer propagandacısıydılar. Gittikleri her yerde Türkler lehine propaganda yapıyorlar, Türklerin bölgeye asker gönderip, İngilizleri kovacaklarını söylüyorlardı. Tırkxwazan, Özdemir'in bildirileri, Musul ve Kerkük de dahil olmak üzere, her tarafta dağıtıyorlardı.

İngilizler, Revanduz'a sığınan Hamavend aşiretini cezalandırmak için, Kürtlerden oluşan bir ordu görderdiler. Daha sonra bu birliklerin isyancı Kürtlerle başa çıkamayacaklarını anlayınca Hintlilerden oluşan birlikleri de bölgeye sevkettiler. İngiliz birlikleri, Ranye Boğazı'nda büyük bir bozguna uğradılar ve geri çekildiler.

Özdemir, propagandasında, Sevr anlaşmasının yakında ortadan kalkacağını, Musul ve öteki yerlerin Türklerin eğemenliğine geçeceğini söylüyordu. Türk taraftarları, Türklere de karşı olan ve Kürdistan'ın özgürlüğü için mücedele edenleri "İngiliz uşakları", İngilizler ise yine aynı kesimleri "Türk taraftarları" olarak suçluyorlardı.

İngilizler, Revanduz'a sığınan Hamavend aşiretini cezalandırmak için, Kürtlerden oluşan bir ordu görderdiler. Daha sonra bu birliklerin isyancı Kürtlerle başa çıkamayacaklarını anlayınca Hintlilerden oluşan birlikleri de bölgeye sevkettiler. İngiliz birlikleri, Ranye Boğazı'nda büyük bir bozguna uğradılar ve geri çekildiler. Ranye'de İngilizlere karşı kazanılan başarı, bir yandan Özdemir'in etkinliğini artırırken, öte yandan Süleymaniye'ye kadar olan bölgeyi İngilizlerden temizledi. Behdinan'dan Hanikin'e kadar olan bölgede Kürtler ayaklanmışlardı.

Ranye Savaşı'ndan sonra, Süleymaniye'nin Özdemir tarafından işgal edilmesi tehlikesi başgösterdi. Bu nedenle, Süleymaniye'deki İngiliz Komiseri, "Goldsmith ve öteki tüm İngilizler 5 Eylül günü havaalanına gittiler. Goldsmith, Şeyh Kadir'e haber göndererek bir heyetle birlikte gelmesini istedi. (...) Heyet havaalanına gittiğinde Goldsmith, "Bağdat'taki Yüksek Komiser'den Süleymaniye'yi terketme emri aldım. Askerler, polisler burada kalacaklar. (Sözkonusu asker ve polisler Kürtlerdi- C. Rênas)

Silah, para yiyecek maddelerini bırakıyoruz. İşte ambarın anahtarı. Aranızdan bir reis seçin dedi.' Heyettekiler, Şeyh Kadir'i Şeyh Mahmut gelene kadar reis seçtiler." (60) İngilizler bir gün önce gelen 6 uçakla Süleymaniye'yi terkettiler.

İngilizlerin Süleymaniye'yi terketmesinden sonra, Şeyh Kadir'in çağrısı üzerine Süleymaniye halkının katıldığı bir toplantı düzenlendi ve Şeyh Mahmut gelene kadar şehrin idare edilmesi için bir komitenin oluşturulması, güvenliğin ve aşayişin sağlanması, Süleymaniye'yi dışardan gelecek yabancı saldılardan korumak için tedbirlerin alınması gibi konular görüşüldü. Toplantı sırasında Süleymaniye halkı ikiye bölündü: Kürt taraftarları, Türk taraftarları.

Türk taraftarları açıkça Özdemir ve Mustafa Kemal adına konuşuyorlar, eğer istekleri yerine gelmezse silah kullanacaklarını söylüyorlardı. Toplantı esnasında Türk ordusunun Süleymaniye yakınlarına ulaştığı yalan haberi yayılınca, Süleymaniyeliler toplantıyı terkettiler. Türk taraftarları Hacı Mustafa Yamulki Paşa'yı tutukladılar.

"Hacı Mustafa Paşa, Kemalist devrim sırasında, İstanbul'da Erkanı Harp üyesi ve askeri mahkeme başkanıydı. Mustafa Kemal'ın idam kararını kendisi vermişti. İstanbul'un Kemalistler tarafından ele geçirilmesinden sonra, İstanbul'dan kaçmış, ülkesine, Süleymaniye'ye gelmişti. Yeni Türkiye'de `Nemrut` adıyla tanınıyordu." İngilizlerin adamı olarak tanınan ve ileride Şeyh Mahmut'un yakın çalışma arkadaşları arasına girecek olan Mustafa Paşa, yukarıda adını andığımız örgütlerin çabasıyla, hapishaneden çıkarıldı. Türk taraftarlarının Süleymaniye halkı içinde geniş bir desteği yoktu. Bu nedenle, Revanduz'dan gelenler de şehri terkettiler. Daha sonra, 17 Eylül 1922 tarihinde, Süleymaniye'de yapılan büyük bir toplantıda, askeri kışlaya Kürt bayrağı çekildi.

Türk taraftarları açıkça Özdemir ve Mustafa Kemal adına konuşuyorlar, eğer istekleri yerine gelmezse silah kullanacaklarını söylüyorlardı. Toplantı esnasında Türk ordusunun Süleymaniye yakınlarına ulaştığı yalan haberi yayılınca, Süleymaniyeliler toplantıyı terkettiler. Türk taraftarları Hacı Mustafa Yamulki Paşa'yı tutukladılar.

Bir yandan peydarpey yaşanan ve Şeyh Mahmut'un geri getirilmesini ve kendisine verilen sözlerin tutulmasını talep eden Kürt ayaklanmaları, öte yandan bölgede "Musul Sorunu"na taraf olan Türklerin nüfuzunun artması gibi nedenlerden ötürü, İngilizler açısından sorunu kendi lehlerine çözmek için, Şeyh Mahmut'u tekrar Kürdistan'a geri getirmekten başka bir yol kalmamıştı. Bu konuda Şakıro Xıdo şöyle diyor:

"(...) 1922 yılında, Güney Kürdistan sadece daha önce var olan İngiliz emperyalizmi ve Haşimi monarşi rejiminin değil, Kemalist Türkiye'nin de ihtimamlarını üzerine çekmişti. Bu çetin durumda, sömürgeci İngiliz yönetimlerinin, bu çıkmaz sokaktan kurtulma yollarını bulmaları gerekiyordu. İngilizlerin önünde iki yol bulunuyordu: Ya Güney Kürdistan'ın zorla, kayıtsız-şartsız olarak yeni oluşmuş Irak devletine dahil olmaya mecbur edilmesi. Bu yol, askeri kuvvetlerin önünde bir çok engelle doluydu. Politik açıdan da olumlu olarak karşılanmıyordu. Ya da, Musul Vilayeti üzerine Türkiye'yle varolan çekişmelerde, eline kendi lehinde sağlam bir koz geçirebilmek için Kürtlere kendi kaderini tayin hakkını tanıyarak, onlarla uzlaşma yolunu tutmak. İngilizler ikinci yolu seçtiler. Planlarında her şeyden önce, Türkiye yönetimine şiddetle karşı olan ve güçlü bir şekilde İngilizlerle bağlı bulunan Seyid Taha'nın Kürt otonom bölgesinin başkanı olması tasarlanıyordu. Ancak bu, Mahmut Berzenci'nin payına düştü. İngilizler, Güney Kürdistan'ın, sadece Mahmut Berzenci'nin saygınlık ve etkisinden yararlanılarak Türklere karşı en iyi şekilde korunabileceğini hesaplıyorlardı. Bu arada, Mahmut Berzenci Hindistan'dan Kuveyt'e getirildi. (Bazı Kürt kaynakları, Şeyh Mahmut'un daha önceleri, Hindistan'ın iklim şartlarına uyum sağlayamayarak hasta düştüğü için Kuveyt'e getirildiğini söylüyor. - C. Rênas) Süleymaniye'ye gidişinde Mahmut Berzenci Bağdat'a uğrayarak hükümet temsilcileri, İngiliz yüksek komiseri ve Kral Faysal'la görüştü. Görüşmelerde taraflar, Kürt liderinin Kürdistan'da düzen ve istikrarı sağlaması ve Türk istilasına karşı durması konularında ittifak ettiler. Kendisine, önceden olduğu gibi Kürt bölgelerine otonomi verileceğine dair söz verildi.

Mahmut Berzenci, 14 Eylül 1922'de `Süleymaniye Meclis Kurulu Başkanı' veya orada anıldığı şekliyle hükümdar oldu." (62)

Şeyh Mahmut'la birlikte siyasi Komiser olarak atanan Noel de Süleymaniye'ye geldi. Yolda Şeyh Mahmut'a büyük sevgi gösterileri yapıldı. Şeyh Mahmut 22 Eylül 1922 tarihinde Süleymaniye'ye geldi. Şeyh Mahmut, Süleymaniye'ye vardığında halkın çoşkusu doruk noktasına ulaşmıştı. Şeyh kendisini karşılıyanlara söyle seslendi: "Kardeşlerim, halkım ve vatanım için silaha başvurmaktan geri kalmadım. Yaralandım, idama mahkum edildim, Hindistan'a sürüldüm. Bu cefa ilk değildi. Tüm bunlarla halkımın özgürlüğü yolunda karşılaştığım

için, üzülmedim.

Şu anda aranıza geldim. Özgürlüğe kavuşuncaya kadar bu davadan dönmeyeceğime inanın. Eğer haklarımızı vermezlerse, almak için canımızı veririz." (63)

Şeyh Mahmut'un İngilizler tarafından Hindistan'dan geri getirilip, hükümdar yapılması, bazı araştırmacılar ve çeşitli çevrelerce değişik şekilde yorumlandı. O dönemdeki birçok Sovyet araştırmacısı Şeyh Mahmut'u "İngiliz emperyalizminin istemleri doğrultusunda davranan kişi" olarak gördüler. Bu değerlendirme, daha sonra göreceğimiz gibi, Sovyetler'in o dönemde, Irak Kürdistanı'nda, İngiliz emperyalizmi ve Arap monarşisine karşı verilen silahlı mücadele konusunda sessiz kalmasının, Şeyh Mahmut'un ilişki arayan çabalarına cevap vermemesinin başlıca nedenlerinden biri oldu. Türkiye'deki "resmi sol" çevreler ise tüm Kürt hareketlerine yönelik olarak söyledikleri "İngiliz parmağı", "emperyalizmin oyunu" vb. geleneksel söylemine uygun olarak, onu İngilizlerin adamı olarak değerlendirdi.

Kürt sorunuyla ilgilenen birçok yabancı araştırmacıların ve Kürt tarihçilerinin, Şeyh Mahmut ile ilgili değişik değerlendirmeleri var ve bunlardan burada bahsetmenin olanağı yok. Yalnız şunu söyleyebilirizki, değerlendirmeler, onun bugün bazı Kürt islamcı kesimlerin iddiasının aksine, yalnız dini bir Kürt lideri değil, bir ulusal lider olduğu doğrultusundadır.

Şakirê Xıdo adı geçen eserinde şöyle diyor: "Longrigg şunları belirtiyor: `İngilizler gelişmelerin etkisiyle bu adımı atmaya mecbur kaldılar.' Arap yazarı Mahmut Al-Durra, güvenilir bir şekilde şunları belirtir: `Zira, meydana gelen durum, İngilizlerin önünde hükümdar yapmak için Mahmut Berzenci'yi Hindistan'dan getirme dışında başka hiç bir yol bırakmamıştı.' (...) Bu konuda İngiliz Times gazetesinin görüşü, diğerleri gibi ilginçtir. Şeyh Mahmut'un İngilizlere yeni başağrıları yaratabileceğini, çünkü onun, kendilerinin (İngilizlerin) iradeleri tarafından kullanılmaya niyeti olmadığı belirtiyordu. Gazete devamla; `Şeyh Mahmut'un Süleymaniye'ye geri getirilmesi kararı, Persi Coaks'ın, Ortadoğu'nun tümünde bugüne kadar yapmış olduğu bütün çalışmalarındaki en büyük yanlışlığı' olduğunu belirtiyor. (...) İngilizler bu adımı atarak, Türkiye'yle Musul sorunu üzerine varolan çekişmelerinde ellerinde küçümsenmiyecek bir faktör olarak Kürt ulusal haklarına özen gösterildiği imajını yaratmış ve `bir Kürt bölgesinin' oluşturulmasıyla, İngilizler 1922 İngiliz - Irak anlaşmasının ağır şartlarını kabul etmeye devam etmesi için Irak hükümetine baskıda bulunma imkanını elde etmiş oluyorlardı."

Martin van Bruinessen Şeyh Mahmut'u şöyle değerlendiriyor: "Hırslı bir lider, samimi bir ulusalcı... Bağımsız bir Kürdistan'ın kurulmasını engellemek için İngilizlerin O'nu kullanmasına izin vermek yerine bağımsız bir Kürdistan amacıyla O'nun İngilizleri kullanması nedeniyle, İngilizler O'nu hiç affetmemişlerdi." (65)

Kürt sorunuyla ilgilenen birçok yabancı araştırmacıların ve Kürt tarihçilerinin, Şeyh Mahmut ile ilgili değişik değerlendirmeleri var ve bunlardan burada bahsetmenin olanağı yok. Yalnız şunu söyleyebilirizki, değerlendirmeler, onun bugün bazı Kürt islamcı kesimlerin iddiasının aksine, yalnız dini bir Kürt lideri değil, bir ulusal lider olduğu doğrultusundadır. Onun halkının kurtuluşunu canı gönülden istediğine kuşku yok. O, bu uğurda her türlü fedakarlığı göze almıştır. Şeyh Mahmut hatası ve sevaplarıyla Kürt tarihine altın harflerle yazılmış bir liderdir.

Şeyh Mahmut`un Süleymaniye'ye geri gelmesiyle Kürt tarihinde yeni bir dönem açıldı. Bazı Kürt yazarlarının "2. Mahmut Dönemi" olarak adlandırdığı bu dönem ve akabindeki gelişmeler, Şeyh Mahmut'un ilk hükümranlık döneminde olduğu gibi sadece Kürt-İngiliz ilişkileriyle belirlenmiyordu. "Musul Sorunu" gibi önemli bir faktör ve Türkiye, İran, İngiliz emperyalizmine göbekten bağlı Irak monarşisi ve bir ölçüde de Sovyetler Birliği gibi devletler de devreye girmişlerdi.

Şeyh Mahmut'un hükümdarlığı, dağlara çekilip partizan savaşı yürütmesi, İran'a sığınması, İngilizler ve Irak hükümetiyle görüşmesi, sürgüne gönderilmesi, mecburi iskana tabii tutulması gibi olayları içeren bu süreç, başka bir yazının konusudur. Bu bölümü, Şeyh Mahmut'un hem kendisini ve mücadelesini değerlendiren, hem de Kürtleri birliğe çağıran- ki bugün Kuzey Kürdistan'daki halkımızın yakıcı bir talebi olarak ortaya çıkmıştır- konuşmasıyla bitirelim. Şeyh Mahmut bu konuşmasını, atadığı hükümetin ilk toplantısında yapmıştır.

"Kardeşlerim,

Bugün, Kürdistan hükümetinin temeli atıldı ve bakanlar kurulu çalışmalarına başladı. Kürtlerin özgürlük çağrısı dünyaya yayıldı.

Destekçilerimiz, Tanrı ve bileğimizin gücüdür. Kürtlerin özgürlüğü, çocukluğumdan beri beynimde büyük bir yer etmişti. Bilmelisiniz ki, binlerce yıldır(?) özgürlük yolunda binlerce yiğit Kürt evladı canını vermiştir. Bunların intikamını almak, bugün bizim omuzlarımızdadır. Halkımızın özgürlüğü müjdesiyle onların ruhlarını şad edelim. (Alkışlar)

Hatırlıyorum. Babamla birlikte Sultan Abdulha-

mid'i görmek için İstanbul'a gitmiştik. O şehirlerdeki yaşantının, halkın, bizden çok farklı olduklarını gördüm. Sebebini babamdan sorduğumda cevap olarak `Oğlum onlar kendilerine, biz de kendimize' demişti. O andan itibaren Türklerin bizi İslam adına soyduklarını anlamıştım. Hepiniz biliyorsunuz. Onlara karşı geldim. Süleymaniye'yi onlara dar ettim. (Alkışlar)

Ama, onlar güçlüydüler. Beni Süleymaniye'den çıkarttılar. Merivan Kalesi'ne sığındım. Yiğit İran Kürtlerinin yanına gittim. Doğrusu İran hükümetinden çok iyilik gördüm.

Orada da geri kalmadım. Onlara (Kürtlere), Kürtlerin özgür olması, kendi çıkarları için ölmelerini, kimsenin bizim sahibimiz olmadığını söyledim. (...) Kürtçe okuyup yazmalarını, Kürtçe ibadet etmelerini anlattım (akışlar).

Daha sonra Türkler, şu andaki dostlarımız gibi bana muhtaç oldular. Şatafatlı bir biçimde beni Süleymaniye'ye getirdiler. Ama ben, özgürlüğümüz için bir yol bulma arzusu ve amacındaydım. 1. büyük savaşta (...) beni, Türklere yardım etmek, ülkemizi Rus zülmünden kurtarmak için, aşiret kuvvetleriyle birlikte, Ruslara karşı savaşmaya ikna ettiler.

Şunu da biliniz ki özgürlüğümüz için Ruslarla görüşmekten de geri kalmadım. Ama devrim, bizim arzularımızın önüne geçti. (Alkışlar)

Birçok Kürdün cesedi, yabancıların çıkarları uğruna, leş kargalarına ve vahşi hayvanlara yem oldu. Yoksulluk ve hastalık yarımızı aldı götürdü. Bununla birlikte, sözümüze bağlı kaldık ve Türklerle birlikte iyi niyetle ve omuz omuza sonuna kadar yürüdük. Bunun karşılığı olarak aniden tutuklandım ve idama mahkum edildim. Beni bu kalleşlerin elinden kurtardığı için Ali İhsan Paşa'ya teşekkür ediyorum.

Bu zorlukları önemsemedim, çünkü amacım Kürtlerin özgürlüğü idi. Can feda etmeden bu amaca ulaşılmaz. (Alkışlar)

Yiğitler ve özgürlük şehri Süleymaniye'ye geldim. (Alkışlar)

Kaymakam, ordu komutanı yapıldım. Öte taraftan İngilizler Kıngırban'a geldiler, Kerkük'e ulaştılar. Bunu önemli bir fırsat olarak gördüm. Özgürlüğümüz için, bizim de insanca ve özgür yaşamamız, yabancıların ayakları altında ezilmekten kurtulmamız için İngilizlere yazdım. Kürtlere özgürlük vermeleri için, tanımadığımız, yaptıklarını ve düşüncelerini bilmediğimiz İngilizlere sığındık. İngilizlere zorluk çıkarmadık, Süleymaniye'ye gelmelerine müsaade ettik; onları Süleymaniye'ye getirdik..

İnanın ki o dönemde çok güçlüydük, savaşa hazırdık. Bize amaçlarımıza ulaşacağımıza dair söz verdiler. Dostça ve askersiz geldiler. Kürt hükümetinin kurulmasını arzuladıkları, bu işin kolay olduğunu söylediler. Bir başka taraftan bize haklarımız için başka bir elin uzatılmaması amacıyla acele ettiklerini gösterdiler.

Kardeşler,

Bu Kürt dostu İngilizler, verdiği sözleri unutarak, utanmadan çok kısa bir sürede, ülkemizi İngilizlerle doldurdular. Başımıza Hindistan'dan, savaş cephelerinden İngiliz getirdiler. Kendilerinden başka, doğu ve batıdaki sömürgelerinden insanlar getirip, işe yerleştirdiler. Bizim insanlarımız, okumuşlarımız seyirci durumuna geldiler. Giderek, umutlarımızı söndürdüler. Kürdistan'ı mızrak ucuyla zaptettiklerini, bizim de kendilerine köle olmamız gerektiğini zannediyorlardı. İşi, Kürtlere silahlı saldırı başlatması, suçsuz yoksulların kanının akıtılması noktasına vardırdılar. İş, Kürt hançerinin, İngiliz süngüsüne karşı çalışmaya başlamasına vardı. Ben de savaş meydanında yaralı olarak yakalandım. Bu kez de idam cezam, on yıl sürgüne çevrildi. Böylece ikinci kez idamdan kurtuldum. Yaralarım ve hakkımda verilen idam cezaları, halkımın, ülkemin ve yiğit Kürt evlatlarının yolunda, övünç kaynağımdır. Bunlar, ölümümden önce benim yadigarım olacaktır. (Alkışlar)

Sizin yiğitdiğiniz ve mertliğiniz sayesinde, 3 yıllık sürgünden sonra, bu kez de özgürlük belgesi olan `Hükümdar' sıfatıyla geri getirildim. (Alkışlar)

(Hep bir ağızdan, biz senin için, sen de Kürt için, Yaşasın Şeyh Mahmut, Yaşasın Hükümdar, Canımız amaçlarına feda haykırışları.)

Kardeşlerim,

Özgürlük ve istiklal hedeflerine ulaşmak için birlik. Sadece birlik karanlık günlerimizi aydınlığa çevirir. Allaha emanet olunuz. (Alkışlar)" (66)

DİPNOTLAR

43- R. Hilmi, age, 1.Bölüm, 1..Cilt, s. 165-170
44- Ş. Xıdo, age, s 25-26
45- Dr. Kemal Mazhar Ahmet, Çend lapereyek le Mêjûy Geli Kurd, (Kürt Halk Tarihinden Birkaç Yaprak), s. 161-171
46- Yeni ve Yakın Çağda Kürt Hareketi, s. 149
47- Ş. Xıdo, age, s. 28
48- Ş. Xıdo, age, s. 28
49- A. Mesut, age, s. 93
50- A. Mesut, age, s. 123
51- Dr. K. Mazhar, age, s. 179-181
52- Dr. K. Mazhar age, s. 189
53- R. Hilmi, age, 2. Bölüm, sh 109-110
54- R. Hilmi, age, 2. Bölüm, s. 128-130
55- A. Hoca, age, s. 61
56- A. Hoca, age, s. 62, 65, 66, 67
57- A Hoca, age, s. 64
58- A. Hoca, age, s. 72
59- A. Hoca, age, s. 82
60- A. Hoca, age, s. 96-97
61- A. Hoca, age, s. 92
62- Ş. Xıdo, age, s. 33
63- A. Hoca, age, s. 104
64- Ş. Xıdo, age, s. 34
65- Martin van Bruinessen, Ağa Şeyh ve Devlet, Öz-Ge yayınları, s. 100-101
66- A. Hoca, age, s. 120

Soran
Yayın Dağıtım Ltd. Şti.

DENG Yayınları

Türkçe İzahlı Kürtçe Gramer	**Kamuran Ali Bedirxan**	20.000
Dersên Zmanê Kurdi **(2. Baskı)**	**Baran**	40.000
Kürtler	**B.Nikitin**	(Tükendi)
Kürdoloji Biliminin 200 Yıllık Geçmişi	**Rohat**	45.000
Dawiya Dehaq	**Kemal Burkay**	10.000
Diwana Yekan-Diwana Duduyan **Sewra Azadi**	**Cigerxwin**	80.000
Ferheng (Sözlük) Kürtçe-Türkçe/Türkçe- Kürtçe	**D. İzoli**	195.000
Geçmişten Bugüne Kürtler ve Kürdistan Coğrafya-Tarih-Edebiyat Cilt 1	**Kemal Burkay**	95.000
Ferheng (Sözlük) Zazaca-Türkçe	**Malmisanıj**	100.000
Yakılan Şiirin Türküsü	**Kemal Burkay**	40.000
Azadi û Jiyan-Özgürlük ve Yaşam	**Kemal Burkay**	80.000
Diwana Sisêyan **Kime Ez** - Diwana Çaran **Ronak**	**Cigerxwin**	80.000
Em Bınıvisın		60.000
Em Bıxwinın I		60.000
Em Bıxwinın II		60.000

Dilan Yayınları

Çağdaş Kürdistan Tarihi	**Lucien Rambot**	25.000
Kürdistan'da Eğitim Süreçleri	**Rohat**	25.000
Sorgu, Zindan, Direniş ve Yaşam	**M. Ali Ural**	50.000
Diyarbakır Sorgu ve 5 Nolu	**F. Welat**	35.000
Kürdistan Tarihinde Dersim	**Dr. Vet. M. Nuri Dersimi**	75.000
Hiroşima Duwem Helepçe	**Rıza Çolpan**	60.000
Xlıdenaxır Van û Tevkuştına Dersım	**Rıza Çolpan**	80.000

GENEL DAĞITIM VE İSTEME ADRESİ:

Atatürk Bulvarı Emlak Bankası Apt. No: 146 Kat: 6 D: 24 **Aksaray / İSTANBUL**

Tlf: 511 28 66 **Fax:** 514 07 32

NOT: Ödemeli isteyenlere % 25 indirimli gönderilir.

www.arsivekurdi.org


AZADI
Rojnameya Hefteyi ya Nûçeyi û Şiroveyi
Neden sessizlik?
Binler sömürgeci rejimi lanetledi
Partiya Sosyalist a Kurdistan'ın 18. Kuruluş Yıldönümü
İşte İç Harekat!
Ulusal sorun ve çözüm önerileri tartışıldı
İşte Devlet, İşte Şeriat!
ABONE OL - HABER GÖNDER - YAZI YAZ